

Kirjailija yrittäjänä

Tiina Ali-Sisto
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Kevät 2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimus
Tekijä – Author Tiina Ali-Sisto	
Työn nimi – Title Kirjailija yrittäjänä	
Oppiaine – Subject Kirjoittaminen	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Maaliskuu 2014	Sivumäärä – Number of pages 88
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Kirjailijoiden tekijänoikeuksista saadut vuositulot ovat alhaisia. Tästä syystä kirjailijat joutuvat tekemään muuta työtä kirjoittamistyön lisäksi. Kirjailijoiden työmarkkina-asema on epävakaa: heidät voidaan lukea omassa työssään työllistyviksi, yrittäjiksi, vain harvoin palkansaajana. Työmarkkinoilla on tällä hetkellä kaksi kategoriaa: palkansaaja ja yrittäjä. Näiden välimaastoon kaivataan kolmatta sektoria, johon kirjailijat monessa tapauksessa kuuluvat.</p> <p>Kirjailijan ammattiin liittyy useita yrittäjämäisiä piirteitä, vaikka hän ei yrittäjänä toimitakaan. Yrittäjäys ja yrittäjänä toimiminen on tapa organisoida ammattimainen toiminta siten, että sen avulla saa toteuttaa osaamistaan, ja ansaita toimeentulo harjoittamalla ammattiaan. Tietyllä tavalla sekä kirjailijuus että yrittäjäys ovat kutsumuksia.</p> <p>Tutkielmassa selvitetään, onko kirjailijan työhön ja yrittäjänä toimimisessa yhteneväisyyksiä. Taustatietoina tutkielmassa käytetään tuloista ja työmarkkina-asemasta tehtyjä selvityksiä sekä joidenkin kirjailijoiden kirjailijan työtä käsitteleviä tekstejä ja teoksia. Yrittäjyyden osalta käytetään taustateoksina Jorma Sipilän Osaajasta elämäntyyliyrittäjäksi -teosta. Merkittävä osa tutkielmaa ovat yrittäjänä toimivien neljän kirjoittamisen ammattilaisen haastattelut.</p> <p>Tutkielman tuloksena voidaan todeta, että kirjailijan työhön ja yrittäjänä toimimisen yhteneväisyyksiä ovat muun muassa: Kirjailijan toimenkuvaan ei siis tulisi merkittäviä muutoksia, jos hän toimisi virallisesti yrittäjänä. Haastatteluista tehtyjen johtopäätösten mukaan yrittäjinä toimivat kirjoittamisen ammattilaiset ovat tyytyväisiä valintaansa olla itsenäisesti toimivia yrittäjiä, joiden työmarkkina-asema on selkeä.</p>	
Asiasanat – Keywords Kirjailija, yrittäjä, elämäntyyliyrittäjäys, itsensä työllistäjä, ansiotasoa.	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1.	Johdanto	6
1.1.	Jotain outoa	6
1.2.	Raha, kirjallisuus ja sen tuottaminen.....	7
1.3.	Toimeentulon epävarmuus ja työmarkkina-aseman epävakaisuus.....	8
1.4.	Tutkimusasetelma.....	9
1.5.	Tutkimustehtävän ja -kysymysten määrittely.....	11
1.6.	Tutkimustiedon tarve ja tutkielman asemointi tieteen kenttään	12
2.	Kirjailijoiden toimeentulon rakentuminen	13
2.1.	Käsitteitä	13
2.2.	Kirjailija taloudellisena toimijana	16
2.3.	Työmarkkina-asema	18
2.4.	Tulot ja ansiotaso	22
2.5.	Kirjailijan uran siivittäjiä	27
2.6.	Tuotesijoittelu	30
2.7.	Sosiaaliturva(ttomuus)	31
2.8.	Kirjailijan ”työnantaja”	33
2.9.	Kirjailijan hengentuote kaupaksi	36
3.	Yrittäjänä toimimisesta	40
3.1.	Käsitteitä	40
3.2.	Yrittäjyyden alku.....	43
3.3.	Yritysmuodot.....	45
3.4.	Osuuskuntayrittäjyys.....	45
3.5.	Yrittäjyyskäsite mielikuvissa	47
3.6.	Luovien alojen yrittäjyydestä elämäntylyyrittäjyyteen	48
4.	Elämäntylyyrittäjyys mahdollisena mallina	52
4.1.	Elämäntylyyrittäjyys	52
4.2.	Kirjailija yrittäjänä	53
4.3.	Työhyvinvointi	58
5.	Elämäntylyyrittäjyys tapaustutkimusaineiston perusteella	59
5.1.	Neljän yrittäjän tarinaa	59
5.1.1.	Haastattelutilanteet	60
5.1.2.	Vastausten analysointi	62

5.2.	Teemat.....	62
5.2.1.	Yritystoiminnan aloittaminen.....	62
5.2.2.	Tulot	63
5.2.3.	Maksukäytännöt	65
5.2.4.	Eläkevakuutusmaksut.....	66
5.2.5.	Työajat.....	67
5.2.6.	Johtajuus ja suunnittelu	69
5.2.7.	Taloushallinto ja verotus	70
5.2.8.	Epävarmuus ja muita heikkouksia.....	71
5.2.9.	Yrittäjän vapaus.....	73
6.	Päätäntö.....	76
7.	Lähteet.....	83

*”Ruokittuani koiran palaan keinutuoliin miettimään
yhteiskuntaa ja ajan henkeä,
ne kun liittyvät olennaisesti siihen
millaisista naruista kirjailijan on vedettävä,
jotta mannaa putoaisi taivaalta.”*

Helena Sinervo
(Sinervo 2007, 169.)

1. Johdanto

1.1. Jotain outoa

Kirjoitan, koska en voi olla kirjoittamatta. Olisiko kirjoittamisesta ammatiksi? Voisinko ansaita sillä toimeentuloni? Voisiko se olla osa yritystoimintaani? Nämä kysymykset nousivat mieleeni toistuvasti kirjoittajaopintojeni aikana. Kuulin ja luin kirjailijan työstä, työmarkkina-asemasta ja toimeentulosta. Tunnistin kirjailijoiden tarinoista jotain tuttua. He puhuivat yrittäjyydestä, vaikka eivät välttämättä maininneet tuota sanaa. Peilasin näitä minulle uusia tietoja yrittäjä- ja yrittäjäkouluttajataustaani vasten. Havaitsin, että kirjailijan työssä ja yrittäjänä toimimisessa on joitakin yhteisiä elementtejä. Aistin myös sen, ettei kirjallisuudesta – eikä sen tuottamisesta – ja rahasta puhuminen samassa yhteydessä olisi soveliaista. Tässä asetelmassa oli mielestäni jotain ristiriitaista, joten kiinnostus asian tutkimiseen alkoi kiehtoa minua. Kiinnostukseni ammattimaiseen kirjoittamiseen lisääntyi opintojeni edetessä, ja sen myötä tarve selvittää alalla toimivien ansaintalogiikkaan heräsi. Myös kirjoittamisen yhdistäminen muun olemassa olevan osaamiseni kanssa uudella tavalla, tämän hetkiseen elämäntilanteeseeni sopivasti, oli ajankohtaista. Ajattelin, etten liene ainoa kirjoittamisen oppiaineen opiskelija, jota taloudellinen toimeentulo omaa erityisosaamista hyödyntämällä kiinnostaa. Tarkoitukseni on selvittää tässä tutkielmassa kirjoittajuuden ja yrittäjyyden välisiä yhteyksiä ja samankaltaisuuksia. Sekä kirjoittamisen toimialan että yritystoiminnan yksityiskohtien tulkinnat vaikuttavat kummankin kokonaisuuden ymmärtämiseen. Näistä syntyvä synteesi voi puolestaan auttaa hahmottamaan niihin sisältyviä yksittäisiä asioita. Näin ne ovat ikään kuin vuorovaikutuksessa keskenään.

Kirjallisuudesta löytyy talusteemaan liittyviä kiehtovia tarinoita. Nostan esiin niistä Richard Bachin omaelämäkerrallisen *Silta yli ikuisuuden* -romaanin, joka on paitsi rakkaustarina myös kuvaus hänen kirjailijauransa vaiheista. Hän kertoo elämästään käsikirjoituksen lähettämisen jälkeen. ”Se oli muuttunut kirjaksi, toimitettu kustantajalle ja ilmestynyt vähän aikaa sitten.” Noihin aikoihin hän oli lopettanut taitolentonäytösten pitämisen ja lähtenyt seikkailemaan vailla etukäteen päätettyä määränpäättä. Tuolta matkalta hän soitti kustantajalleen ja sai tietää, että tuo kirja oli myyntimenestys ja että

käännössopimuksia oli allekirjoitettu. Kirjailija soitti pankkiin ja sai kuulla, että hänen tilillään on reilusti yli miljoona dollaria. (Bach 1999, 10, 25, 27.) Bach kuvaa, kuinka ymmällään hän oli yhtäkkisestä menestyksestään ja suurista rahamääristä. Hän hakeutui kirjastoon etsimään opasta. ”Haluaisin lainata kirjan siitä, miten olla rikas. En siitä miten rahaa ansaitaan, vaan siitä mitä ihmisen oletetaan tekevän, kun hän saa paljon rahaa.” Kirjastovirkailija ei löytänyt Bachin tarvitsemaa teosta ja niin Bach täsmensi: ”Miten selvitä yllättävästä vauraudesta.” Sellaista teosta ei ollut kirjoitettu. ”Ainoa viisaus, joka ilman kirjaa muistui mieleen, oli toteamus, että hullut ja heidän rahansa eroavat toisistaan nopeasti.” (Bach 1999, 30–31.)

Bach ei hallinnut talousasioita. ”Minulla oli palveluksessani ihmisiä joiden hoitoon annoin sellaiset asiat, ne inhottavat minua. En tiedä miten niitä pitäisi hoitaa.” Hänellä ei ollut mitään käsitystä tulotasostaan, ei edes miljoonan dollarin tarkkuudella. Bach mainitsee ironisesti, että menestyskirjan kirjoittaneelle kirjailijan pitäisi saada ”harmaa, raskas kirja”, jossa kerrottaisiin kaikki tarpeellinen raha-asioiden asiallisesta hoitamisesta. (Bach 1999, 171–174.) Bach oli siis palkannut ”talousmiehen”, joka laiminlöi hänelle uskottujen tehtävien asiallisen hoitamisen. Sen seurauksena kirjailija joutui vaikeuksiin verottajan kanssa. Bach ryhtyi vaimonsa ja asianajajansa avustuksella pelastamaan mitä pelastettavissa oli, mutta menetti lähes koko omaisuutensa. Hän onnistui kuitenkin hankkimaan kirjojensa oikeudet takaisin itselleen. Hän jatkoi kirjoittamista, häneltä on julkaistu lukuisia teoksia sen jälkeen (Wikipedia 2014c). Hänestä tuli myös suorittu puhuja. (Bach 1999, 189, 191, 253, 297, 330.) Tämä tarina lisäsi kiinnostustani kirjailija, raha ja yrittäjä -aiheeseen syventymiseen.

1.2. Raha, kirjallisuus ja sen tuottaminen

Kirjallisuudentutkimuksessa kirjailijoiden taloudellista tilannetta ja sen vaikutusta heidän työhönsä on käsitelty lähinnä elämäkertatutkimuksena. On tutkittu myös kirjallisuuden merkitystä yhteiskunnallisten epäkohtien ja taloudellisen eriarvoisuuden kuvaamisessa. (Kivistö & Käkelä-Puumala 2011, 11.) Kirjallisuustieteilijä Tiina Käkelä-Puumala mainitsee myös, että kirjallisuuden ja talouden käsittelyssä on vakiintunut kan- ta, jonka mukaan taiteen ja talouden liian läheinen suhde olisi vahingollista taiteelle.

”Taide tulee erottaa hinnoittelusta, markkinoinnista, ostamisesta ja myymisestä, koska se on jotain niiden ulkopuolista.” (Käkelä-Puumala 2011, 79.) Yrittäjyyden näkökulmasta edellä mainittu asetelma on käsittämätön. Vuonna 2011 Ylen TV 1:llä nähtiin *Kymmenen kirjaa rahasta* -sarja, jossa kirjailija, tutkija Anna Kortelainen ja toimittaja Timo Harakka keskustelivat vieraiden kanssa aiheesta. He kertoivat sarjasta Ylen aamu-televisio-ohjelmassa, jossa Timo Harakka mainitsi kirjallisuuden ja rahan liittyvän toisiinsa tavalla, jota ei usein tulla ajatelleeksi. Hän totesi myös, että ”[u]sein kirjallisuutta ajatellaan ikään kuin erillisenä asiana ja että taide on pyhää ja hieno asia, ja raha ei saa olla missään tekemisissä sen kanssa.” (Yle 2011.) Jo 1700-luvulta peräisin olevat köyhän runoilijan ja nälkätaiteilijan hahmot ovat vakiintuneet kirjalliseksi *topokseksi*, jossa köyhyys on ikään kuin automaattisesti taiteelliseen luomistyöhön kytkeytyvä elämän-edellytys. Taide ja varallisuus tai henkinen ja materiaallinen pääoma nähtiin toistensa vastakohtina. (Kivistö & Käkelä-Puumala 2011, 14.) Hannu Raittila on tehnyt havainnon, joka on omiaan lisäämään hämmennystä: ”Kukaan ei puhu rahasta niin loputtomasti kuin nälkätaiteileva boheemi.” (Raittila 2006, 113.)

1.3. Toimeentulon epävarmuus ja työmarkkina-aseman epävakaisuus

Suomalaisten kirjailijoiden tulot ovat enemmän tai vähemmän sattumanvaraisista apurahoista riippuvaista. Erilaisten apurahojen turvin kirjoittamisesta on tullut ammatinharjoittamisen normaalitila. Elina Jokinen toteaa (Jokinen 2010, 15) *Vallan kirjailijat* -väitöskirjassaan: ”Se, että suomalaista kirjallisuutta luodaan apurahajärjestelmän varassa, on osa sellaista luonnollistunutta kirjallisuudesta puhumisen viitekehystä, josta syrjään astuminen vaatii sekä tarkkanäköisyyttä että irrottautumista opituista todellisuuden jäsentelymalleista.” Jokinen (2010, 261) korostaa että jonkun pitäisi esittää kysymys: mitkä ovat kirjailijan keinot selvitä, jos hän ei saa apurahoitusta. Hän nostaa esiin teoksessaan sen, että ammattikirjoittajien kirjailijayrittäjyyttä korostavassa puhettavassa apuraha on vain ”rahaa” vailla henkistä merkitystä. Jokinen kysyykin, voisiko olla niin, että 2000-luvun diskurssissa rakennetaan kuvaa kirjailijasta yrittäjänä – uudenlaista kirjailijamyyttä. (Jokinen 2010, 216.)

Minulle on välittynyt kirjailijan toimeentulon muodostumisesta varsin pirstaloitunut kuva, kun olen lukenut erilaisia selvityksiä ja kuunnellut kirjailijoiden tarinoita eri tahoilla. Pyrin hahmottamaan yhtenäisempää kuvaa kirjailijoiden ja muiden ammattikirjoittajien työmarkkina-asemasta ja toimeentulosta. Ne ovatkin monissa tapauksissa epäselviä. Viranomaiset määrittelevät kirjailijan työmarkkina-aseman toisistaan poikkeavin tavoin, jolloin kirjailija saatetaan tulkita yrittäjäksi, vaikeivät yritystoiminnan ja yrittäjyyden tunnusmerkistö täytyisikään. Kirjailijoiden tekijänoikeuksista saamat vuositulot vastaavat lähes mitä muuta työtä tahansa tekevän työntekijän tai viranhaltijan kuukausipalkkaa. Nämä seikat ovat omiaan hämmentämään kirjailijanurasta haaveilevaa tai jopa sitä suunnittelevaa kirjoittamisen oppiaineen opiskelijaa.

Elämme suurten, nopeiden ja yhä ennustamattomammaksi käyvien muutosten aikaa niin Suomessa, Euroopan Unionissa kuin myös maailmanlaajuisesti. Yhteiskunnan eri tahoilla on virinnyt keskustelua työelämän uudistuksista. Palkkatyön ja yrittäjyyden väliin kaivataan kolmatta kategoriaa, ”kolmas tie” -nimelläkin tunnettua (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2010). Työn epäsäännöllisyyden lisääntyttyä on alettu puhua myös prekariatista, johon kirjailijat ja useat muut ammattikirjoittajat näyttäisivät kuuluvan. Myös kirjoittamisen ja kustannustoiminnan aloilla on ollut yllättäviä käännteitä, eivätkä perinteiset mallit välttämättä enää ole toimi. Ainakin ne kaipaavat tuulettamista. Monet muutokset vaikuttavat kirjailijan ja ammattikirjoittajan työhön ja toimeentuloon. Tutkielmani aihe on hyvin ajankohtainen, koska on tarpeen tutkia vaihtoehtoisia tai nykyisiä pakoitellen jopa hyvin toimivia malleja täydentäviä ansaintalogiikoita.

1.4. Tutkimusasetelma

Tutkimustehtävänäni on selvittää voiko kirjailija käytännössä toimia yrittäjänä. Ensin otan selvää taustoista eli siitä, millainen kirjoittajien nykyinen ansaintalogiikka on eli kuinka kirjoittajien tulot muodostuvat, mistä lähteistä ne ovat peräisin ja onko kirjoittamisesta saaduilla tuloilla mahdollista tulla toimeen. Selvitän myös millainen on kirjoittamisen ammattilaisten työmarkkina-asema eli kuinka he asemoituvat työmarkkinoille.

Tutkielmani teoriaosan sosioekonomisena aineistona käytän kirjailijoiden työmarkkina-asemaan ja perinteisiin toimeentulomalleihin liittyen muun muassa Elina Jokisen *Vallan kirjailijat* -teosta, julkishallinnon eri tahojen teettämiä selvityksiä aiheesta sekä ajankoh- taisia lehtiartikkeleita. Sivuan aihetta myös kirjallisuuden näkökulmasta eli kuinka tai- teenharjoittaminen ja taloudelliset asiat näyttäytyvät nykyisin ja alan lähihistoriassa.

Tutkimusasetelmassani asetan kirjailijan ammattiaseman ja yrittäjän ”ammattiaseman” rinnakkain ja tarkastelen niiden päällekkäisyyttä ja välimaastoa. Kysyn siis, onko yrittä- jänä toimiminen ammattikirjailijalle mahdollinen tapa tulla toimeen kirjoittamisen am- mattia harjoittamalla. Tutkielmani yrittäjyyttä koskevaa aihealuetta selvitän käyttäen teoreettisena lähteenä ja ajatuspohjana (Eskola & Suoranta 2008,80) Jorma Sipilän teosta *Osaajasta elämäntyyliyrittäjäksi*. Hannu Raittila on kirjoittanut paljon kirjailijan ja ammattikirjoittajan työstä ja toimeentulosta, joten käytän myös hänen kirjojaan tut- kielmani lähdeeteoksina. Merkittävä osa aineistostani tulee neljän yrittäjänä toimivan kirjailijan ja ammattikirjoittajan haastatteluista.

Yrittäjyys on laaja käsite ja siksi rajaan tutkielmassani sen niin sanottuun elämäntyy- liyrittäjyyteen. Ennako-oletukseni on, että kirjailijan työ on pitkälti hänen itse määrit- telemiensä työaikojen ja muiden hänen elämäntilanteensa edellyttämien tekijöiden yh- teensovittamista luovilla tavoilla. Tarkastelen kirjoittajien ansaintalogiikkaa myös omi- en yrittäjä- ja yrittäjäkouluttajakokemusteni kautta. Näin ollen tutkielmani saa myös autoetnografisia piirteitä. Tutkielmani tekemisen ohella työstän myös uutta yrittäjäkou- lutustuotetta. Edellä mainituista huolimatta pyrin olemaan mahdollisimman objektiivivi- nen ja olemaan sekoittamatta omia uskomuksiani ja arvostuksiani tutkimuksen kohtee- seen. Tiedostan siis oman positioni suhteessa tutkielmaan sekä omat ennakkokäsitykse- ni sen tuloksista. ”Objektiivisuus syntyy siis kaiken subjektiivisen tiedostamisena.” (Es- kola & Suoranta 2008,18). Hypoteesini on, että kirjoittamisella toimeentulonsa hankki- vien (tai sitä tavoittelevien) arkeen ei tulisi suurta muutosta, jos he alkaisivat toimia yrittäjinä. Sen sijaan toiminta voisi jäməköityä ja se voisi edesauttaa itsevarmuuden kasvua, joka taas saattaisi vaikuttaa tuotteiden ja palveluiden hinnoitteluun, markkinoin- tiin, myyntiin ja sitä kautta tulovirtojen vuolauteen.

1.5. Tutkimustehtävän ja -kysymysten määrittely

Tässä tutkielmassa esitän siis Jokisen (2010, 261) esiin nostaman kysymyksen: mitkä ovat kirjailijan keinot selvitä, jos hän ei saa apurahoitusta? Haen kysymykseen vastausta yrittäjyyden näkökulmasta. Kirjailijan työssä ja työmarkkina-asemassa näyttäisi olevan yrittäjyyden piirteitä, olematta kuitenkaan yritystoimintaa. Tutkin kirjallisuudesta millainen on kirjailijan toimeentulon ja työmarkkina-aseman nykytila sekä millaisia teoreettisia mahdollisuuksia kirjailijayrittäjyyteen olisi. Sitä, kuinka kirjailijayrittäjyys käytännössä toimii, selvitän haastatteleamalla neljää yrittäjänä toimivaa kirjoittamisen alan ammattilaista.

Tutkimuskysymyksiksi ovat kiteytyneet:

1. Löytyykö kirjoittamisen ammattilaisen ja elämäntyyliyrittäjän arjesta samankaltaisuuksia eli kuinka kirjailijuus ja yrittäjyys sopivat yhteen?
2. Onko yritystoiminta (yrittäjästatus) ammattikirjoittajalle käytännössä toimiva tapa organisoida tulonhankinta elämän kokonaisuuteen sopivalla tavalla?

Tutkimuskysymyksiini vastaaminen edellyttää taustatietoja kirjailijoiden toimeentulon rakentumisesta ja joitakin perustietoja ja kokemusta yrittäjänä toimimisesta. Nämä sivuavat luovien alojen yrittäjyyttä, jonka ajattelen toimivan tutkielmassani siltana elämäntyyliyrittäjyyteen mahdollisena mallina kirjailijan työn ja tulonhankinnan organisoinnissa. Haen myös kaunokirjallisuudesta vihjeitä siitä, kuinka kirjailija on toimeentulonsa järjestänyt ja kuinka hän suhtautuu taloudellisiin kysymyksiin.

Tutkielmani tarkoituksena on myös selvittää millaisia aineksia kirjailijayrittäjäkuvan muodostamiseksi on jo olemassa ja millaisin eväin siitä voisi tulla kuvaa konkreettisempaa. Voisiko kirjailijan työn ja toimeentulon organisoida hänen elämäkokonaisuutensa parhaiten sopivalla tavalla ja silti yhteiskunnan järjestelmiin mahdollisimman vaivattomasti niveltäväksi? Haluan myös tuoda työssäni esiin seikkoja, jotka valottaisivat uudenlaisia reittejä asiantuntemuksen hyödyntämiseen, jotta sillä olisi mahdollista hankkia toimeentulo.

Käytän tutkielmassani tutkimusongelma-sanana sijaan tutkimustehtävä-sanaa, koska ongelma-sanalla on minulle negatiivinen merkitys. Tutkimustehtävä-sana sen sijaan saa mielenkiintoni heräämään ja tarttumaan toimeen.

1.6. Tutkimustiedon tarve ja tutkielman asemointi tieteen kenttään

Kirjoittamisen ammattilaisten ansaintalogiikka, yrittäjäyys ja mahdollinen kirjoittajayrittäjäyys ovat tutkielman aiheena kiinnostavia myös siksi, että niistä ei ole aiemmin tehty tutkimusta Jyväskylän yliopiston humanistisessa tiedekunnassa. Taloustieteiden taholla yrittäjäyttä on tutkittu paljon, mutta kirjoittajien ja kirjailijoiden näkökulmasta käsin olevia tutkimuksia ei tietääkseni ole tehty. Kirjailijoiden toimeentuloon liittyvät kysymykset eivät ole perinteisesti kuuluneet lainkaan kirjallisuudentutkimukseen, kuten eivät myöskään kirjoittamistutkimukseen. Talouskysymysten on ajateltu kuuluvan lähitieteisiin kuten historia ja sosiologia (Käkelä-Puumala 2011, 78). Tutkimuskysymykseni liittyykin paitsi kirjoittamisen ja kirjallisuuden, myös talouden eli kauppatieteiden ja yrittäjäyden sekä yhteiskuntatieteiden aloihin. Välillisesti se liittyy myös muihin taiteen aloihin ja miksipä ei elämäntyyliyrittäjäyden ja ansaintalogiikan kysymysten osalta myös mihin tahansa elämäntyyliyrittäjäydestä kiinnostuneen henkilön substanssiosaimisen alaan.

Tieteenfilosofialtaan tutkielmani on lähinnä fenomenologis-hermeneuttista, joka korostaa merkityksiä sisältävien kokonaisuuksien ymmärtämistä ja tulkintaa sekä pyrkii tekemään jo tunnettua tiedetyksi. ”Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa yritetään nostaa tietoiseksi ja näkyväksi se, minkä tottumus on häivyttänyt huomaamattomaksi ja itsestään selväksi, tai se, mikä on koettu, mutta ei vielä tietoisesti ajateltu” (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 35).

2. Kirjailijoiden toimeentulon rakentuminen

2.1. Käsitteitä

Kirjoittamisen alalla ammattinimikkeinä käytetään monenlaisia termejä, jotka ovat osittain synonyymejä toisilleen. Jokinen korostaa, että ”[t]aiteen kilpailutalouden viitekehksessä taas on tärkeää puhua kirjailijan työstä mahdollisimman käytännönläheisin termein.” Hänen mukaansa kyseinen suuntaus on voimistunut 2000-luvulla, jolloin avoimuus ja läpinäkyvyys ovat korvanneet taitelijantyön mystistä ulottuvuutta. (Jokinen 2010, 186.)

Kirjailija

Kirjailijan ammatti on ollut olemassa 1700-luvulta lähtien (Niemi 1991, 63). Kirjailijanimikettä voi käyttää melko vapaasti. Suomen Kirjailijaliitto ry:n jäseneksi hyväksyminen edellyttää kuitenkin, että hakija on julkaissut ”vähintään kaksi sellaista, itsenäisesti luotua alkuperäistä suomenkielistä kaunokirjallista teosta, että häntä tuotantonsa taiteellisen ja ammatillisen tason perusteella voi pitää kirjailijana” (Suomen Kirjailijaliitto). Silti ”[k]enellä tahansa on oikeus nimittää itseään kirjailijaksi: kirjailija on kirjoja kirjoittava ja julkaiseva henkilö (Jokinen, 23). Mika Waltari on todennut jo vuonna 1935 *Aiotko kirjailijaksi?* -teoksessaan:

”Arvonimi ’kirjailija’ on suojatton, sitä voi käyttää melkeinpä kuka hyvänsä, joka on onnistunut näkemään henkensä tuotteen painomusteena, vieläpä sellainenkin, joka vasta joskus tulevaisuudessa aikoo sen nähdä mainitussa muodossa. Se ei edellytä mitään tutkintoa.” (Waltari 2005, 11.)

Ammattikirjailija

Ammattikirjailijana pidetään henkilöä, joka ansaitsee elantonsa kirjoittamalla, siis kirjailijan ammattia harjoittamalla. Taloudellisena toimijana hän on yksityisyrittäjä (Raittila 2004, 25). Juhani Ahoa pidetään Suomen ensimmäisenä ammattikirjailijana. Hän on 1880-luvulla alkanut tulla toimeen kirjoittajan työllä. (Niemi 1991,64.) Suomen Kirjailijaliitto ry:n jäsenistöön kuuluu noin 670 kaunokirjailijaa ja Suomen tietokirjailijat ry:ssä on noin 2700 jäsentä (Oksanen 2013, 19).

Sivutoiminen kirjailija

Matti Kuusi (1986) on luokitellut kirjailijoita neljään perustyyppiin: kuningas, kauppias, kirjuri ja irtolainen. Näistä kuningas- ja kauppiastyypit ovat liikkuvuuteen ja vaihtoon perustuvan yhteiskunnan tuotteita. Varsinkin kauppiastyypin viittaa vapaassa markkinataloudessa toimivaan kirjailijaan. ”Kirjailijan toimeentulo on modernienkin markkinoiden vallitessa pitkälti perustunut jonkin muun ammatin harjoittamiseen.” Työläiskirjailijoita on alkanut nousta esiin 1800–1900 lukujen taitteessa, tosin vain osa heistä oli luokiteltavissa kirjailijoiksi ammatillisessa merkityksessä. (Niemi 1991, 61–62, 65, 67.)

Valtaosalle kirjailijoista arki on muutakin kuin apurahan turvin päätoimisena kirjailijana toimimista. Hannu Raittila toteaa, että muiden on tehtävä joko muita kirjoitustöitä kuten elokuva- ja näytelmäkäsikirjoituksia tai vaikka kirjoitettava lehtiin (Raittila 2009, 49). He joutuvat kokoamaan toimeentulonsa useista eri lähteistä ja käyttämään muuta osaa mistään ja luovuuttaan pystyäkseen elättämään itsensä ja perheensä ja saavuttamaan riittävän elintason. *Taiteilijan asema* -raporttiin tämä on kirjattu: ”Taitelijat voivat tehdä oman taiteenalan taiteellista työtä, taiteenalan tuntemusta vaativaa ja siihen liittyvää työtä, toisen taiteenalan taiteellista työtä ja / tai muuta, ei-taiteellista työtä.” (Rensujeff 2003, 32.) Näin ollen kirjoittaminen ja kirjailijana toimiminen on heille sivutoimista.

Freelancer

Freelancerin määritelmä on selkiytymätön ja sitä ei lainsäädännössä ja viranomaiskäytännössä juuri tunneta. Usein heidät määritellään omassa työssään työllistyviksi eli itsensä työllistäviksi. ”Freelancekentällä voidaan erottaa ainakin kahdenlaisia freelance-reita; palkansaajan asemassa työsuhteessa työskentelevät ja toisaalta vapaana ammatinharjoittajana työskentelevät. Viimeksi mainittuja viranomaiset pitävät usein yrittäjinä” (Opetusministeriö 22:2000, 29).

Ammattikirjoittaja

Kirjoittajalla tarkoitetaan tässä tutkielmassa kaikkia niitä ammatikseen kirjoittavia henkilöitä, joihin ei sovellu Suomen Kirjailijaliiton kirjailijamääritelmä.

Apurahakirjailija

Apurahakirjailija on henkilö, joka nauttii valtion tai muun tahon myöntämää apurahaa. Ensimmäiset tuet 1880-luvulla ovat olleet matka-apurahoja (Niemi 1991, 64).

Vapaa kirjailija

Tarinankertojia lienee ollut aikojen alusta asti, mutta modernissa mielessä kirjailijan ammattia on harjoitettu 1700-luvulta lähtien, jolloin myös kirjailijoiden tekijänoikeus on saanut lainvoimaista turvaa. Se ei tosin antanut kirjailijalle suojaa kirjanpainajien tai kauppiaitten mielivaltaa vastaan. Kirjailijan ammattikuva ja myös taloudellinen asema on muuttunut nykyaikaisten kirjamarkkinoiden myötä. Tuolloin on muodostunut vapaan kirjailijan tyyppi. Vapaa kirjailija saattoi varsinaisen luovan kirjoitustyön ohessa työkennellä muissa tehtävissä kirjallisuuden kentällä. Vuonna 1848 eurooppalaiset kirjailijat pystyivät irrottautumaan valtiosta, Suomessa vasta myöhemmin. Suomessa kirjailijan riippumattomuuden syntyä on paradoksaalisesti edesauttanut valtiovallan myöntämä tuki. Vapaana kirjailijana toimiminen on mahdollistunut siis valtion tukien ansiosta. (Niemi 1991, 61, 63–64, 72.) Käsite ”vapaa kirjailija” on monitulkintainen. Näkemys

kirjailijuudesta vapaana ammattina sisältää Käkälä-Puumalan mukaan monia jännitteitä ja paradokseja. Vapaaksi julistetut kirjailijat tekevät edelleen myös tilaustöitä, eikä tämä välttämättä heikennä heidän arvostustaan kirjailijoina.” (Käkälä-Puumala 2011, 96.)

Elina Jokinen on *Vallan kirjailijat* -teoksessaan eritellyt ”[k]irjailijatyön perusedellytysten turva” -otsikon alle mahdollisuuden kirjoitustyölle omistautumiseen, kirjoittamisen vapauden turvaamisen sekä taloudellisen turvan. Apurahan yksiselitteisemmäksi merkitykseksi kirjailijoille Jokinen nostaa sen, että kirjailija on vapaa toimimaan päätoimisena kirjailijana. Vapaan Jokinen määrittelee tässä yhteydessä siten, että kirjailija ei ole riippuvainen palkkatyöstä, ”yksityisestä mesenaatista tai perityn varallisuuden olemassaolosta”. Raittilan mukaan vapaiden kirjailijoiden vapautta rajoittaa kuitenkin ”pakko saada taiteellinen toiminta tuottamaan sellainen taloustulos, että toiminta voi jatkua”. Kokopäiväinen kirjailijana työskenteleminen olisi siis mahdotonta ilman apurahaa. Näin ollen erityisesti Jokisen määrittelemien modernien kirjailijatyyppeiden puheessa ”vapaa kirjailija” merkitsee käytännössä ”apurahakirjailijaa”. Joillekin Jokisen aineiston kirjailijoille apuraha on ”elinehto” ja siten sen merkitys on heille pelottavan suuri. Näin he tulevat myöntäneeksi työnsä ja valtion tukijärjestelmän välisen riippuvuussuhteen olemassaolon. Heille apurahat ovat merkinneet pääsyä ulos oravanpyörästä ja kutsumukseksi kokemalleen kirjoittamiselle omistautumista. (Jokinen 2010, 189–190, 193, 199; Raittila 2009, 47–48.)

2.2. Kirjailija taloudellisena toimijana

”Kirja-ala on siitä merkillinen ala, että sen toinen jalka on liike-elämässä ja toinen jalka kulttuuri-instituution velvoitteissa.”
Sofi Oksanen. (Oksanen 2013, 18.)

Kirjailijoita on pidetty ammattikuntana, joka on ”likaisena” pidetyn rahan ulkopuolella. Kirjailijat eivät ole saaneet osakseen senkaltaista edunvalvontaa tuloneuvotteluineen kuin mikä on itsestään selvää monen muun ammattikunnan kohdalla. Heidän tulotasonsa ja tulonmuodostuksensa eivät ole saaneet julkisuutta siinä määrin kuin esimerkiksi

paperityöläisten ammattikunta. ”Kirjailija tarvitsee rahaa muiden ihmisten tavoin, mutta jotkut kaikkein parhaimmistakin elävät vuodesta toiseen rahatta, velkaantuneina ja ahdistuneina.” (Saari 2009, 360.) Osa kirjailijoista voi toki omasta halustaan sanoutua irti työ- ja perhe-elämästä, erakoitua kirjoittamaan ja antautua viettiensä vietäviksi. Kerttu-Kaarina Suosalmi kuvaa tällaista kirjailijatyyppeä teoksessaan *Onnen metsämies*. (Suosalmi 1982.)

Kirjoittamisen ammattilaisella on myös itsellään suuri vastuu toimeentulonsa järjestämisestä kuten kellä tahansa itsellisellä ihmisellä. Kirjailijan on itse arvostettava omaa työtään ja puhuttava siitä ammattia arvostaen.

”Olen ajatellut, että kirjailijoiden pitäisi kerta kaikkiaan kieltäytyä ylläpitämästä romanttista kirjailijamyyttiä, kuvaa boheemista, jolla ei ole elämässään samoja perustarpeita kuin muilla ihmisillä. Miksi emme puhu kirjailijoiden toimeentulosta, tulonmuodostuksesta, sosiaalisesta asemasta, vaikka meillä on paljon tilaisuuksia puhua, kun käymme esiintymässä”.
Tuula-Liina Varis. (Varis 2007, 250.)

Ritva Haavikko on toimittanut kirjasarjan *Miten kirjani ovat syntyneet*, jossa lukuisat kirjailijat kertovat työskentelystään ja kirjoittamisen taustoista. Myös Juhani Salokannel kertoo *Suomalaisia kirjailijakuvia* -teoksessa laajasti ja seikkaperäisesti neljäntoista merkittävän kirjailijan taustoista, kirjailijantyöstä ja -urasta. Teoksissa ei varsinaisesti nosteta esiin kirjailijoiden taloudellisen toimeentulon tasoa. Joidenkin kirjailijoiden kohdalla käy kuitenkin selville, että apurahat ja tulot muusta toimesta – joko kirjallisuuden liittyvästä tai muilta aloilta – ovat olleet teoksen kirjailijoiden tulonlähteitä. (Salokannel 1993, 206, 211, 232; Haavikko, 1991, 2000.)

Kirjailijan työn tuloksille, käsikirjoituksille ja kirjoille voidaan määrittää markkina-arvo. Kirjailija on siis tuottaja, taloudellinen toimija, joka tavoittelee näkyvyyttä ja yleisöä saadakseen työstään tuloja. (Käkelä-Puumala 2011, 95–96.) Kirjailijan toimi ei siis olekaan pelkkää kirjoittamista, vaan myös työn tulosten saattamista maksaville asiak-

kaille. Nykykirjailijoiden joukossa on kirjailijoita, kuten Sofi Oksanen ja Juha Vuori-
nen, joille taloudelliset asiat eivät ole vieraita ja jotka rohkenevat myös puhua niistä.

Lähihistoriastamme löytyy kirjailijoita, joilla on merkittävä ja laaja kirjallinen tuotanto
sekä niiden lisäksi taloudellinen taituruus. Heistä esimerkeiksi nostan Paavo Haavikon,
Eeva Joenpellon ja Thomas Mannin. Heidän teoksissaan raha- ja taloudelliset asiat ovat
merkittäviä: Haavikon *Puhua, vastata, opettaa* (1973), Joenpellon *Tuomari Müller, hie-
no mies* (1994) ja Mannin *Buddenbrookit* (1961). Paavo Haavikossa yhdistyi runous ja
talouden ymmärtäminen. Häntä pidetään ”liikemiesrunoilijana”. (Saari 2009, 125, 142;
Salokannel 1993, 232.) Haavikon *Puhua, vastata, opettaa* -runoteosta on ”luettu jonkin-
laisena liike-elämän raamattuna” ja sitä on käytetty jopa liikkeenjohdon kursseilla. Ky-
seinen teos on syntynyt aikana, jolloin Haavikko sai mainetta liikkeenjohtajana. (Saari
2009, 151; Tarkka 2013, 31, 34.)

Thomas Mann oli Hellemannin mukaan gentlemanni ja humanisti, joka oli ammattiasi-
oissa laskelmoiva liikemies. Hän valvoi tarkasti ja tunteilematta taloudellisia etujaan ja
seurasi kustantajansa liiketoimia ja tarvittaessa puuttui niihin. Fischerin kustantamon
toimintaa jatkoi Fischerin vävy, Bermann. ”Mannin liikekirjeet kaksikymmentäkaksi
vuotta nuoremmalle kustantajalleen eivät häikäise tyyllillisellä loistolla, mutta paljasta-
vat ammattikirjailijan arkipäivästä puolia, jotka kirjallisuuden historiassa yleensä sivuu-
tetaan.” (Hellemann 2003, 242.)

2.3. Työmarkkina-asema

Kirjailijoiden ja useiden ammattikirjoittajien työmarkkina-asema ei ole nykyisin lain-
kaan yksiselitteinen. Sen selkiyttäminen on tärkeää kirjoittamisen ammatin harjoittami-
sen kannalta. Kirjailijat ja freelancerit ovat tyypillisiä esimerkkejä taiteilijoista, jotka
voivat työllistyä omassa työssään olematta yrittäjä. He työllistyvät yritystoimintaa vas-
taavalla tavalla omaan lukuunsa – työskentelevät ilman työnantajan johtoa ja valvontaa.
Taisto II -selvityksen mukaan kirjailijat työllistyvät enimmäkseen vapaina taiteilijoina
ja freelancetyösuhteissa joukkoviestimissä (Opetusministeriö, 22:2000, 15, 36). Taiteili-
joiden työllistymistavat ovat siis moninaiset. He voivat toimia samanaikaisesti useassa

eri työmarkkina-asemassa kuten esimerkiksi työsuhteessa, niin sanottuna vapaana taiteilijana, ammatinharjoittajana tai yrittäjänä. ”Ammatinharjoittaja on henkilö, joka ilman kiinteää osto- tai myyntipaikkaa tai vastaavaa toimipaikkaa harjoittaa ammattiaan yrittäjänä. Ammatinharjoittaja myy useimmiten palveluita, jotka perustuvat hänen henkilökohtaiseen ammattitaitoonsa.” (Akava.) Työmarkkina-asemaa koskevat vaihtoehdot eivät sulje toisiaan pois, vaan tarvitaan eri vaihtoehtoja taiteilijoiden tilanteen kuvaamiseen. (Rensujeff 2003, 32; Opetusministeriö 22:2000, 28.)

Kirjailijoiden tulonmuodostus on sirpaleista ja luonteeltaan epävarmaa ja usein ennakkoimatonta. Se on niin sanottua prekaarityötä, jolla tarkoitetaan ”perinteistä vakaan palkkatyöuran mallista poikkeavia toimeentulon muotoja” (Koivulaakso ym. 2010, 18). Prekarisaatio-termillä viitataan usein siihen, että epätyypillisten työsuhteiden myötä myös heikot työehdot lisääntyvät. ”Prekarisaatioon liittyy myönteisiäkin ulottuvuuksia, kuten palkkatyömuodon ja siihen liittyvän kurivallan heikkeneminen. Monille epätyypillinen työ on myös oma valinta. (--) Prekaarityö edellyttää tekijältään epävarmuuden sietokykyä ja jatkuvaa muutosvalmiutta.” (Koivulaakso ym. 2010, 28–29.)

Nykyisin taiteilijat rinnastetaan yrittäjiin, vaikka suurin osa toimii vapaina taiteilijoina, jotka elättävät itsensä erilaisissa pätkittäisissä työsuhteissa sekä omalla taiteellaan. Vain 18 prosenttia taiteilijoista toimii yrittäjinä (Cronberg 2010, 16). Taiteilijat työskentelevät palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa, kuten muutkin itsensä työllistävät. Cronbergin selvityksessä ennustetaan, että ”jatkossa omassa työssä työllistyvien määrä lisääntyy”. Selvityksen esitys 2:een on kirjattu: ”Työlainsäädännössä määritellään uusi ryhmä: itsensä työllistävät. Samalla uudistetaan sosiaaliturvaa ja verotusta niin, että itsensä työllistävät ovat tasa-arvoisia palkkatyötä tekevien kanssa. Heitä ei tule rinnastaa yrittäjiin.” (Cronberg 2010, 43). Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa todetaan, ”että luovilla aloilla toimivien aseman parantamiseksi selvitetään poikkihallinnollisesti työ-, sosiaali- ja verotuslainsäädännön uudistustarve ja että lyhyiden apurahojen asema selkeytetään sosiaaliturvalainsäädännössä. (--) Hallitusohjelman mukaan erikseen selvitetään työsuhteen ja yrittäjyyden välimaastossa olevan itsensä työllistämisen ongelmakohdat sosiaalivakuutus- ja työlainsäädännössä.” (STM/VAO 2012.)

Ammattikirjoittajat joutuvat useissa tapauksissa olemaan niin sanotusti työnhakijoina lähes jatkuvasti saadakseen työnsä tuloksena syntyneille teksteille maksavan tahon. Poikkeuksena ovat kirjoittamisen ammattilaiset, jotka ovat onnistuneet saamaan esimerkiksi pitkäkestoisia avustajasopimuksia. Työsuhteessa toimiviin verrattuna he siis joutuvat käyttämään merkittävästi suuremman osan tuottavaan työhön käytettävissä olevasta ajasta työnsä markkinoimiseen ja myymiseen.

Työlainsäädäntö tuntee siis kaksi työntekokategoriaa eli palkkatyön tekemisen ja yrittäjyyden, johon luetaan kuuluvaksi myös oma ammatinharjoittaminen (Cronberg 2010, 15; Opetusministeriö 22:2000, 10–11). Tarja Cronbergin *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo* -selvityksen mukaan eri viranomaiset tulkitsevat taiteilijoiden työtä hyvin eri tavoin (Cronberg 2010, 9). Ammattikirjoittajien työmarkkina-asema saattaa riippua siitä, kuka asiaa tarkastelee. Edellä mainittu seikka on omiaan asettamaan kirjoittamisen ammattilaiset keskenään eriarvoiseen asemaan. Kirjoittaja voi jäädä välinputoajaksi eri viranomaistahojen kanssa asioidessaan. Tämä on havaittu muun muassa opetusministeriön Taiteilijoiden työllistämisedellytyksiä ja sosiaaliturvaa selvittävän toimikunnan (*TAISTO II*) muistiossa: ”Taiteilijoiden työmarkkina-asemaa koskeva käsitteistö on sekalaista ja eri hallinnonaloilla lainsäädäntö ja käytäntö vaihtelevat.” (Opetusministeriö 22:2000, 28.) Ammattikirjoittajien työmarkkina-aseman epäselvyys käy ilmi myös Noora Mattilan kirjoituksesta. Helsingin Sanomien päätoimittaja Pentikäiseltä oli kysytty, miksei Sanoma ole neuvotellut Journalistiliiton kanssa. Hänen vastauksensa lehden mukaan on: ”Journalistiliitto ei edusta freelancereita, vaan he ovat yrittäjiä” (Mattila 2011). Samanaikaisesti monessa työmarkkina-asemassa oleminen on omiaan aiheuttamaan sekaannusta sekä kirjailijalle itselleen että eri viranomaistahoille. Mari Mörö onkin osuvasti todennut:

”Kirjailija on ilman muuta sekä pätkä- että silpputyöläinen jo joutuu siemään epävarmuutta kaikin tavoin”

Mari Mörö. (Mörö 2007, 122.)

Toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa työskentely on siis harvinaista kirjoittajien ammattikunnassa. Poikkeuksena ovat lehtitalojen palveluksessa työsuhteessa olevat

toimittajat, tosin niissäkin on menty joissakin tapauksissa työnantajalle edullisempaan suuntaan eli töiden ulkoistamiseen. ”Monet mediatilat ovat halunneet itselleen aiempaa laajempia oikeuksia avustajien kuviin ja teksteihin niin, että niitä voidaan käyttää saman yhtiön muissa julkaisuissa ja uusissa julkaisukanavissa.” Samassa lehtijutussa mainitaan, että ”Journalistiliiton jäsenistä jo viidennes elättää itsensä freelancereina, ja määrä kasvaa noin kahdeksan prosenttia joka vuosi. Journalistiliiton tilastojen mukaan freelancer ansaitsee kuussa noin tonnin vähemmän kuin vakituisessa työsuhteessa oleva.” (Mattila 2011.) Näin ollen toistaiseksi voimassa oleva – pitkäaikaiseksi mielletty – työsopimus ei enää tuokaan turvallisuuden tunnetta. Kuten elämäntyyliyrittäjyydestä kirjoittanut Jorma Sipilä toteaa: ”Vielä niin monen haaveena oleva kuukausipalkkainen normaalityösuhde sisältää paradoksaalisesti ja salakavalasti muuttuvassa maailmassa suurimmat riskit henkilön itsensä kannalta. Näennäinen turvallisuus voi muuttua yhtäkkiä katastrofiksi.” (Sipilä 2006, 32.)

2.4. Tulot ja ansiotaso

”Valtaosa kaikesta maailmassa tapahtuvasta kirjoitustyöstä on tehty ja tehdään jonkinlaista rahapalkkaa vastaan.”

Tiina Käkälä-Puumala. (Käkälä-Puumala 2011, 95.)

Kirjoittamisen ala on tyypillisesti senkaltainen, etteivät esimerkiksi kirjailijat saa riittävästi toimeentuloa pelkästään kirjoittamalla kirjoja. Ilmiönä edellä mainittu ei ole uusi, se tunnetaan kirjallisuushistoriasta. Tiina Käkälä-Puumala toteaaakin, että moni arvostettu kirjailija on jossain uransa vaiheessa saanut elantonsa pääosin tai jopa kokonaan lehtijuttuja, käsikirjoituksia ja viihdekirjallisuutta kirjoittamalla. Kirjoittamista on siis rahoitettu muulla palkkatyöllä. (Käkälä-Puumala 2011, 96.) Tämä pakottaa nykyisinkin monet kirjailijoista etsimään toimeentuloa joko kirjoittamiseen liittyvistä töistä tai muilta aloilta. Puolet Kirjailijoiden taloudellinen asema Suomessa 2010 -tutkimukseen vastanneista kirjailijoista ”ilmoitti tekevänsä muuta työtä voidakseen tehdä kirjailijan työtä” (Grönlund 2011, 20). Cronbergin mukaan taiteilijoiden toimeentulo muodostuu mosaikkimaisesti apurahoista, palkka-, myynti- ja yrittäjätuloista sekä työttömyysturvasta ja eläkkeestä (Cronberg 2010, 19). TAISTO II mukaan taiteilijoille on tyypillistä koota toimeentulonsa useista tulolähteistä. Niitä voivat olla taiteen myyntitulot, tekijänoikeus- tulot, taiteellisesta työstä saadut palkkatulot ja apurahat. (Opetusministeriö, 22:2000, 28.)

Perinteisesti kirjailijoiden tulot ovat perustuneet suurelta osin valtionapurahajärjestelmään, kirjastoapurahoihin, tekijänoikeuskorvauksiin ja muista satunnaisista lähteistä saatuihin ansioihin. Pelkästään kirjoittamalla riittävän toimeentulon hankkivia kirjoittajia on Suomessa vain muutamia. ”Korkeintaan yksi prosentti kirjailijoistamme elää kirjojensa myynnin tuottamilla tuloilla” (Raittila 2009, 49). He ovat toisin sanoen onnistuneet saavuttamaan sekä taiteellisen että kaupallisen läpimurron ja saavat kirjojen myyntimäärien mukaisia tekijänoikeuskorvauksia vähintäänkin kohtuullisesti. Jokisen aineiston kirjailijoiden vastauksista käy kuitenkin ilmi, että julkisen tuen ja kirjallisuuden olemassaolon suhde ei ole niin ehdoton kuin mitä modernit kirjailijatyypit tuovat esiin ja mitä on totuttu kansallisessa ja hyvinvointivaltion diskurssissa totena pitämään. Eräs

Jokisen tutkimusaineiston kirjailijoista kertoo, että kirjoittaminen on hänen tapansa olla. Ellei hän olisi saanut apurahaa, hän olisi kirjoittanut silti – vaikka työttömyysturvalla. Systemaattisen kirjallisuuden tukijärjestelmän ansiosta kirjailijuudesta on muovautunut ammatti, jota voi harjoittaa kokopäiväisesti eli kirjojen kirjoittamista voi tehdä työseen. Tästä näkökulmasta apuraha on enemmän seurausta ammatinvalinnasta kuin ehto kirjoittamiselle. (Jokinen 2010, 200–201.)

Myös työmarkkina-asema vaikuttaa kokonaistulotasoon. Tätä selvitettäessä taiteilijoiden veronalaiset ja verottomat apurahat on yhdistetty konstruoimalla kokonaistuloksi (veronalaiset tulot ja verovapaat apurahat yhdistetty). ”Työsuhteessa työskentelevistä ja yrittäjistä yli 40 prosenttia ylsi konstruoidun kokonaistulon perusteella kahteen ylimpään tuloluokkaan (yli 30 000 euroa / v. 2000). Vapaina taiteilijoina työskentelevistä taiteilijoista vain neljännes sijoittui kahteen ylimpään tuloluokkaan ja yli 50 prosenttia vapaista taiteilijoista sai tuloja (konstruoidut kokonaistulot) alle 20 000 euroa vuonna 2000. Epävakaalla työmarkkina-aseamalla on yhteys matalaan tulotasoon, sillä myös freelancereina taiteellista työtä tehneistä useimpien (43 %) konstruoidut kokonaistulot olivat alle 20 000 € vuonna 2000.” (Rensujeff 2003, 66, 88.)

Kirjallisuuden alalla vain 40 prosenttia tuloista on peräisin taiteellisesta työstä ja 60 prosenttia on muuta tuloa. Kirjailijaliiton 600 jäsenestä 60–70 prosenttia tekee tilapäis- töinä pätkätoita, koska ne sopivat kirjailijoiden rytmiin. Muun työn osuus on liian suuri sekä taiteilijoiden että heidän ammattijärjestöjensä mielestä, mutta se on tarpeen, koska riittävää toimeentuloa on vaikea hankkia taiteen tekemisellä. (Cronberg 2010, 27–28.)

Suomen Kirjailijaliiton Turun yliopistolla teettämän tutkimuksen mukaan suomalaisten kirjailijoiden kaunokirjallisesta työstä (kustantajalta saadut tilitykset, tulot ulkomailta, tekijänoikeus- ja lainauskorvaukset, kirjoista tehdyt näytelmät, elokuvat yms. ja käsikirjoitustyöt) saamien vuositulojen mediaani (tunnusluvut suuruusjärjestyksessä, keskimäinen arvo – hyvin poikkeavat luvut eivät vääristä keskiarvoa) oli noin 2000 euroa vuonna 2010. Se on sama kuin vuoden 2005 vastaavien tulojen mediaani. Lasten- ja nuorten kirjoja kirjoittavien mediaanitulot olivat korkeammat, 3443 euroa vuodessa ja runoilijoiden alhaisemmat eli 1151 euroa vuodessa. Tekijänpalkkioiden perusteena voi

olla kirjan arvonnäköveroiton myyntitulo tai ohjevähittäishinta. Vaikka kirjailijalta oli julkaistu kirja vuodessa, mediaanitulo jäi silti vain 4800 euron tasolle. Suomen Kirjailijaliitto esittää tiedotteessaan huolestumisensa kirjailijoiden taloudellisen aseman heikentymisestä, koska edellä mainitusta on seurauksena kirjailijoiden reaalisen tulotason lasku. (Grönlund 2011, 3, 14; Grönlund 2006, 18; Suomen Kirjailijaliitto 2011.) Kirjailijoiden taiteellisesta työstä saamien vuositulojen mediaani oli Cronbergin selvityksen mukaan 4205 euroa vuonna 2000 (Cronberg 2010, 20). Kirjailijoiden tekijänoikeuksina saamat vuositulot ovat siis työ- tai virkasuhteisten kansalaisten kuukausipalkan tasoa, jopa alle sen.

”Kotimaisen kirjan keskimyynti tuottaa tekijälleen saman verran kuin ison lehtijutun laatiminen asiansa hyvin hoitaneelle vapaalle journalistille. Kirjallisuuden ympärille kudottu kummallinen aura vääristää mielikuvia.”
Hannu Raittila. (Raittila 2006, 172–173.)

Kirjailijoilla oli tuloja muista kirjailijan työhön liittyvistä töistä kuten esiintymispalkkoita, lehtiin kirjoittamista ja opetustyötä. Näihin liittyvien tulojen mediaani oli 720 euroa vuodessa. Kun kaunokirjallisesta, muuta kirjoittamiseen liittyvästä työstä (verollista) sekä apurahoista (veroton) ja kirjallisuuspalkinnoista kertyneet vuositulot lasketaan yhteen, muodostuu vuositulojen mediaaniksi 9745 euroa. Ilman kirjallisuuspalkintoja mediaani oli 8827 euroa, joten niiden merkitys on melko vähäinen. Tilapäistöitä tekevien kirjailijoiden kaunokirjallisesta työstä saamien tulojen mediaani oli 2805 euroa kun taas ansiotyössä käymättömien kirjailijoiden vastaavat tulot olivat 818 euroa ja työ- tai virkasuhteessa olevien 1840 euroa. Tilapäistöitä tekevien julkaisutahti oli hieman muita nopeampi. (Grönlund 2011, 18, 30.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän tekemässä jatkoselvityksessä *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo* on ehdotettu hallitusohjelmatavoitteiksi, että itsensä työllistävien työmarkkina-aseman ja sosiaaliturvan parantamiseksi:

”I määritellään itsensä työllistävät omaksi ryhmäkseen työläinsäädännön kautta

2 laajennetaan työsuhteen käsitettä

3 etuuslainsäädännön muutoksen kautta (sairausvakuutus, eläkevakuutus, työttömyysturva)

4 luodaan taiteilijoille oma sosiaaliturvarahasto Saksan mallin mukaan.”

(Cronberg 2011, 8.)

2.4.1. Apurahat

Valtion ja muiden tahojen apurahoista on muodostunut kirjailijoiden pääasiallinen tulonlähde, ja niiden merkitys on kasvanut painosmäärien ja siitä johtuvien tekijänoikeuksiin perustuvien korvauksien pienennyttyä. (Opetusministeriö 22:2000, 15). Siitä huolimatta suomalainen taiteilijatuki on jäänyt jälkeen pohjoismaisesta tasosta: apurahojen mediaani oli 8500 euroa vuonna 2010. Valtion taitelija- ja kohdeapurahat sekä kirjastoapuraha ovat merkittäviä kirjailijoiden taloudelliselle toimeentulolle. (Grönlund 2011, 4; Suomen Kirjailijaliitto 2011.)

Valtion apurahan tarkoituksena on turvata tietyksi ajaksi kirjailijan perustoimeentulo. Näin sitä voidaan pitää painavana osoituksena omassa työssä työllistymisestä ainakin sinä aikana, jolle apuraha on tarkoitettu. Apurahalla tuetaan Jokisen mukaan tärkeäksi arvioitua ammatillista toimintaa, jota ei voisi täysipainoisesti harjoittaa ilman tukea. Valtion taiteilija-apurahojen myöntämiseen liittyy rajoituksia palkatun toimen pitämisen suhteen. (Opetusministeriön työryhmien muistio 22:2000, 50, 55; Jokinen 2010, 30.) ”[A]mmattikirjoittajat kokevat toimivansa sellaisessa instituutiossa, jossa apuraha on kirjailijan palkkaa ja apurahakirjailijuus pätkätyötä.” Näin ollen apurahajärjestelmä näyttäytyy heille eräänlaisena ”palvelukseen halutaan” ilmoituksena. (Jokinen 2010, 168.)

Toisaalta on aiheellista kysyä, asettavatko apurahat, ja varsinkin toistuvasti samoille kirjailijoille myönnetyt apurahat tämän ammatin etuoikeutettujen joukkoon verrattuna useisiin muihin ammatteihin, esimerkiksi käsityöläisiin tai muihin itsensä työllistäviin. Etuoikeutetusta asemasta huolimatta muun muassa Jokisen väitöskirjassa tulee useaan kertaan esiin se, että kirjoittajien työhön sisältyy apurahojen jatkuva haku, ja ainoana

varmana asiana näyttää olevan epävarmuus toimeentulosta. Apurahoituksen piiriin tulee uusia kirjailijoita, eikä taiteilija-apurahojen määrä lisääny samassa suhteessa, joten väistämättä ”kirjailijakonkareita” voi jäädä ilman apurahaa. Mikään säännös ei velvoita jatkamaan samojen apurahoitettujen kirjailijoiden tukemista ja se voi Jokisen mukaan olla varsin kohtalokasta kirjailijan uran sekä myös elämänsä kannalta. (Jokinen 2010, 275.)

2000-luvun diskurssissa kirjailijat rinnastavat kirjailijantyön palkkatyöhön, mutta suhtautuvat siihen vitsaillen tai ahdistuneena ja häveten sitä, etteivät voi elää omalla työllään. Jokinen toteaa, että julkinen apurahajärjestelmä on institutionalisoinut kirjailijoiden aseman apurahoitettuna eliittiluokkana, mutta toisaalta pakottanut heidät ”kerjäläisen” rooliin. Postmodernit ammattikirjoittajat, jotka eivät pidä yhteiskunnan velvollisuutena tukea ammatinsa harjoittamista voivat hämmentyä huomattaessaan päässeensä tai päätyneensä apurahoin tuetuksi kirjailijaksi. (Jokinen 2010, 203–204.) Heidän voisi ajatella suhtautuvan työhönsä yrittäjämäisesti.

Jotta kirjailija voisi saada tekijänoikeuskorvauksia kirjailijoiden ja kääntäjien tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry:ltä, on hänen rekisteröidyttävä kyseisen järjestön asiakkaaksi. ”Tekijänoikeuslain mukaan tekijällä on oikeus korvaukseen, kun hänen teoksiaan lainataan yleisölle. Korvausta maksetaan yleisistä kirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta.” (Sanasto.) Sanasto on maksanut ensimmäiset lainauskorvaukset vuoden 2007 lainauslukujen perusteella vuonna 2010, jolloin korvaukset olivat suuruudeltaan 20 eurosta 10 000 euroon (Cronberg 2010, 21).

Edellä mainitun lainauslukuihin perustuvan korvauksen lisäksi kirjailijan on edelleen mahdollista hakea kirjastoapurahaa ja -avustuksia, jotka ovat suurin julkinen kirjallisuuden tukimuoto Suomessa. Kirjastoapurahalain mukaan kirjailijoille ja kääntäjille jaetaan apurahoja ja avustuksia siksi, että heidän kirjoittamiaan tai kääntämiään kirjoja on maksutta käytettävissä yleisissä kirjastoissa. Apurahan saajalta edellytetään, että hän on aiemmin julkaissut ainakin yhden teoksen ja että hän harjoittaa aktiivisesti luovaa

työtä. (Käkelä-Puumala 2012, 7,10, 11.) Jokisen mukaan (2010, 14) se mielletään usein tekijänoikeudelliseksi korvaukseksi.

”[V]altion taiteilija-apurahojen lisäksi kirjailijat voivat saada apurahoja myös alueellisilta taidetoimikunnilta, kunnilta ja kaupungeilta sekä yksityisiltä säätiöiltä ja rahastoilta.” (Jokinen, 24). Suomen kulttuurirahaston Etelä-Karjalan rahastosta Päivikki Eskelinen-Rönkä on havainnut, että ”osa taiteentekijöistä ei osaa hyödyntää kulttuurialan monia rahoittajia.” Hänen mukaansa taitelijoilla on vaikeuksia löytää itselle sopivia rahoittajia ja että kattavasta apurahan myöntäjälulistasta olisi apua hakijoille. (Kangas 2012.)

”On väärin, että apurahojen hakemisesta on tullut taiteilijoiden ammatti. Meidän on luotava sellainen järjestelmä, että taiteilijat voivat keskittyä itse asiaan, työhönsä. (--) Yritämme karsia byrokratiaa ja saada aikaan jonkinlaisen yhden luukun apurahajärjestelmän.”

Minna Sirnö. (Kuusela 2013b.)

Selkeämmälle apurahajärjestelmälle ja niistä tiedottamiselle on siis todellinen tarve.

2.5. Kirjailijan uran siivittäjiä

Palkinnot

Palkintojen merkitys kirjailijoille on merkittävä: huomattava summa rahaa, myös julkisuuden tuoma tunnettuus ja kirjan myynnin lisääntyminen. Jo palkintoehdokkaana oleminen vauhdittaa kirjan myyntiä. Suomessa on lukuisia kirjallisuuspalkintoja, joista esimerkkeinä: Finlandia, Runeberg, Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinto, Savonia ja Kanava. Uuden Tulenkantaja-palkinnon tarkoituksena on edistää kirja- ja kulttuurivientiä. Sen rahapalkinnon lisäksi kirjailija sai kirjailijakummin. Vuoden 2013 voittaja Seita Vuorela saa maailmanvalloituksensa tueksi kirjallisen kummin, Sofi Oksasen. (Virkkula 2013.) Ylen aamu-tv:ssä puhuttiin Finlandia-palkinnon merkityksestä kirjailijalle. Keskusteluun osallistuneet, Finlandia-palkintoehdokkaina olleet Riikka Ala-Harja (ehdokas vuonna 2012), Mikko Rimminen (palkittu vuonna 2010) ja Kristiina Carlson (palkittu

vuonna 1999) toivat esiin sen, että palkinnolla on kirjailijalle sosiaalinen ja taloudellinen merkitys, mutta se ei vaikuta kirjailijan varsinaiseen kirjalliseen työskentelyyn. (Yle 2013.)

Kirjailijakodit ja residenssit

Palkinnoilla, jollaiseksi voi ajatella myös kirjailijakotiin asumaan pääsyn, voi olla suuri merkitys kirjailijan työskentelyrauhaan ja inspiraatioon sekä toimeentuloon.

”Tämä paikka ja palkinto mahdollistivat työnteon. Kun kirja keväällä ilmestyi, niin kokopäiväiseksi kirjailijaksi ryhtyminen tuntui kaukaiselta haaveelta.” Toteaa Finlandia-ehdokas, Helsingin Sanomien kirjallisuuspalkinnon saanut Aki Ollikainen, joka asuu perheensä kanssa Sammatissa Eeva Joenpellon kirjailijatalossa.

Aki Ollikainen. (Majander, 2012b.)

Suomen Kirjailijaliiton Internet-sivuilla on kattavasti esitelty kirjailijaresidenssejä sekä -koteja, joita liiton jäsenet voivat hakea.

Sponsorit ja mesenaatit

Sponsoreina voivat toimia muun muassa televisioyhtiöt. Kirjailijat ovat suosittuja esiintyjä television ajankohtaisviihdeohjelmissa, koska heistä monilla on toimittajatausta ja he seuraavat muutenkin työnsä vuoksi ajankohtaisia asioita. Esimerkkinä tällaisesta olkoon Jari Tervo, joka on vuosikausia esiintynyt Ylen Uutisvuoto-ohjelmassa ja Tuomas Kyrö, joka toteaa:

”Kirjoittaminen on varsinainen duuni, nämä muut siinä liepeillä sijaitsevia touhotuksia, jolla myös rahoitetaan kirjoittamista.” Kertoo Hyvät ja huonot uutiset -ohjelmassa esiintyvä Tuomas Kyrö. Hän jatkaa: ”Voin halutessani palata kellariin kirjoittamaan Ja palaankin, päivittäin.” (Kaarto 2012.)

Myös muut liikeyritykset ja perheenjäsenet voivat toimia mesenaattimaisesti. Esimerkkinä tästä voi toimia Mari Mörön Substralin verkkosivuilla pitämä *Vapaasti versoo* -blogi (Substral). Joillekin kirjoittamisen mahdollistaa vakituisessa työssä oleva puoliso.

Mesenaatit

Mesenaatit ovat kautta aikojen toimineet kirjailijoiden taloudellisina tukijoina. Tuki-
muotoina voivat olla lahjoitukset, stipendit tai tilaustöiden teettäminen ja siten turvata taiteilijalle riittävä tulotaso. Suomalaisia taiteentukijoita ovat esimerkiksi Alfred Kordelinin säätiö (Kordelin), jolta kirjailija voi hakea apurahoja toimintaansa sekä Kauko Sorjosen säätiö (Sorjonen), joka tarjoaa muun muassa kiinteistöjä taiteilijoiden käyttöön.

Lukijat

Kirjan ostaja on myös tavallaan mesenaatti. ”Kotimaista kirjallisuutta tukevat arkielämän mikromesenaatit. He toimivat ostamalla kirjan.” (Hämäläinen 2013.) Käckelä-Puumala toteaa, että yleisöllä on taloudellista vaikutusvaltaa ja että se voi ostopäätöksillään vaikuttaa myös aikalaiskirjailijoiden statukseen (Käckelä-Puumala 2011, 98). Lukijoina, kirjallisuuden harrastajina tai ammattilaisina jokainen meistä voi osaltaan vaikuttaa kirjailijoiden toimeentuloon. Jos kirjan sisältö on sen kaltainen, että se käynnistää lukijassaan hänen elämäänsä ja ajatteluaan muuttavia prosesseja, tuo mielihyvää tai auttaa kyseenalaistamaan totuttuja toimintamalleja, niin eikö kirjailija ole palkkansa ansainnut? Jari Sarasvuo kirjoittaa *Sisäinen sankari* -kirjassaan: ”Sinun kuuluu saada kirjaan sijoittamasi resurssit ja energia ainakin 1000 prosentin korolla takaisin.” (Sarasvuo, 31.) Jopa pienempikin ”korko” kirjaan sijoitetulle rahalle ja sen lukemiseen käytetylle ajalle on osoitus siitä, että kirja on kannattanut hankkia ja lukea. Näin ollen se ei ole kulu, vaan investointi, joka maksaa itsensä takaisin – kukaties moninkertaisesti. Tätä ajatusta kirjailija voi hyödyntää teostaan markkinoidessaan, edellyttäen, että maininnalla on ”katetta”. Myös Richard Bach muistuttaa, että kirjan ostaminen on eräs tapa osoittaa suosiotaan, kiittää kirjailijaa hyvin tehdystä työstä. (Bach 1999, 28.)

2.6. Tuotesijoittelu

Tuotesijoittelu on mielenkiintoinen ilmiö, eikä se ole vieras kirjallisuudessakaan. Tuotesijoittelu ilmiönä ja mahdollisesti osana kirjailijan toimeentuloa on kiinnostava alue, mutta tämän tutkielman puitteissa siihen ei ole mahdollista syventyä laajemmin. En siis puutu siihen, onko tuotesijoittelu soveliaista kirjallisuudessa. Nostan aiheesta kuitenkin esille tutkielmani teemaan liittyviä seikkoja.

Kirjailijat ovat, paitsi nykyisin myös vuosikymmenien ajan, sisällyttäneet tuotemerkkejä teoksiinsa. Ne kantavat mukanaan ominaisuuksia ja arvoja, ja siten niitä voi käyttää osana teoksen henkilökuvien luomista. Tuote- ja brändimerkkejä käyttämällä kirjailija loihtii lisäksi ajankuvaa teokseensa. Kyseinen toiminta on myös markkinointia, joka on olennainen osa yrittäjän – ja nykyisin myös kirjailijan työnkuvaa. Markkinoiko kirjailija näin toimiessaan muiden yritysten tuotteita ja palveluita, mutta kokee silti omien teostensa markkinoinnin itselleen vieraaksi? Mielestäni tässäkin on nähtävissä jonkinlainen paradoksi. Tutkielmani kannalta olennaista on kuitenkin se, voiko kirjailija saada taloudellista hyötyä sijoittamalla tekstiinsä tuotemerkkejä.

Tuotesijoittelu pidetään nykyajan ilmiönä, vaikka sitä on ollut Suomessakin jo 60-luvulla (Hammar 2010). Tästä esimerkkinä Marko Tapion salapoliisiromaani *Enkeli lensi ohi*, jossa Saab-automerkki on mainittu parikymmentä kertaa. Jopa kirjan kannen piirroskuvassa on tunnistettavasti Saab-merkkinen auto. (Tapio 1963.) Nykykirjallisuudessa esiintyvistä tuotesijoittelusta esimerkkinä otan esiin Tuomas Vimma -nimellä kirjoittavan Kusti Miettisen teoksen, jossa tuotemerkit ovat vahvasti esillä. *Raksa* -romaanissa mainitaan nimeltä jokin tuote, brändi tai yritys keskimäärin joka aukeamalla. (Vimma, 2011.) Näissä Tapion ja Vimman teoksissa tuotemerkkien runsas esiintyminen on huomiota herättävää eli se vaikuttaa lukijaan, joka taas on markkinoinnin tarkoitus. Se, ovatko kirjailijat Suomessa hyödyntäneet tämän mahdollisuuden neuvottelemalla rahallisesta korvauksesta yritysten kanssa, ei ole tiedossani. Englantilainen menestyskirjailija Fay Weldon on maininnut Bulgari-jalokiviliikkeen nimen suotuisasti kaksitoista kertaa kirjassaan ja liikkeen nimi on nostettu myös teoksen nimeen. Tästä Weldon on saanut korvaukseksi 18 000 puntaa. (Wikipedia 2014a.) Esitän kysymyksen,

johon en tämän tutkielman puitteissa kuitenkaan pysty vastaamaan: voisiko Fay Weldonin ja Bulgarin kaltainen toiminta olla Suomessa mahdollista ja olla siten lisänä kirjailijoiden tulonmuodostuksessa? Jos se olisi mahdollista, se voisi osaltaan vapauttaa heidän voimavarojaan kirjailijan varsinaiseen työhön eli kirjoittamiseen.

2.7. Sosiaaliturva(ttomuus)

Ammattikirjoittajien sosiaaliturva on myös liian laaja kokonaisuus käsiteltäväksi tässä tutkielmassa, joten sivuan aihetta vain pintapuolisesti. Haluan nostaa esiin sen, että kirjoittajien ja kirjailijoiden sosiaaliturva eli työttömyysturva, terveydenhuolto, sairaus- ja vanhempainrahat, loma-oikeus ja eläketurva eivät ole samalla tasolla kuin vakituisessa työ- tai virkasuhteessa työskentelevien. Kirjailija saattaakin apurahakauden päätyttyä jäädä ilman minkäänlaista sosiaaliturvaa (Opetusministeriö, 22:2000, 16). Kirjailijan määrittelemisen työttömäksi on vaikeaa, koska hänellä ei ole työsuhdetta, joka häneltä voisi päättyä. Kysymys ei ole niinkään työttömyydestä vaan siitä, ettei hänellä ole tuloja työstään. (Opetusministeriö 22:2000, 30.)

”Jokainen ansiotyötä tekevä on vakuutettava työeläkelakien mukaan. Eläkelakien näkökulmasta työvoima jakautuu työntekijöihin ja yrittäjiin” (MYEL). Apurahaa saavat kirjailijat ovat velvollisia ottamaan itselleen MYEL vakuutuksen (Mela). Näyttää kuitenkin siltä, että kirjailijat eivät itse – joko tietoisesti ja maksujen vuoksi tai tietämättään – huolehdi omasta sosiaaliturvastaan, esimerkiksi maksamalla MYEL-maksunsa asianmukaisen tason mukaisesti.

”Vuosikausia, 70-luvulla, ja vielä 80-luvullakin, meille sanottiin Kirjailijaliitossa, että yrittäjäeläkettä pitää maksaa mahdollisimman pieni summa. Sitä korostettiin aina, ja juuri tässä muodossa. Sitten, yhtäkkiä, tämä ohje käännettiin ylösalaisin ja jouduimme joka kuukausi maksamaan suuria summia. Lopputulos on surkea. Niin surkea, etten halua sitä edes kertoa.”

Laila Hirvisaari. (Hirvisaari 2007, 18.)

Olen tutustunut useisiin selvityksiin ja niistä on käynyt ilmi, että ongelma on laajasti tiedostettu. Siihen on tullut parannuksia, kuten apurahansaajien eläketurvan siirtyminen MYEL-eläkejärjestelmään. Eläketurvan taso on riippuvainen kirjailijan ilmoittamista työtuloista. MYEL-vakuutusmaksun suuruus on alle 53 vuotiailta 12,15 %:a vuonna 2013 itsemääritellystä työtulosta, mutta YEL-vakuutuksen vastaava maksu on 22,5 %:a. Yrittäjiin verrattuna kirjailijoiden maksama eläkevakuutusmaksu on siis alhaisempi.

Työ- ja elinkeinotoimisto saattaa katsoa kirjailijana toimivan henkilön täyttävän yrittäjän edellytykset. Silloin tutkitaan työllistyykö hän yritystoiminnassaan pää- vai sivutoimisesti. Jos kirjoitustyön katsotaan olevan päätoimista, hänellä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen. Sen sijaan, jos se katsotaan sivutoimiseksi, on kirjailijalla mahdollisuus saada soviteltua työttömyyspäivärahaa. (TE-palvelut.)

”Kirjailijoiden asema Suomessa on surkea, melkein mahdoton. Ja nyt olemme näköjään myös tietojärjestelmien armoilla. (--) Elämä on nöyryyttävää odotusta. Ensin odotamme päätöksiä apurahoista, sitten odotamme maksupäivää – ja sen jälkeen kustantajien päätöksiä.”

Katri Tapola. (Kuusela2013a.)

Näin kertoo kirjailija Tapola luovuttaessaan vetoomusta apurahojen maksusta Taiteen edistämiskeskuksen johtaja Minna Sirnölle ja Opetus- ja kulttuuriministeriön ylijohtaja Håkan Mattlinille. (Kuusela2013a.) Ovatko kirjailijat saamattomia pitämään kiinni oikeuksistaan?

”Taiteilijoiden kohdeapurahojen maksatus on myöhässä, koska opetus- ja kulttuuriministeriön hankkima tiedonhallintaohjelma ei toimi.” (--) ’Luulisi jonkun jo nostavan meteliä, kun jokapäiväinen leipä on jo kaksi kuukautta myöhässä’ Sirnö ihmetteli.”

(Helsingin Sanomat 2013.)

Edellä mainituista seikoista voi vetää johtopäätöksen, että kirjailijapiireissä ei ole senkaltaista omien etujen puolustamisen kulttuuria kuin esimerkiksi aiemmin esiin ottamieni paperityöläisten ammattikunnassa. Kirjailijan on pidettävä itsestään erityksen hyvää huolta, koska hänen on palkansaajaa eli työntekijää hankalampi tavoittaa sosiaalisia etuuksia.

2.8. Kirjailijan ”työnantaja”

Kuka on kirjailijan ”työnantaja”? Entä kenen ”työnantaja” kirjailija on? Kirjailijat ovat kustantamon elinehto. He ovat raaka-aineen tuottajia, alkutuottajia. Heidän työnsä on kustannustoiminnan perusta ja lähtökohta.

”Voittoisaan kustannustoimintaan tarvitaan vapaa reservi. Se koostuu vapaista kirjailijoista. Yleisistä liikkeenjohtamisperiaatteista lainatut ohjausperiaatteet pyrkivät koko ajan standardoimaan, konseptoimaan ja kontrolloimaan toimintaa. Myös silloin, kun niitä sovelletaan kirjankustantamiseen. (--) Kustantaja on sillä lailla perimmäisesti riippuvainen kirjailijasta, että kirjailija kannattaa kustantajan liiketoimintaa.”

Hannu Raittila. (Raittila 2009, 66, 68.)

Riina Katajavuori toteaa:

”Kirjailija työllistää ison määrän ihmisiä. Kustantamoissa, kirjapainoissa, lehdistössä. Olet sisällöntuottaja.”

Riina Katajavuori. (Katajavuori 2007, 85.)

Kirjailijan ja kustantajan väliset suhteet ovat muutoksessa. ”Enää ei siirrytä yhdestä talosta toisen kustantamon kirjailijaksi. Kirjakohtaiset sopimukset ovat nyt arkea suuren maailman tapaan.” (Majander 2012a.) Kustantajat tähtäävät Majanderin mukaan pitempiin suhteisiin, vaikka sopimukset ovatkin kertaluonteisia. ”Tuskin edes menestyskirjailijatkaan haluavat huutokauppauttaa arvoaan ihan joka vuosi. Tärkeintä on edelleen mo-

lemminpuolinen luottamus. Taitaa kuitenkin olla niin että luottamus on entistä helpompi menettää.” Toteaa Antti Majander. (Majander 2012a.)

Historiassa on tunnettuja tapauksia, joissa kirjailijalla on ollut jopa koko uran mittainen suhde samaan kustannusyrietykseen. Esimerkkinä tästä Thomas Mann ja hänen liikesuhteensa kustantajaansa Fischeriin. Mann osoitti kirjailijan ammatissa liikemieskykyä: tarkkuutta, laskelmallisuutta ja itsekkyyttäkin. Hänellä oli yli 50 vuotta kestäneen kirjailijanuransa aikana vain yksi alkuperäisteosten kustantaja ja sen lisäksi useita käännöskustantajia. Ensimmäisen kuuden novellin valikoiman julkaisun jälkeen Mann kirjoitti kustantajansa ehdotuksesta pitempää proosaa, koska siitä maksettiin paremmin. Hänen seuraava käsikirjoituksensa, sukuromaani ”Buddenbrookit, teki kirjailijasta klassikon ja kustantajasta varakkaan miehen. Tosin tämä tapahtui vasta näiden kahden kirjallisen liikemiehen ankaran yhteenoton jälkeen. Se opetti heille ne pelisäännöt, joita he noudattivat koko loppuikänsä.” (Hellemann 2003, 227,230–231, 236.)

Pitkiä kirjailijan ja kustantajan välisiä suhteita on myös Suomessa. Esimerkiksi Maila Talvio oli vuosikymmeniä WSOY:n (W.Söderström) kirjailijana (Hellemann 2003, 227; Wikipedia 2014b). Nykykirjailijoista Laila Hirvisaaren (ent. Hietamies) teosten kustantajana on ollut koko hänen uransa ajan Otava. Hän on ollut Otavan kirjailija yli 40 vuotta. (Hirvisaari.)

”En ole koskaan ajatellut vaihtaa kustantajaa. Asiat hoidetaan diskreetisti, työasioista neuvotellaan, kysytään mielipidettä puolin ja toisin. Osaan myös pitää puoliani, ja teen sen aika napakasti.”

Laila Hirvisaari. (Hirvisaari 2007, 19.)

Mia Hammarin mukaan kustantajat hakevat nykyisin potentiaalisiksi kirjailijoiksi sisäisen yrittäjäasenteen omaavia henkilöitä. Heidän toivotaan olevan tuotteliaita sekä esiintymiskykyisiä ja -haluisia. Hammarin mukaan sopimuksen allekirjoitettuaan kirjailijat ovat käytännössä kustannusyhtiössä toimivia sisäisiä yrittäjiä. Heidän odotetaan edistävän kirjojensa myyntiä esiintymällä ja markkinoimalla niitä jopa niin, että niihin käytetty aika on pois kirjailijan ydinosamisalueelta eli kirjoittamisesta. Hammar mainitsee

havainneensa, että kustantamoille ”ei enää olekaan tärkeää se mitä teet (ja miten) vaan kuka olet”. (Hammar 2010.)

Suurten kustantamojen oheen onkin tullut viime vuosina lukuisia pienkustantamoja, joiden on mahdollista erikoistua jonkin tietyn kirjallisuudenlajin kustantamiseen. Eräs niistä on lastenkirjakustantamo Saarni-kirjat, jonka omistavat kirjakauppias ja lastenkirjailija. Pienen kustantamon etu on myös se, että sillä on kasvot. Pienuudesta huolimatta – tai sen vuoksi yrittäjä voi saada siitä itselleen toimeentulon tai ainakin osan siitä. ”Kustannustoiminnan on tarkoitus olla taloudellisesti kannattavaa, mutta ei sen kustannuksella, että riistettäisiin tekijöiltä.” Toteaa Tittamari Marttinen. (Mäkelin 2011.)

Kustantaja on siis kirjailijan yhteistyökumppani. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että totuista toimintamalleista poikkeaminen on mahdollista. Kirjailija voi pohtia millainen toimintamalli olisi hänelle itselleen sopivin. Olisiko mahdollista päästä tilanteeseen, jossa kirjailija kilpailuttaisi käsikirjoituksensa kustantajia? Voisiko kirjailija jopa kustantaa teoksensa oman yrityksensä nimissä? Kustannustoimittajan palveluita voi ostaa siihen erikoistuneelta ammattilaiselta ja käsikirjoituksen saattamisesta kirja-nimiseksi esineeksi voi pyytää tarjouksia painotaloilta. Markkinointi ja jakelu ovat kuitenkin kirjan teknistä tekemistä haasteellisempia. Entä missä kulkee omakustanteen ja oman yrityksen nimissä kustannetun teoksen ero? Kirjan tekninen toteuttaminen ilman perinteistä kustantajaa on siis periaatteessa mahdollista. Se, onko kirjailijalla mielenkiintoa, aikaa, energiaa ja taitoa tuon prosessin läpikäymiseen on toinen asia.

Mia Hammarin mukaan uusien kustannusyrietysten synty- ja kasvuprosessi voivat juontaa juurensa siihen, että kirjailijat ovat tyytymättömiä kustannusyhtiöihin. Hän ottaa esimerkiksi Juha Vuorisen, jonka käsikirjoitusta olemassa olevat kustantamot eivät julkaisseet. Hän kustansi *Juoppohullun päiväkirja* -teoksensa oman yrityksensä nimissä, josta tuli sen myötä myös kirjakustantamo. (Hammar 2010; Diktaattori.) Myös aikamme menestyneimmällä ja kuuluisimmalla suomalaiskirjailijalla, Sofi Oksasella on oma kustantamo, Silberfeldt Oy, joka keskittyy julkaisemaan kirjailijan omia teoksia pökkareina (Silberfeldt). Nykyisin useat kirjailijat toimivat kirjailija-kustantaja-yrittäjinä. Nostan esille vielä Sun Innovations Oy:n. Se on Anja Kuloveden yritys ja julkaissut kaksi hä-

nen viimeksi ilmestynyttä kirjaansa *Työtä rakkaudella – Ikkunoita työn tulevaisuuteen* sekä *Tuumasta toimeen – Muutospeli* -kirjan, jonka hän on kirjoittanut yhdessä Kirsi Virkkusen kanssa. (Kulovesi 2012, Kulovesi & Virkkunen 2013.) Sun Innovations Oy on kustantanut myös muiden teoksia ja Anja Kulovedeltä on ilmestynyt useita teoksia eri kustantajilta. Tämä kertoo siitä, että nykyisin kirjailijan on mahdollista toteuttaa ammattiaan ja ansaita toimeentulonsa itselleen sopivimmalla tavalla, luovuuden ja yrittäjyyden avulla.

”Luovuus ja yksilöllisyys ovat konseptoimisen ja standardoimisen käsitteellinen vastakohta. Tässä on kulttuuribisneksen sisäinen ristiriita, jota alan toimijoiden on koko ajan ratkaistava. Aivan vastaavasti taiteilijoiden on alati pystyttävä sovittamaan yhteen ammatillisuus ja vapaa itseilmaisu – taiteen tekemisen näennäisesti toisensa poissulkevat olemuspuolet.” (Raittila 2009, 67.)

Kaiken tämän taustalla on kuitenkin muistettava se tosiasia, että lukija, joka usein on myös teoksen ostaja, on lopulta kirjailijan ”työnantaja”.

”Minulle toimeentulo tulee monelta työnantajalta. Lukijat ovat työnantajiani. Olen vapaa.”

Sofi Oksanen. (Haapavaara 2013, 33.)

2.9. Kirjailijan hengentuote kaupaksi

Kuten aikaisemmin on tullut esiin, kirja-ala on suuressa murroksessa. Vanhat rakenteet ovat murenemassa, eikä uudet ole vielä selkeästi hahmottuneet. Tämä epätietoisuus vaikuttaa kirjojen kaupaksi saamiseen. Kirja-alan ammattilaiset ovat suuren haasteen edessä markkinoidessaan kirjoja, jotta toimeentulo olisi saatavissa.

”Mistä tämä perverssi huomio markkinoihin ja myyntiin? Miksi tulonmuodostusproblematiikkaa minua niin kiinnostaa? Miksi pitää koko ajan puhua rahasta? Olen vakuuttunut siitä, että rahasta on jonkin verran puhuttava. Kun raha puhutaan pois aiheiden joukosta ja sitä ansaitaan kohtuullinen tai ainakin välttämätön määrä, vapaudutaan olennaisiin asioihin.”

Hannu Raittila. (Raittila 2006, 113.)

”Taiteen ja talouden välillä on kiistatta aina ollut jännite, outo epäsymmetria. Taiteen historia on osoittanut moneen kertaan sen, kuinka merkittävää taidetta ei voida tuottaa täyttämään ulkopuolelta tulevia vaatimuksia kuten yleisön toiveita tai valtaapitävien kunnianhimoa. (--) Kuitenkin taideteokset aina edellyttävät hinnoittelua, markkinointia ja jonkinlaisen ostavan yleisön, eikä uutta taidetta synny ilman minkäänlaista taloudellista tukea.”

Tiina Käkelä-Puumala. (Käkelä-Puumala 2011, 79.)

Kirjailijat eivät yleisesti ottaen ole talous- ja markkinointihenkisiä, mutta heidänkin on saatava tuotteensa myydyksi, jotta he saisivat työstään rahallisen korvauksen. Jotta kirja saisi näkyvyyttä ja tavoittaisi lukijat, siitä on uutisoitava. ”[K]irjalle on luotava tarina, johon lukija haluaa mukaan, jolle lukija on vastaanottavainen jo ennen kuin on lukenut itse kirjan.” (Oksanen 2013, 19.)

Yrittäjän on osattava markkinoida, jotta hän saisi myydyksi tuotteitaan ja palveluitaan eli kassavirtaa kustannusyrietykseen tai omaan yritykseensä. Monet kustantajat edellyttävät kirjailijan esillä oloa julkisuudessa, kuten esimerkiksi kirjamesseilla. Se on kirjan markkinointia, jota kirjailija nykyisin joutuu joka tapauksessa tekemään, oli yrittäjä tai ei. Kirjailija, joka on keskittynyt omaan työhönsä, ja jolla saattaa olla työn valmistuttua jo seuraava käsikirjoitus tekeillä, voi tuntea kirjan markkinoinnin ja mediassa esillä olon itselleen vieraaksi ja häiritsevän kirjoitustyötä. Hän ei ehkä myöskään tunne markkinointi- ja myyntityötä itselleen luontaiseksi. Kilpailu on kovaa lähes kaikilla aloilla.

Viime vuosina Suomeenkin on tullut agenttien ammattikunta ja agentuuriyrittäjiä myös kirjallisuuden alalle.

”Liikeidea on yksinkertainen: parhaan tarjouksen tehnyt talo saa kirjan kustannettavakseen, ja agentti ottaa sopimuksesta itselleen palkkion.”

Tuula Kousa. (Räikkä 2012.)

Osa heistä on keskittynyt pelkästään kotimaan markkinoille, mutta joukossa on myös heitä joiden erityisosaamisalue liittyy ulkomaiden markkinoihin: vientiin ja käänno-
sopimuksiin tähtääviin palveluihin. Agentit myös kilpailuttavat kustantamoja kirjailijan puolesta.

”2000-luvulla Suomessa ei ollut lainkaan kirjallisuusagentteja. Tietysti kustantamoilla oli ja on edelleen omat foreign rights -osastonsa, mutta ammattimaiset, suoraan kirjailijoita edustavat agentit puuttuivat.” (--)

”Jos haluaa rikastua, ei kannata puuhata kirjojen kanssa. Motiivien täytyy olla jotkin ihan muut.”

Tiina Kristoffersson (Karila 2013a.)

”Ahlbäckin mukaan Euroopalla on paljon opittavaa jenkeiltä, joilla on perinteitä kirjallisuusagenttitoiminnasta 1900-luvun alusta lähtien. (--)
Kirjamessuilla agentit tapaavat päivittäin lähes 20 kustantajaa puolen tunnin välein etukäteen sovituissa myyntineuvotteluissa. Agentti ei lyö ostajaehdokkaan käteen käsikirjoitusta, vaan hän ”pitchaa” teoksen, eli pitää siitä myyntipuheen. (--)
Pitchauksessa on tärkeää, että konsepti on selkeä. Toisinaan itse tekstiä ei ole vielä olemassakaan, kun kustantaja päättää ostaa oikeudet. (--)
Jos merkittävä kustantaja ”ostaa jonkun teoksen oikeudet, kiinnostuu kenttä välittömästi”.

Elina Ahlbäck. (Karila 2013b.)

”Omaleimainen ja taiteellisesti ylivertainen kirja on vasta ensimmäinen askel. Sen jälkeen matka ulkomaisiin kirjakauppoihin ja -hellyihin on kiinni monesta: hiukan kritiikeistä, mutta rutkasti enemmän palkintomenestyksestä ja kotimaan myyntiluvuista.” (Posio 2013.)

Laadukkaan kirjallisuuden tuottaminen vaatii täysin toisenlaista osaamista kuin markkinoinnin ja sopimusten maailmassa pärjäämisessä vaaditaan. Siksi kirjailijan ja joissakin tapauksissa myös kustantajan on järkevää käyttää kyseiseen alaan ja toimintaan erikoistuneiden agenttien ammattitaitoa hyödykseen.

”Kulttuurivientiin tarvitaan muutakin kuin hyvä tarina ja sympaattinen kirjailija. Pitää osata bisneksen pelisäännöt ja käytännön kommervenkit.” (Lehtinen 2013.)

”Agenteilla on yleensä sosiaalisia kykyjä, joita kirjailijoilla ei välttämättä ole, Oksanen lataa. (--) Kirjat eivät ilmesty ulkomaille itsestään.” (Lehtinen 2013.)

Tämän on todennut myös Mika Waltari lähes kahdeksan vuosikymmentä aiemmin:

”[S]uomalaisen romaanin pääseminen omalla painollaan vieraisiin maihin on siksi harvinainen poikkeustapaus, että se todistaa jo suurta romaanin tekijästä.” (Waltari 2005, 188.)

Sipilä korostaa, että asiakkaat on saatava vakuuttuneiksi osaamisella, mutta kauppojen tekemisessä ratkaisee myyjän itsetunto ja energia (Sipilä 2006,73). Juuri tämän vuoksi markkinoinnin ammattilaisten osaamisella on käyttöä. Tosin kirjailijoiden joukossa on sellaisiakin henkilöitä, joille esiintyminen on luontevaa. Kirjallisuusalan agenttitoiminta on Suomessa nuorta ja hakee vielä uomiaan. Sofi Oksanen huomauttaa, että suomalaisilla agenteilla ei ole osaamista eikä resursseja. Hän kehottaa hakemaan ”onnistumisoppia” vaikkapa Islannista. (Haapavaara 2013, 33.)

3. Yrittäjänä toimimisesta

3.1. Käsitteitä

Yrittäjä

”Suomessa ei ole itsenäisenä yrittäjänä tehtävälle työlle lainsäädännössä tunnusmerkistöä. Rajanveto palkkatyön ja yrittäjyyden välillä tehdään työsopimuslain 1 luvun 1 §:n tunnusmerkkien perusteella. Rajanveto-ongelmat ratkaistaan kokonaisarvioinnilla työn tekemisen olosuhteista. Itsenäisten ammatinharjoittajien osalta ongelmia rajanvedossa syntyy silloin, kun yritystoimintaa harjoitetaan sivutoimisesti.” (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013.)

Tilastokeskuksen mukaan yrittäjäksi luetaan henkilö, joka harjoittaa taloudellista toimintaa omaan laskuun ja omalla vastuulla. Yrittäjä voi olla työnantajayrittäjä tai yksinäisyrittäjä, kuten ammatinharjoittaja tai freelancer. Osakeyhtiössä toimiva henkilö, joka yksin tai perheensä kanssa omistaa vähintään puolet yrityksestä, luetaan yrittäjäksi. (Tilastokeskus.)

Yrittäjä-termi määritellään eri tahoilla hiukan eri tavalla. TAISTO II -muistiossa, kuten myös sosiaaliturva- ja verotuslainsäädännössä, yrittäjyydellä tarkoitetaan ”sellaista työn tekemisen muotoa, joka ei tapahdu työsuhteessa eikä työnantajan johdon ja valvonnan alaisena” (Opetusministeriö, 22:2000, 10).

Yrittäjä vastaa työnsä tuloksesta ja kantaa taloudellisen riskin toimintansa kannattavuudesta (Opetusministeriön työryhmien muistio 22:2000, 35). Yritystoimintaa harjoitetaan siis omalla riskillä. Yritystoiminnan tunnusmerkistöön kuuluu, että työ tehdään omia työvälineitä ja aineita käyttäen. Työtä ei tehdä teettäjän työnjohdon alaisuudessa, vaan yrittäjä vastaa siitä itse. Yrittäjä vastaa kaikista kustannuksista itse, myös yrityksensä ja omista lakisääteisistä ja muista tarvittavista vakuutuksista vahingon varalta. Myös sosiaaliturvasta huolehtiminen on hänen itsensä tehtävä. (Sipilä 2006, 133.)

Yrittäjät vakuuttavat itse itsensä yrittäjän eläkelain (YEL) tai maatalousyrittäjän eläkelain (MEYL) mukaisesti. Yrittäjä on henkilö, joka tekee työtä olematta työ- tai virkasuhteessa. Henkilön kuuluminen yrittäjäeläkelain piiriin ratkaistaan työoikeudellisin perustein. Asiaan ei vaikuta esimerkiksi verottajan ennakkoperintärekisteriin kuuluminen tai kuulumattomuus. Yrittäjä voi olla myös henkilö, jolla ei ole erillistä yritystä tai toiminimeä. Samoin yrittäjä voi eläkelakien näkökulmasta olla henkilö, joka ei tee ammatinharjoittajan veroilmoitusta tai ole kirjanpitovelvollinen. (Työeläkelaitos.)

Yrittäjä ja yritys -sanat kiinnittävät sanankäytöstä kiinnostuneen henkilön huomion. Ikään kuin niihin olisi sisään kirjoitettuna lannistavia mielikuvia, kuin joku olisi tekemäisillään jotain – yrittää, muttei onnistu. Suomen kielen professori, etymologian tutkija Kaisa Häkkisen mukaan molemmat sanat – yritys sekä yrittäjä – ovat yrittää-verbin johdoksia, joka on alun perin tarkoittanut muun muassa tavoittelemista, pyrkimistä ja koettamista. Liike-elämään liittyviä merkityksiä ne ovat saaneet 1880-luvun lopulla. ”Silloin esim. Suomalaisessa Wirallisessa lehdessä ja Uudessa Suomettaressa kirjoitettiin vuonna 1885 uusien liikeyritysten perustamisesta käyttäen nimenomaan sanaa liikeyritys.” (Häkkinen 2013; Sipilä 2006, 45.) Sanat yrittäjä ja yritys ovat vakiintuneet suomen kieleen. Niiden sananmukaisesta merkityksestä huolimatta: yrittäjänä toimiminen onnistuu paradoksaalisesti vasta, kun lopettaa yrittämisen ja ryhtyy tositoimiin.

Itsensä työllistäjä

”Itsensä työllistäjät / itsensä työllistävät henkilöt: Viitataan yleisesti keskusteluun, jossa puhutaan henkilöiden itsensä työllistämisestä. Tarkoitetaan suomalaisessa keskustelussa kiinnostavia itsensä työllistäviä ryhmiä kuten ammatinharjoittajat, yksinyrittäjät tai freelancerit. (pl. maatalousyrittäjät).” (Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013, 1.)

Authorpreneur

Englanninkieliselle sanalle ”authorpreneur”, joka tulee sanoista ”author” ja ”entrepreneur”, ei ole toistaiseksi osuvaa suomennosta, mutta kirjailijayrittäjä-termi voisi kuvata sanan kantamaa merkitystä. Se käsittää paitsi kirjan käsikirjoituksen tuottamista, myös kirjan fyysisen valmistamisen järjestämisen, sen markkinointiin ja myyntiin liittyvää toimintaa sekä myös kirjailijan brändäämistä ja hänen aktiivista esilläoloa julkisuudessa. (Eckstein.)

Elämäntyyliyrittäjyys

Sipilän mukaan elämäntyyliyrittäjyyden eräs piirre on se, että henkilössä yhdistyy: ammattilainen, kehittäjä, liikkeenjohtaja ja elämäntaitaja. Hän limittää elämänsä eri osa-alueet sopivaksi kokonaisuudeksi ja tavoittelee strategista (asiat, joihin keskittyy) ja operatiivista (miten ja milloin työt tekee) vapautta sekä voi päättää itse työnsä tulosten käyttämisestä. Raha tulee hänelle vaihtelevan suuruisina erinä ja epäsäännöllisesti, kuin taiteilijalle. Hän ei yrittäjänä tavoittele itseisarvoista kasvua ja markkinaosuuksia, vaan itselle sopivaa työkokonaisuutta. (Sipilä 2006, 7, 11, 13, 14, 15, 67.)

Vapaa yrittäjä

Sipilä muistuttaa, että vapaus on subjektiivinen tunne siitä, että voi itse vaikuttaa omaan elämäänsä tekemällä valintoja. Hänen mukaansa elämäntyyliyrittäjän vapauden aineksia ovat edellä mainitut seikat eli strateginen ja operatiivinen vapaus ja se, että yrittäjä voi itse päättää, miten käyttää työnsä tulokset. (Sipilä 2006, 67–68.)

Työmarkkinat ovat muuttuneet, ja kuten aiemmin on mainittu, eri tahoilla on nostettu esille kolmannen kategorian luominen työntekijän asemassa olevan ja yrittäjästatuksella toimivan välimaastoon. Haluavatko kirjailijat edelleenkin olla riippuvaisia apurahajärjestelmistä vai voisiko ”vapaa kirjailija” -käsitteen ajatella lähenevän ”vapaa yrittäjä -käsitettä?

Sivutoiminen yrittäjyys

Yrittäjäksi voi ryhtyä myös muun toimen ohella, silloin kyseessä on sivutoiminen yrittäjyys. ”Nykyisin yritystoiminta katsotaan sivutoimiseksi, jos henkilö on harjoittanut sitä muun pitkäaikaisen kokonaistyön ohella (2 vuotta tai kauemmin). (--) Alkava yritystoiminta voi olla sivutoimista mikäli sen vaatima työmäärä on vähäistä.” (Opetusministeriö 22:2000, 37.) Päätöksen yritystoiminnan sivutoimisuudesta antaa työvoimatoimikunta. Tietyissä tapauksissa sivutoimisen yrittäjyyden ohella on mahdollista saada soviteltua työttömyyspäivärahaa tai soviteltua työmarkkinatukea, mutta kuten edellä, myös näissä työvoimatoimikunta toimii päivärahan maksamisen edellytyksenä olevan lausunnon antajana. TAISTO II -muistiossa mainitaan, että ”apurahan vaikutuksesta taiteilijan sivutoimiseen yrittäjyyteen on ollut epäselvyyttä ja epäyhtenäisiä käytäntöjä.” (Opetusministeriö 22:2000, 55.)

3.2. Yrittäjyyden alku

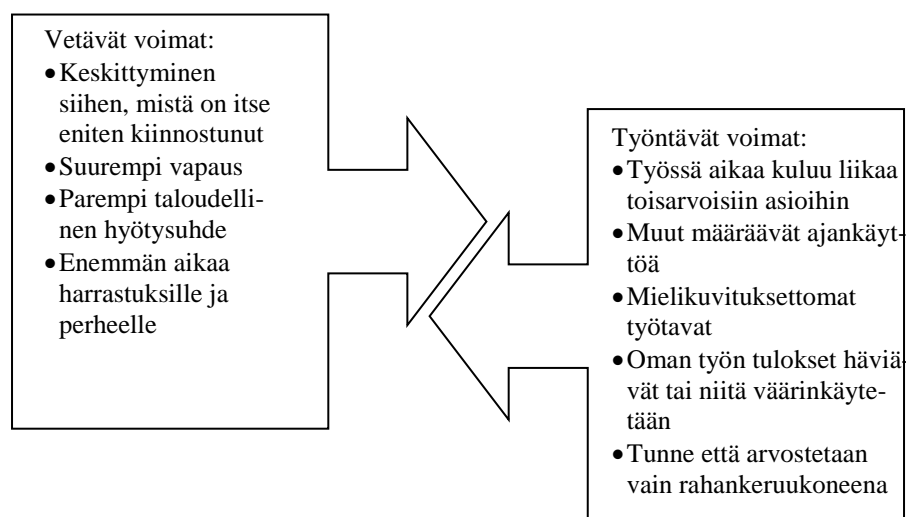
Monille yrittäjyys ei ole niin sanottu vapaaehtoinen valinta vaan se voi olla ainoa mahdollisuus työllistyä. Yrittäjäksi ei ryhdytä niinkään rahan vuoksi, vaan siksi, että saa tehdä mitä haluaa. Yrittäjyys voi näyttäytyä uutena mahdollisuutena järjestää toimeentulon ansaitseminen elämäntilanteeseen ja -kokonaisuuteen sopivalla tavalla.

Projektityöskentelyn lisääntyminen lähentää palkkatyötä ja yrittäjyyttä. Korkeakoulu-pohjaisen yrittäjyyden edistäminen -selvityksen mukaan kansainvälistyminen ja osaa-mispohjainen yrittäjyys tekevät yrittäjyyden mahdolliseksi ja yhä houkuttelevammaksi erityisesti akateemisesti koulutetuille. Selvityksen mukaan kyseessä on siirtymä palkkayhteiskunnasta yrittäjyysyhteiskuntaan. (Opetusministeriö 2009:10, 23.)

Yritystoiminnan aloittamiseen tarvitaan hyvä liikeidea, joka perustuu yrittäjän substanssiosaamiseen. Tarvitaan myös sisäistä yrittäjyyttä, jonka yleisesti katsotaan olevan yrittäjämäistä asennetta, kuten esimerkiksi oma-aloitteisuutta, rohkeutta, joustavuutta, riskinsietokykyä ja palvelualttiutta. Toisaalta sisäisen yrittäjyyden voidaan tulkita olevan

suhtautumistapa työn tekemiseen muussa organisaatiossa kuin omassa yrityksessä. Kansikas toteaa sisäisen yrittäjyyden olevan uutta luovaa ajattelua ja työskentelyä työnantajan palveluksessa työntekijänä. (Kansikas 2007, 61.) Yrittäjäasennetta omaava henkilö voi siis toimia yrittäjämäisesti missä tahansa organisaatiossa. Hänellä on myös hyvät perusedellytykset työllistää itsensä yrittäjänä.

Sipilä (2006, 21) kuvaa osuvasti elämäntyyliyrittäjäksi ryhtymiseen liittyviä tekijöitä, jotka voivat olla sekä työntäviä että vetäviä (ks. Kuvio 1). Myös Kansikas toteaa sisäisten yrittäjien voivan perustaa oman yrityksen jossain uransa vaiheessa. Yrittäjäksi ryhtymiseen voi hänen mukaansa johtaa tilanne, jossa työyhteisön kulttuuri tukahduttaa tai jopa estää työntekijää toimimasta aloitteellisesti ja tavoitteellisesti. Hän lisää vielä, että sisäisen yrittäjän ammatillinen kokemus ja asiakasverkot voivat kannustaa yrittäjyyteen. (Kansikas 2007, 63.)

KUVIO 1. Osaajasta elämäntyyliyrittäjäksi (Sipilä 2006, 21).

Sipilä toteaa, että niin kutsuttujen vapaiden ammattien aloilla, joilla on ollut paljon freelancereita, elämäntyyliyrittäjäksi ryhtyminen on helpompaa verrattuna muihin aloihin. Hän korostaa kuitenkin, että ”ammattinharjoittaja-, freelancer- ja elämäntyyliyrittäjyysajatteluiden välillä on kuitenkin suuri ero: elämäntyyliyrittäjä tiedostaa ja myös arvostaa toimintaansa yrittäjänä sekä asettaa taloudelliset tavoitteensa yleensä korkeammalle.”

(Sipilä 2006, 21.) Elämäntyyliyrityisyys voi hänen mukaansa tuoda vastauksia joihinkin peruskysymyksiin. Hän luettelee esimerkiksi muutamia: ”Mikä minusta tulee isona?” ”Miksen tekisi nyt sitä mistä olen aina haaveillut?” ”Mitä vastaan itselleni kun jonain päivänä pohdin, olenko elänyt onnellisen elämän?” ”Olenko elänyt sellaisen elämän, jollaisen halusin?” ”Ohjasinko itse ollenkaan elämäni?” – ”Joko nyt tai ei koskaan!” (Sipilä 2006, 23.)

Onko kirjailijan mahdollista saada työstään sellainen rahallisen korvaus, joka mahdollistaisi kohtuullisen hyvät puitteet hänen elämäänsä? Se riippuu monesta eri osatekijästä, kuten hyvästä tuotteesta, jonka perustana on kirjailijan ja ammattikirjoittajan tapauksessa hyvä teksti, jolle on tilaus markkinoilla. Toisinaan kyse on myös sattumasta ja oikeasta ajoituksesta. Myös kokeneemman yrittäjän neuvot ovat aloittelijalle arvokkaita, siksi yrittäjätaipaleen alkuun kanssakulkijaksi on saatavissa yrittäjäkummi tai -mentori, joka voi löytyä samalta tai aivan muulta toimialalta.

3.3. Yritysmuodot

Mikä tahansa yritysmuodoista on elämäntyyliyrittäjän valittavissa: toiminimi, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö tai osuuskunta. Kussakin niissä on omat erityispiirteensä ja lainsäädäntönsä, joten valintaa tehdessä on niitä vertailtava ja arvioitava mikä olisi itselle ja omaan elämäntilanteeseen sopivin.

3.4. Osuuskuntayrityisyys

Osuuskunta on siis yksi yritysmuodoista. 1990-luvulta alkaen se on kokenut ”uuden tulemisen” sitten 1800-luvun ja 1900-luvun alkuvuosikymmenten jälkeisen hiljaiselon. 1990-luvun laman jälkeen syntyneitä osuuskuntia on kutsuttu epävirallisesti uusosuuskunniksi.

Jäsenyys osuuskunnassa mahdollistaa yrittäjyyden niin sanotusti kevyemmin kuin esimerkiksi toimimalla yksinyrittäjänä jossain muussa yritysmuodossa. Osuuskunta on jäsentensä omistama yhteisyritys, jossa yritystoiminnan voi järjestää jäsenistön tarpei-

den ja toiveiden mukaisesti ja useissa tapauksissa pienemmällä riskillä kuin yksinyrittäjänä. Mikäli osuuskunnassa on enemmän kuin seitsemän jäsentä, kunkin omistusosuus jää alle 15 prosentin. Siitä seuraa se, etteivät viranomaiset katso osuuskunnan jäseniä yrittäjiksi (Pellervo). Tämä taas mahdollistaa työn tekemisen yrittäjämäisesti ja sovitellun työttömyyspäivärahan saamisen, mikäli henkilökohtaiset edellytykset päivärahan saamiseksi täyttyvät (Kela). (Soviteltua päivärahaa on mahdollista saada myös muusta sivutoimisesta työstä saadun palkan sekä nykyisin myös sivutoimisesta työstä ja yritystoiminnasta saatujen tulojen rinnalla, kun tietyt edellytykset täyttyvät). Koska osuuskunnan jäseniä ei edellä mainitun kaltaisissa tapauksissa katsota yrittäjiksi, he eivät myöskään voi saada starttirahaa yritystoiminnan alkua helpottamaan. Työttömien henkilöiden perustaman uusosuuskunnan on sen sijaan mahdollista saada ELY-keskukselta (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) työllisyyspoliittista avustusta tiettyihin toiminnan alkuvaiheen kuluihin (Työministeriö 2010, 2). TAISTO II -seurantaryhmän muistion mukaan joillain aloilla uusosuuskunnat ovat laajentaneet taiteilijoiden toimintaedellytyksiä. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:19, 15.)

Osuuskuntamuotoinen yritystoiminta on löydetty myös kirja-alalla. Kirjailijoiden perustamista osuuskunnista on esimerkkeinä dekkareihin erikoistunut CrimeTime, sekä Poesia, joka on runouteen keskittyvä osuuskuntamuotoinen kustantamo. (Crime Time; Poesia.) Osuuskuntamuotoisessa toiminnassa mahdollistuvat taiteellinen vapaus sekä oikeudenmukaisempi palkkionjako. ”Kyse ei ole kuitenkaan vain rahasta, vaan ennen kaikkea keinosta taata kirjailijalle mahdollisuus taloudellisesti turvattuun työskentelyyn. Uskomme sen näkyvän parempina kirjoina.” (Crime Time.) Tällaisessa toimintamuodossa kirjailijalla on useita rooleja: alkutuottaja, luova taiteilija, myös yrittäjä, päättäjä ja kustantaja. On kuitenkin hyvä muistaa roolinsa eri tilanteissa ja suhtautua siihen ikään kuin roolina, eikä samaistua siihen (Tennilä 2014).

3.5. Yrittäjyyskäsite mielikuvissa

Luova kasvu ja taitelijan toimeentulo -selvityksen mukaan taiteilijoiden yrittäjäksi ryhtymisen esteet liittyvät asenteisiin sekä tiedon ja yritysperinteen puuttumiseen (Opetusministeriö, 22:2000, 36). Yrittäjyyteen liittyy erilaisia uskomuksia ja ennakkoluuloja. Aloittavien yrittäjien kouluttajana toimineena minulla on olemassa ennakkokäsitys siitä, että yrittäjyyteen liitetään monenlaisia uskomuksia ja ennakkoluuloja. Siitä johtuen tein psykologian tutkimusmenetelmä -kurssiin liittyen kvantitatiivisen kokeellisen tutkimuksen, jonka populaationa oli Jyväskylän yliopiston kirjoittamisen maisteriohjemaan luvun vuoden 2010–2011 aikana osallistuneita opiskelijoita, joiden sähköpostiosoitteet löytyivät osoitekirjastani. Tutkimusongelmana oli, kuinka julkinen uutisointi ja muu viestintä vaikuttavat kansalaisten mielikuviin yrittäjyydestä ja yrittäjistä. Tutkimuskysymykseni oli: vaikuttaako negatiivisesti yrittäjyydestä kertovan tekstin ja positiivisia asioita yrittäjyydestä esiin nostavan tekstin lukeminen tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden mielipiteisiin yrittäjyydestä? Lähetin sähköpostissa 20 henkilölle kyselyn, jossa pyysin heitä lukemaan liitteessä olevan tekstin. 10 henkilölle lähetin negatiivissävyyisen tekstin ja 10 henkilölle positiivisesti värityneen tekstin. Sen jälkeen pyysin heitä valitsemaan 54 yrittäjyyttä tai yrittäjää kuvaavasta sanasta 10 vastaajan mielestä parhaiten yrittäjyyttä tai yrittäjää kuvaavaa sanaa. Olin etukäteen määritellyt kunkin sanan joko positiiviseksi tai negatiiviseksi, mutta siitä ei ollut mainintaa kyselyssä. (Ali-Sisto 2011.)

Hypoteesinani oli, että negatiivisen tekstin lukeneiden joukosta suurempi osuus valitsee sanoja, jotka on määritelty negatiivisiksi ja vastaavasti positiivisen tekstin lukeneiden joukosta suurempi osuus valitsee positiivisiksi määriteltyjä sanoja. Tämän pienimuotoisen ja nopeasti tehdyn kokeellisen tutkimuksen tulokset kuitenkin kertoivat toista. Vastauksia tuli 9 henkilöltä, mikä on 45 % otoksesta (Ali-Sisto 2011.)

Taulukko 1.

Ryhmä 1 eli negatiivisen tekstin lukeneet (Ali-Sisto 2011).

Vastusten määrä	Vastausprosentti	Negatiivisten sanojen määrä	%	Positiivisten sanojen määrä	%
4	40	10	25	30	75

Taulukko 2.

Ryhmä 2 eli positiivisen tekstin lukeneet (Ali-Sisto 2011).

Vastusten määrä	Vastausprosentti	Negatiivisten sanojen määrä	%	Positiivisten sanojen määrä	%
5	50	11	22	39	78

Positiivisen tekstin lukeneiden valitsemien positiivisten sanojen prosentuaalinen osuus oli vain kolme prosenttia suurempi kuin negatiivisen tekstin lukeneiden henkilöiden valitsemien positiivisten sanojen määrä. Tekstien latautuneisuus joko negatiivisesti tai positiivisesti ei siis vaikuttanut merkittävästi sanojen valintaan. (Ali-Sisto 2011.) Tämä ei ole varsinaisesti merkittävä pro gradu -työni suhteen. Se voi kuitenkin jossain määrin antaa viitteellistä tuntumaa siitä, kuinka luovaan alaan lukeutuvat opiskelijat suhtautuvat yrittäjyyteen eli hyvinkin positiivisesti.

3.6. Luovien alojen yrittäjyydestä elämäntyyliyrittäjyyteen

Luovien alojen yritystoiminnan on nähty poikkeavan muiden alojen tuotantoprosesseista siten, että luovien alojen tuotteet ovat immateriaalisia, jolloin tekijänoikeuskysymykset korostuvat. Opetus- ja kulttuuriministeriön käyttämässä luovien alojen analyysissä kirjojen tuotanto ja jakelu asettuu luovan alan ytimeen muutamien muiden yritystoiminnan alojen kanssa. (Cronberg 2010, 11.)

Luovilla aloilla yritykset ovat usein mikroyrityksiä eli käytännössä yrittäjä työllistää itsensä. Kirjoittajien ja kirjailijoiden piirissä saattaa olla yrittäjyydestä kapea-alainen käsitys. TAISTO II -muistion mukaan ”monet taiteilijat katsovat, että yrittäjyyteen liittyy liikevoiton tuottaminen” (Opetusministeriö, 22:2000, 10). Raittila muistuttaa, että kirjailija on sekä yrittäjä että taiteilija.

”Yrittäjänä hänen on kyettävä sellaiseen taloustulokseen, että taiteellinen toiminta voi jatkua.” Näin ollen taloustulos on taiteellisen toiminnan kannalta välttämätöntä, mutta silti se on alisteinen taiteellisille päämäärille. Hannu Raittila. (Raittila 2009, 47.)

Raittilan mukaan tuo on nähtävissä käytännössä siinä, että taiteilijat tekevät ratkaisuja, jotka ovat puhtaasti taloushyödyn näkökulmasta virheellisiä, jopa mielettömiä. Esimerkkinä hän käyttää esseistisen kirjan kirjoittamista romaanin sijasta. (Raittila 2009, 47.) Suuret liikevoitot eivät ole ensisijainen tavoite monien muidenkaan alojen mikroryittäjien kohdalla, vaan useissa tapauksissa yrittäjyydessä on kyse toimivasta tavasta hoitaa toimeentulon ansaitsemiseen liittyviä käytännön asioita. Mikroryittäjälle eli itsensä työllistäjälle yritys on siis pelkistettynä laskutuksen hoitamisen väline, eikä niinkään yritystoimintaa sellaisena kuin se usein arkipuheessa ymmärretään. Nykyisten lainsäädäntöjen ja työehtosopimusten aikana monille toimeksiantajille on kätevämpää ja edullisempää ostaa palvelu toiselta yrittäjältä kuin palkata henkilö työsuhteeseen. Tämä on eräs yrittäjyyteen työntävä tekijä. Se on myös yrittäjän kannalta mahdollisuus myydä omaa osaamistaan.

Cronbergin selvityksen mukaan markkinointi- ja liiketoimintaosaaminen on todettu heikoksi luovien alojen yrityksissä (Cronberg 2010,12). Niin ikään riskien ottaminen tai yrityksen kasvattaminen eivät ole tyypillistä taidealan yrittäjille. Riskiä pienentää se, että kirjoittamisen toimialalla yrityksen käynnistäminen ei vaadi suuria investointeja. Kirjallisuuden alan todellinen menestyjä toteaaakin:

”Taiteilijan asema Suomessa on sellainen, että tällä hetkellä on hyvin hankala toimia ilman omaa yritystä.”

Sofi Oksanen. (Oksanen 2013.)

Opetusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisen yhteistyöryhmän muistion toimenpide-ehdotuksiin on kirjattu muun muassa, että yrittäjyys- ja liiketoimintaosaamisen koulutusta laajennetaan ei-kaupallisille aloille ja että yrittäjyyden- ja yrittäjyyskasvatuksen tutkimus- ja kehitystyötä vahvistetaan. (Opetusministeriö. 2009. Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen, 63.)

”Korkeakoulutetut ovat puolestaan ryhtyneet yrittäjiksi suhteellisen harvoin, koska akateeminen koulutus on perinteisesti turvannut kohtuullisen ansiotason, ja siksi yrittäjäriskin ottamista ei ole nähty houkuttelevana. Työmarkkinoiden muuttuessa ja turvatun

palkkatyön vähitellen kadotessa tämä ajattelutapa on alkanut kuitenkin vähitellen muuttua.” (Kansikas 2007, 55.) Koska näin on, yrittäjyys puoltaa paikkaansa luovien alojen ammattilaisten tapauksessa.

TAISTO II -muistioon on kirjattu vuonna 2000, että on tärkeää lisätä tietoja ja neuvontaa yrittäjyyden mahdollisuuksista. Toimikunta ehdottaa myös, että taidealan koulutuksissa kiinnitettäisiin huomiota yritystoimintaa koskeviin opetuksen sisältöihin ja että taiteilijayrittäjille tai yrittäjiksi aikoville suunnattaisiin räätälöityä koulutusta pienyrittäjätöiminnasta. (Opetusministeriön työryhmien muistio 22:2000, 10, 34, 38.) Cronbergin selvityksestä vuosikymmen myöhemmin käy ilmi, että Euroopan sosiaalirahaston hankkeina on käynnissä useita luovien alojen yrittäjyyskoulutuksia. Silti on aiheellista kysyä, ovatko tieto ja neuvonta kohdannut oikeita kohderyhmiä. *TAISTO II* muistiossa nousee keskeisimmiksi ongelmiksi taiteilijan yritystoiminnassa lähinnä yrittäjätiedon ja -taidon puute. Itsensä tiedostaminen yrittäjämäisenä henkilönä on edellytys sille, että kiinnostus osaamisen kehittämiseen ja mahdollisuuksien jatkuvaan etsimiseen tulee mahdolliseksi. (Cronberg 2010, 24; Opetusministeriö. 2009:10, 50.) Näin ollen pelkkä yrittäjätietouden lisääminen ei riitä, vaan yrittäjyysasenteen sisäistämiseksi on annettava aikaa ja tuotava esille erilaisia näkökulmia, jotka mahdollistaisivat ajattelun avartumisen työn ja toimeentulon hankkimisen organisoimiseksi.

Myös sillä on merkitystä, että koulutusten ja neuvontapalvelujen sisällöt ovat laadittu kohderyhmän erityistarpeita ajatellen ja räätälöity niin, että ne motivoivat esimerkiksi kirjoittamisen ammattilaisia pohtimaan yrittäjyyttä omalla kohdallaan todellisena mahdollisuutena. Ellei kirjoittamisen ammattilaisella ole aiempaa kokemusta yrittäjyydestä tai ellei hän ole läheltä seurannut yrittäjän toimintaa yrittäjyys ja yrityksen perustaminen saattavat vaikuttaa hankalilta. Jos asenneilmasto on ollut yrittäjyyttä karsastavaa, voi yrittäjäksi ryhtyminen tuntua haasteelliselta, jopa vastenmieliseltä ajatukselta. Yrittäjätietouden lisääminen voisi madaltaa yrittäjäksi ryhtymisen kynnyksiä, ainakin se voisi rohkaista opiskelijaa selvittämään omia mahdollisuuksiaan ryhtyä toteuttamaan unelmiensa yrittäjyyden kautta. Jyväskylän yliopistossa oli keväällä 2012 Osaamisesta teoiksi – Yrittäjyystarinoita oman osaamisen hyödyntämisestä -kurssi. Sen runsas osananottajamäärä on merkki siitä, että yrittäjyys kiinnostaa opiskelijoita.

Yrittäjyys ei sinällään luo eikä tuo toimeentuloa, jos kirjoittamisen ammattilaisella ei ole edellytyksiä työllistyä omassa työssään. Kun substanssiosaaminen on riittävällä tasolla, yrittäjätietouden ja -valmennuksen avulla itsenä työllistämisen mahdollisuudet lisääntyvät. Yritystoiminnan ainut motiivi ei ole rahantulo, vaan sen avulla myös humanisti voi hyödyntää osaamistaan uudellaisilla tavoilla ja luoda elämäkokonaisuutensa itselleen sopivimmaksi. ”Erityisesti akateemisen yrittäjyyden syntyminen kertoo paljon useammin siitä, että henkilö tai organisaatio haluaa toteuttaa itseään, tehdä itsenäisiä päätöksiä, yhdistää voimavaroja ja osaamista sekä oppia sekä ennen kaikkea, elää ja onnistua osana yhteisöä.” (Kansikas 2007, 46). ”Yrittäjyyden opetus yliopistossa näyttää keskittyvän yrittäjyyden analyttiseen ymmärtämiseen tai yrittäjämäisen ajattelutavan edistämiseen, eikä niinkään akateemisesti koulutettujen yrittäjäksi ryhtymisen tukemiseen.” (Opetusministeriö 2009:10, 23.)

Opetusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisen yhteistyöryhmän mukaan yliopistoissa maisteri- ja jatkokoulutuksessa yrittäjyysopetus voisi kytkeytyä yliopistojen tehtäväalueeseen esimerkiksi niin, että se käsitteisi yrittäjyyteen liittyvät ja sitä käsittelevät opinnäytetyöt, yrittäjyys opetussisältönä, kiinteä elinkeinoelämäyhteistyö opetuksessa ja innovaatioiden kaupallistamiseen kohdentuvat ohjelmat. (Opetusministeriö. 2009:10, 23.) ”Henkinen kasvu yrittäjyyteen näkyy realistisena ammattiympäryksenä, itseluottamuksena ja näkemyksellisyytenä.” (Kansikas 2007, 46).

Yrityksen perustaminen on nykyisin tehty helpoksi ja apua tarjoavia tahoja on runsaasti. Pelkkä tieto ei kuitenkaan riitä, vaan yrittäjäksi aikova tarvitsee kokemukseni mukaan laaja-alaisempaa valmennusta sekä käytännön ohjausta ennen yrityksen perustamista ja toiminnan alkuvaiheessa. Aloittavalle yrittäjälle on tarpeen myös tieto siitä, että hänen on mahdollista saada tukea kokeneemmalta yrittäjältä haasteellisissa tilanteissa myöhemminkin. Nämä tilanteet voivat liittyä yritystoimintaan tai yrittäjänä olemisen ja toimimisen eri puoliin.

4. Elämäntyyliyritys mahdollisena mallina

4.1. Elämäntyyliyritys

Työmarkkinoiden muuttuessa tarvitaan edelläkävijöitä, jotka uskaltavat kokeilla ja toteuttaa uusia toimintamalleja. Yhä enemmän kirjailijan ja hänen perheensä toimeentulo edellyttää useita toimeentulon lähteitä. Elämäntyyliyritys voi antaa konkreettisen esimerkin siitä suunnasta, johon työelämää ja yhteiskuntaa on kehitettävä, jos työmotivaatiota, työllisyyttä ja ihmisten onnellisuutta halutaan kehittää. Menestyvä elämäntyyliyritys (kuten myös muu yritys) edellyttää näkemystä, erikoisosaamista, asiakkaiden luottamusta ja ihmissuhdeverkostoja. (Sipilä 2006, 17.) Elämäntyyliyritys eroaa elämäntapayrityksestä siten, että elämäntapayritykselle yritys saattaa olla itseisarvo sen sijaan elämäntyyliyritykselle yritys on keino organisoida elämän eri osa-alueet hänen elämäntilanteeseensa sopivaksi kokonaisuudeksi (Sipilä 2006, 11–12).

Myös osuuskuntayritys voi mahdollistaa eräänlaisen elämäntyyliyrityksen. Vaikka osuuskunnan jäsenet eivät yhteisyrityksensä kautta pystyisikään saamaan merkittävää toimeentuloa, pystyvät he työllistymään ajoittain osuuskunnassa tai sen myötävaikutuksella. ”Kyse ei siis ole yksinkertaisesti harrastuksesta tai ammatista, vaan pikemminkin ajattelusta, jonka pyrkimyksenä on tuottaa pitkällä tähtäimellä sovelias elämäntapa ja elinkeino.” (Tennilä 2014.) Elämäntyyliyritys asettaa itsensä useaan rooliin: omistaja, toimitusjohtaja, työnjohtaja ja työntekijä. Esimerkiksi Osuuskunta Poesian jäsenistö pyrkii ottamaan haltuun mahdollisimman laajasti kirjan tekemiseen kuuluvia osa-alueita, jolloin myös käsitteet: työ, kirjailija ja ammattilainen muovautuvat uudelleen (Tennilä 2014).

”[L]iikkeidean toimivuus perustuu toisaalta yksittäisiin menestystekijöihin, mutta erityisesti se perustuu eri osatekijöiden yhteensopivuuteen.” Vuosien varrella kertyneiden erilaisen osaamisen yhdistely yllättävillä tavoilla sekä perinteisten ja vakiintuneiden käsitysten ja käytäntöjen rikkominen voivat olla elämäntyyliyrityksen menestystekijöitä. (Sipilä 2006, 69, 79, 117, 128.) Elämäntyyliyritys on menestynyt taloudellisesti silloin, kun hän on saavuttanut itselleen asettamansa tavoitteet. (Sipilä 2006, 169.)

Yritystoiminnan tunnusmerkistöön kuuluu olennaisena osana riskien kantaminen. Kun pienyrittäjän yritystoiminta on täysin sidoksissa hänen persoonaansa, siitä seuraa että hänen oma terveydentilansa on keskeinen liiketoiminnan riskitekijä. Sipilä korostaa, että osa yrittäjän itsensä johtamista on hänen omasta terveydentilastaan huolehtiminen. Samalla hän muistuttaa, että elämäntyyliyrittäjä voi liiketoimintansa suunnittelussa huomioida myös oman kuntonsa ylläpitämisen. (Sipilä 2006, 70.)

4.2. Kirjailija yrittäjänä

2000-luvulla vapaata apurahakirjailijuuutta ei enää pidetä ihanteena. Sen sijaan Jokisen mukaan esimerkillisinä pidetään sellaisia kirjailijoita, jotka ”elättävät itse itsensä” ja samalla antavat vaikutelman laatukirjailijasta. ”Kyse ei siis ole itsensä myymisestä massoille, tuotteistamisesta, vaan siitä, että kirjailija hankkii varsinaisen, pääasiallisen toimeentulonsa tekemällä yhtä tai useampaa ”oikeaa työtä” eikä automaattisesti oletta yhteiskunnan elättävän häntä.” (Jokinen 2010, 136.) Tätä taustaa vasten kirjailijayrittäjäyys näyttäytyy mahdollisena toimintamallina. ”*Kaunokirjallisen teoksen kirjoittajaa* on pidetty yrittäjän asemassa olevana, koska hänen ei katsota työskentelevän minkään tahon johdon ja valvonnan alaisena.” (Opetusministeriö, 22:2000, 45.)

Kirjailijan työhön liittyvä romanttinen kirjailijamyytti on väistymässä. Elina Jokinen on *Vallan kirjailijat* -väitöskirjassaan jaotellut kirjailijat ryhmiin ja niiden alaluokkiin. Näistä kirjailijatyypeistä postmodernien ammattikirjoittajien ryhmän alaluokasta ”tarinan kertojat” ovat sellaisia, joille taiteen tekeminen on selkeimmin ammatillista toimintaa. (Jokinen 2010, 165.) ”Kirjailijayrittäjien näkökulmasta kirjoittaminen on ennen kaikkea mielekästä työtä, jolla hankitaan elanto.” He pyrkivät hälventämään eroa taiteen ja palkkatyön välillä, ja toimivat Jokisen mukaan eräänlaisessa kulttuuriyrittäjäyden diskurssissa ja heillä on ihanteena muuntautumiskykyinen ammattikirjailija. (Jokinen 2010, 166–167.)

”Kirjailija on pienyrittäjä. Siis sellainen kirjailija, joka elää näillä töillä. Kutsun heitä ammattikirjailijoiksi.”

Hannu Raittila. (Raittila 2004, 24.)

Kirjailijayrittäjän tai kirjoittajayrittäjän yrityksen toimialat ja siten myös yritystoiminta painottuvat kirjoittamisen alalle sisältäen siihen läheisesti liittyviä toimialoja. Raittilan mukaan kirjailija yrittäjänä ”tuottaa sisältöjä graafisen alan kustantajille, televisio- ja elokuvatuotantoyhtiöille sekä erilaisille tapahtumajärjestäjille” (Raittila 2009, 46). Toki toimialoina voi, ja suomalaisten kirjailijoiden ansiotason tietäen, täytyykin olla myös muita yrittäjän osaamis- ja kiinnostusalueisiin liittyviä aloja ja tehtäviä. Kirjoittamisen ammattilaisen on substanssiosaamisensa lisäksi hallittava yritystoiminnan perusasioita riittävällä tasolla, jotta hän pysyisi hoitamaan käytännön rutiinit niin, etteivät ne vie kohtuuttoman paljon aikaa ja energiaa varsinaiselta työltä. Eräs yrittäjyyden piirteistä on se, että yrittäjä itse tekee sopimukset. Jos hyvin käy, voi saada sopimuksen, joka on jatkuvaluonteinen tai sitten esimerkiksi jokainen juttu on myytävä erikseen.

Kirjailijan työ on projektinhallintaa. Se on prosessi, joka merkitsee Jokisen mukaan tietoa ja ymmärrystä kirjoittamiseen liittyvistä työskentelytavoista ja myös kykyä toteuttaa tarvittavat työvaiheet itsenäisesti tiettyjen aikarajojen puitteissa. (Jokinen 2010, 77.) Apurahoja haettaessa on osattava perustella työn tarpeellisuus, laadittava työsuunnitelma. Niiden asianmukainen laatiminen vaatii ammattimaista otetta. Kirjailijan työssä on omat erityispiirteensä, kuten on missä tahansa työssä. Kirjailijan työ ja siten prosessi ideasta lukijan käsissä olevaksi teokseksi on verrattavissa yllättäen jopa suurteollisuuteen. Hannu Raittila vertaa kirjailijan toimintatapaa ja aikajännettä suurteollisuuteen - laivanrakennukseen. Laivan ja romaanin valmistusprosessi ja sen kesto ”ensimmäisistä ideoista toteutukseen, joita seuraavat telakkateollisuuden takuukorjauksia vastaava editoriaalinen prosessi sekä lopuksi käyttöönottoproseduuriin ja huoltotukeen vertautuvat markkinointi- ja matineakierrokset valmiin kirjallisen tuotteen kohdalla.” (Raittila 2004, 25–26.)

Kirjailijan tai muun ammattikirjoittajan kannattaa selvittää, onko hänen oman edun mukaista perustaa yritys, jonka kautta toimiminen helpottaa toimeentuloon liittyvien käytännön asioiden järjestämistä – ja siten voi vaikuttaa myös töiden saamiseen. Yritystoiminta ja yrittäjyys käsitteinä saattavat tuntua vierailta, eivätkä ammattikirjoittajat, kuten monen muun ammatin harjoittajat tavoittele kasvuyrittäjyyttä. Yritys voi olla osa oman hyvän ja tasapainoisen elämän suunnitelmaa. Jorma Sipilän esiin nostama elämäntyyliyrittäjyys voi olla varteenotettava vaihtoehto kirjoittamisen ammattilaiselle. Taloudellinen tasapaino voi olla luovan työn mahdollistaja, jopa edellytys työhön keskittymiselle.

Elämäntyyliyrittäjyys on yrittäjätoimintaa, jonka tavoitteet, sisältö ja toimintatavat yhdistyvät hyvin yrittäjän elämäntavoitteisiin ja hänen elämäntapaansa (Sipilä 2006, 11). Yrittäjyys ei Sipilän mukaan ole elämäntyyliyrittäjälle itseisarvo, vaan keino rakentaa elämäänsä haluamallaan tavalla. Se on kuitenkin ammattimaista liiketoimintaa. Työsuhteessa toimivan henkilön tulonmuodostukseen verrattuna Sipilä mainitsee eroiksi sen, että elämäntyyliyrittäjän palkka tulee eri tavalla ja osittain eri muodossakin. ”Se tulee osin elämänsisältönä ja työn ilona ja rahatkin voivat tulla kuin taiteilijalle – vaihtelevan suuruisina ja epäsäännöllisesti. Joskus kymmenen vuoden satsaus palkitaan yhden vuoden aikana.” (Sipilä 2006, 13.)

Omia erityistaitoja voi yhdistellä yllättävilläkin tavoilla. Jim Collinsin esittelee ”Siilikonseptin” (Collins 2003, 143), jota hän kuvaa kolmella ympyrällä. Sen avulla kirjailija tai ammattikirjoittaja voisi löytää itselleen parhaiten sopivan erityisalueen, johon keskittyminen voi olla yritystoiminnan ydin. Collinsin esittelemän kuvion kehien kysymyksiin kirjailija- ja ammattikirjoittajayrittäjä voi vastata ja tutkia, liikkuvatko ne lähemmäksi toisiaan. Niiden yhtymäkohtaan kiteytyy jokin, josta voi löytyä juuri se, mihin elämäntyyliyrittäjänä kannattaa keskittyä.

KUVIO 2. Siilikonseptin kolme kehää (Collins 2003, 143).

Kirjoittaja tarvitsee läpimurtoa saavuttaakseen riittävän tulotason. Jos hän ei saa apurahoja eikä hänellä ole riittävästi tuloa tekijänoikeuskorvauksista, kirjoittaja on pakotettu etsimään muuta työtä. Rensujeff mainitsee, että matala tulotaso ja rahallisten palkkioiden saaminen viiveellä ovat erittäin yleisiä ilmiöitä taiteellisen työn tekijöiden kohdalla. (Rensujeff 2003, 38.)

Taiteilijan työ, niin kuin monen muunkin alan osaajan työ, voi saada arvostusta markkinoilla vasta vuosien, ehkä vuosikymmenten päästä töiden valmistumisesta eli siitä, kun tekijä on käyttänyt siihen aikaansa, energiaansa ja tehnyt monessa tapauksessa myös taloudellisia investointeja. Edellä mainittu on tyypillistä monille yrittäjille, ja he ovatkin voineet jo yritystoimintaansa ja toimialoja suunnitellessaan ottaa sen huomioon. Tuolloin rinnalla voi olla lyhyemmällä aikavälillä tuottavia palveluita tai tuotteita tasapainotamaan tulovirtaa. Syklisyys on ominaista kirjoittamisen alalla. On pidemmällä aikavälillä tuottavia (kirja) sekä nopeamman kassavirran tuotteita ja palveluita (luennot, artikkelit). Raittila korostaa, että kulttuuribisnes on vaikea ala, eikä siihen voi soveltaa sovinnaisia liikkeenjohdollisia oppeja (Raittila 2009, 48).

Sipilän mukaan verovapaat rahoitusmuodot ovat Suomessa erityisen houkuttelevia, johon tuen korkeista kustannuksista, arvonlisäverosta ja progressiivisesta verotuksesta. Hän ottaa esimerkiksi verovapailla apurahoilla elävät taitelijat ja sen, että ”tuhannen euron verovapaata kuukausiapurahaa voi yrityksessä vastata yli kymmentuhannen euron myynti”. (Sipilä 2006, 53.) Tosin kirjoittamisen alalla myynnin ei tarvitse mainittuun

tuhannen euron nettoansioon yltääkseen olla edellä mainittua luokkaa, koska kiinteät sekä muuttuvat kulut ovat huomattavasti pienemmät kuin monella muulla toimialalla.

”Valtion taiteilija-apurahat ovat verottomia. Ne vaikuttavat kuitenkin säätiöiltä, kunnilta ja muilta tahoilta saatujen apurahojen verotukseen. Verottaja laskee yhteen kaikki taiteilijan saamat apurahat ja perii yleensä tuloveroa siltä osalta, joka ylittää valtion taiteilija-apurahan vuotuisen summan. Kohdeapurahoista voi ensin vähentää niihin liittyvät menot.” (Taiteen edistämiskeskus.)

Elämäntyyliyrityisyys, joka kirjailijan tai muun ammattikirjoittajan tehtävässä merkitsee usein itsensä työllistämistä tai enimmäkseen mikroyrityisyyttä (työllistää alle 10 henkilöä), on mahdollisuus, joka hänen kannattaa tutkia omalla kohdallaan perusteellisesti. Uhkakuvat on hyvä tiedostaa, mutta niiden valtaan ei tarvitse jäädä, vaan kartoittaa myös mahdollisuudet ja rakentaa niiden varaan.

”[A]mmatillisuus ja siihen kuuluva tulonmuodostus ovat yhtä irrottamaton osa kirjallisuutta kuin taiteellinen itseilmaisu. Toista ei ole ilman toista. Tällä alueella on paljon turhaa luulemista, väärinymmärtämistä, kestäättömiä asenteita ja sumeaa ajattelua. Ammatillisuus ja taiteellinen ilmaisu on pystyttävä yhdistämään eheästi joka hetki, kaikissa töissä.”

Hannu Raittila. (Raittila 2006, 113–114).

Elämäntyyliyrityisyys mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan kirjoittajan työhön. Se on itsetuntemusta yhtäläillä kuin toimintaympäristön tuntemusta.

4.3. Työhyvinvointi

Rensujeffin mukaan postmodernit kirjailijatyypit kokevat olevanansa etuoikeutetussa asemassa apurahakirjailijana työskennellessään ja he jaksavat työssään hyvin ja viihtyvät työssään keskimääräistä pidempään (Rensujeff 2003, 20). Jokinen toteaa, että apurahan myönteisen merkityksen myötä kirjoittamistyössä toteutuu itsensä toteuttamisen elementti, jota arvostetaan nykyisin työelämässä. Hän lisää, että ”[k]irjoitusprosessin tietynlainen terapeuttilinen, itseään uudistava luonne saa kenties aikaan sen, että työväestön tavanomaiset työssäjaksamisongelmat eivät samassa määrin kosketa kirjailijakuntaa.” (Jokinen 2010, 269–270.)

Sampo Pankin teettämässä yrittäjätutkimuksessa on todettu yrittäjien olevan keskimääräistä onnellisempia ihmisiä, he ovat selvästi tyytyväisempiä työhönsä kuin muut suomalaiset keskimäärin ja kokevat työssään enemmän menestyksen tunteita (Sampo Pankin yrittäjätutkimus 2007). Sipilä huomauttaa, että elämäntyyliyrittäjyydessä pätee sama kuin muussakin yrittäjyydessä: ”menestyvä yrittäjä voi useimmiten monessa suhteessa paremmin kuin jos hän olisi jäänyt suuren yrityksen palvelukseen”. Hän muistuttaa kuitenkin, että yrittäjyyteen sisältyy myös epäonnistumisen riski. (Sipilä 2006, 49.) Nämä yhdistäen voisi olettaa, että kirjailijayrittäjyys elämäntyyliyrittäjyytenä olisi toimiva tapa harjoittaa kirjoittajan ammattia.

5. Elämäntyyliyrityisyys tapaustutkimusaineiston perusteella

5.1. Neljän yrittäjän tarinaa

Kiinnostavien selvitysten, tutkimusten ja muun tausta-aineiston lisäksi halusin saada tuntumaa kirjailija- tai ammattikirjoittajayrityksestä käytännön tasolla. Saadakseni ensikäden tietoa, minulla on harkinnanvaraisena näytteenä neljän yrittäjänä toimivan kirjailijan ja ammattikirjoittajan tarinaa. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä paljon ja että heillä on siitä kokemusta (Tuomi & Sarajärvi 2009,85). Halusin haastatella näitä henkilöitä, koska he edustavat kirjoittajuutta laajalti. He ovat kiinnostavia tutkielmani kannalta myös siksi että heidän yritystoimintansa ovat keskenään melko erilaisia, vaikka yrittäjinä heistä löytyy samankaltaisuutta. Se, että kaikki haastateltavat ovat naisia, ei ollut valintakriteeri. He ovat kiinnostavia ammattikirjoittajina, kirjailijoina ja yrittäjinä, joten sukupuoli ei vaikuttanut valintaan.

Kolme haastattelua toteutettiin henkilökohtaisen tapaamisen aikana ja yksi sähköpostitse pitkän välimatkan vuoksi. Haastateltavat ovat toimineet yrittäjinä 3–20 vuotta. Kaksi heistä ei halunnut esiintyä tutkielmassa nimellään, joten päätin, että kaikki haastateltavat esiintyvät tutkielmassani anonymieinä. Kerroin tästä päätöksestäni kullekin ennen haastattelun alkua. Kaikki haastateltavat toimivat kirjoittajina sekä tekevät myös muuta työtä, niin ikään yrittäjinä. Tutkielmassa heillä on koodit H1, H2, H3 ja H4.

H1 on koulutukseltaan yhteiskuntatieteiden maisteri, joka on tehnyt useita vuosia toimittajan töitä työsuhteessa ennen yrittäjäksi ryhtymistään. Hän kutsuu itseään freelance-toimittajaksi ja on toiminut kolme vuotta toiminimiyrittäjänä. Yritysaikana häneltä on julkaistu noin kuusi juttua kuukaudessa.

H2 on koulutukseltaan ylioppilasmerkonomi, jolla on pitkä työhistoria muun muassa markkinointialalla kansainvälisessä yhtiössä. H2:n yritys on osakeyhtiö, jossa osakkaina on hänen lisäksi kaksi muuta henkilöä, jotka eivät työskentele yrityksessä. Hän on toiminut yrittäjänä kaksikymmentä vuotta. Hän oli haastatteluun mennessä kirjoittanut

yhdeksän kirjaa sekä toimittanut suurelta osin toisen kirjailijan kirjoittaman tietokirjan. Niiden lisäksi hän on kirjoittanut satoja artikkeleja erilaisiin medioihin. Julkaisutahdistaan hän sanoo:

”Yleensä kirja kahden vuoden välein. Artikkeleita aiemmin sitä mukaa, kun niitä haluttiin (minulla oli oma kolumni kaupan alan lehdessä ja kirjoitin säännöllisesti Kauppalehti Extraan). Nykyään artikkeleita satunnaisesti mutta seuraava kirja on aina työn alla.” H2.

H3 on kirjoittajana monipuolinen ja tuottelias. Hän on kirjoittanut muun muassa romaaneita ja tietokirjoja: *”kai kolmekymmentäkaksi, tänä vuonna julkaistaan kolme”*. Sen lisäksi hän on kirjoittanut tv- ja radiokäsikirjoituksia. Lehtijuttuja hän on kirjoittanut 1980 vuodesta lähtien. Hän on toiminut yrittäjänä kolme vuotta, mutta kirjoittajana noin kaksikymmentä vuotta. H3 on myös osakkaana toisessa kirja-alaan liittyvässä yrityksessä.

H4 on koulutukseltaan filosofian maisteri. Työkokemusta hänelle on karttunut toimittajan tehtävistä, hän on työskennellyt myös paikallislehden päätoimittajana, kirjoittanut historiikkeja sekä artikkeleita historiakirjoihin. Lehtijuttuja on kertynyt tuhansia: *”pahimpina viikkoina minä kirjoitin neljäkymmentä juttua viikossa, että se oli ihan hullu tahti”*. H4:n yritys on osakeyhtiö, jonka hän perusti viisi vuotta sitten puolisonsa kanssa. Leskeksi jäätyään hän on ollut yhtiön ainoa osakas.

Kaikki haastattelemi kirjottamisen ammattilaiset toimivat myös kouluttajina.

5.1.1. Haastattelutilanteet

Sovimme haastatteluista sähköpostitse tai Facebookin henkilökohtaisessa keskustelussa, jolloin informoin haastateltavia aiheesta ja siitä, mihin tarkoitukseen heidän antamiaan vastauksia tulen käyttämään. Tein haastattelut puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Henkilökohtaisessa tapaamisessa annoin haastattemilleni henkilöille haastattelurunگون. Se koostui kysymyksistä, jotka olin omaan kokemukseeni sekä tutustumaani kirjal-

lisuuteen ja selvityksiin perustuen laatinut sellaisiksi, joiden avulla voisin löytää tutkimustehtäväni kannalta merkityksellisiä vastauksia. Jo kysymyslistaa laatiessani tiedostin sen, että haastattelujen aikana tai niitä analysoidessani saattaa nousta esiin asioita, jotka johtaisivat tutkimuskysymysten täsmentymiseen tai jopa muuttumiseen. Kuvaan haastattelutilanteita kunkin kohdalla erikseen.

H1. Haastattelu toteutettiin henkilökohtaisessa tapaamisessa haastateltavan kotipaikkakunnalla sijaitsevassa työskentelytilassa. Etenimme melko täsmällisesti kysymyslistan mukaisesti, koska H1 kokeneena haastattelijana asiantuntevasti neuvoi sen helpottavan litterointia. Haastattelu kesti noin tunnin. Ennen ja jälkeen varsinaisen haastattelun puhuimme myös muista yrittäjyyteen liittyvistä asioista. H1 halusi lisätä vielä seuraavana päivänä mieleensä tulleen asian haastatteluun ja hän ilmoitti minulle siitä sähköpostilla.

H2. Haastattelu onnistui sähköpostitse, koska haastateltava asuu talvikaudet ulkomailla. Käytännössä toimimme niin, että lähetin hänelle haastattelurungon sähköpostin liitetiedostona. Hän vastasi kysymyksiin ja lähetti ne minulle.

H3. Haastattelu oli tarkoitus suorittaa haastateltavan työskentely-ympäristössä, mutta olosuhteiden muutosten vuoksi se toteutettiin kahvilassa hänen kotipaikkakunnallaan. Keskustelu sujui luontevasti ja vapautuneesti. Ennen varsinaiseen kysymyslistaan pääsemistä H3 kertoi vuolaasti kirjoittamisen alan kuulumisista muuttuvassa yhteiskunnassamme. Varsinainen haastattelu kesti noin tunnin, mutta myös sen jälkeen oli paljon muuta aihetta sivuavaa keskustelua.

H4. Haastattelu toteutettiin H4:n kotona, jossa hänellä on myös työskentelytilat. Haastattelu sujui joutuisasti kysymyslistan mukaisesti.

Tein haastattelujen aikana muistiinpanoja, minkä lisäksi nauhoitin haastattelut digitaalisella tallentimella, josta olen siirtänyt ne tietokoneelle ja ottanut varmuuskopion cd-levylle. Kaikki haastateltavani ovat itse tehneet lukuisia haastatteluja, ja H2 sekä H3 ovat olleet usein haastateltavina. Näin ollen haastattelut sujuivat joustavasti ja luonte-

vasti. Mikäli tutkielman edetessä minun tarvitsee tehdä tarkentavia tai lisäkysymyksiä, voin olla haastateltaviin yhteydessä sähköpostitse.

5.1.2. Vastausten analysointi

Käytän aineistolähtöistä analyysia, koska haluan saada tietoa ja ymmärrystä kirjoittajayrittäjyys-ilmiön olemuksesta. Litteroin haastattelut äänitallenteilta tarkasti heti kutakin haastattelua seuraavana päivänä. Kävin aineiston läpi merkitsemällä tutkimustehtävän kannalta olennaiset asiat, minkä jälkeen keräsin merkityt asiat yhteen ja otin ne erillisen muusta aineistosta. Teemoittelin aineistoa ja poimin siitä kirjailijan ja ammattikirjoittajan työn ja toimeentulon kannalta yrittäjyyteen olennaisesti liittyviä teemoja, joiden kautta tarkastelin kirjoittamisen toimialan yrittäjyyttä käytännön tasolla. Yrittäjyyteen olennaisesti liittyviä teemoja nousi tulon muodostuksen lisäksi seuraavasti: yritystoiminnan aloittaminen, johtajuus, taloushallinto ja verotus sekä työajat, joka liittyy yrittäjän ja kirjoittajan vapauteen.

Asiakaskuntana, palkkionmaksajana ja joissain tapauksissa työnantajina haastatelluilla on yhteiskunnan ja siten myös elinkeinoelämän kirjo laajalti: kustantamoja, lehtitaloja, televisio- ja radioyhtiöitä, kuntia, kaupunkeja ja kaupunkiyhtiöitä, muita julkisia tahoja sekä yksityisiä yrityksiä ja pörssiyhtiöitä.

5.2. Teemat

5.2.1. Yritystoiminnan aloittaminen

Kysyin haastateltavilta, ovatko he yrittäjiä omasta halustaan vai olosuhteiden pakosta. Haastateltujen vastauksista ilmeni Sipilän (kuvio 1) mainitsemia vetäviä ja työntäviä voimia. H1 kertoi yritystoimintansa saaneen alun työnantajan järjestelyistä, joka toimi yrittäjyyteen sysääjänä. Jonkin aikaa yrittäjänä toimittuaan hän kuitenkin havaitsi sen olevan hyvä ratkaisu.

”Täytyy sanoa olosuhteiden pakosta. Mutta se on ollut semmoinen pakko, että kun se on tapahtunut, on huomannut, että se onkin tosi hyvä. Ikinä ei olisi ollut rohkeutta lähteä siihen ilman sitä pientä pakkoa. (--) Siinä kävi varmaan niin kuin monelle, että sitten kun ne potkut tulee, ne lähtee tekemään sitä, mitä ne on oikeasti aina halunnut.” H1.

Muut haastateltavat olivat tehneet valintansa ryhtyä yrittäjiksi täysin omasta halustaan, vaikka heillä olisi ollut muunlaisiakin mahdollisuuksia harjoittaa ammattiaan ja ansaita toimeentulonsa. Heitä veti yrittäjyyteen se, että he pystyivät näin keskittymään siihen, mikä heitä todella innostaa ja vapaus päättää muun muassa omasta ajankäytöstään.

”Omasta valinnastani. Yritykseni alkoi harrastuksena v. 1990 ja v. 1996 jätin päätyöni jatkaakseni täyspäiväisesti yrittäjän uraa. H2.

”Ihan vapaasta tahdosta. En ole onnettomien olosuhteiden uhri”. H3:

”Omasta halusta. Minulla oli ihan hyviäkin mahdollisuuksia työllistyä – elämässä olisi ollut tarjolla, mutta minusta tuntui, että olen tehnyt sitä ihan tarpeeksi.” H4.

5.2.2. Tulot

Pilkoin haastatteluaineistoa ja ryhmittelin sitä tulonlähteiden mukaisesti. Löysin aineistosta seuraavanlaisia teemoja: kirjoittaminen, opetus, asiantuntijatyö, apurahat ja palkinnot, muu yritystoiminta sekä muu tulonlähde, joka voi olla esimerkiksi asumistuki tai eläke. Tyypittelemällä aineistoa havaitsin, että kirjoittaminen sekä opetus- ja asiantuntijatyöt ovat kaikille yhteisiä. Apurahoja olivat saaneet H2 ja H3, joista jälkimmäinen nautti haastattelun aikaan viisivuotista taiteilija-apurahaa. H4 oli saanut pienen apurahan tietyn historiikin kirjoittamiseen. H1:n toimeentulon tasoon vaikuttaa myös se, että hän kolmen lapsen yksinhuoltajana saa asumistukea. H2:n tulonlähteenä on ollut jo kaksi

vuotta työeläke, mutta siitä huolimatta hän jatkaa yritystoimintaansa sekä myös kirjoittaa aktiivisesti.

Työstä maksettavan korvauksen määräytymisperusteet vaihtelivat haasteltavien kohdalla asiakkaittain ja toimeksiantajittain. Laskutuksen perusteena voi olla tekstin merkkin määrä tai työhön käytetty aika. Suomen freelance-journalistit ry:llä (freet.fi) on palkkiosuosituksia, mutta kuten H1 mainitsee *”ei mikään lehti maksa niiden suositusten mukaan”*. Hän mainitsee nimeltä erään lehden, joka *”pääsee edes vähän lähelle niitä suosituksia”*.

H2 kertoi palkkioidensa määräytyvät kustannussopimusten mukaisesti tietyn prosentin mukaisesti ja että lopputilityksessä huomioidaan saadut ennakot.

Palkkionsa määräytymisestä H3 kertoi:

”Joissakin tapauksissa tuntiliksa, mutta käsikirjoituksista määräytyy laajuuden mukaan. Ja mulla on kokemuslisä käytössä. Mä olen hyvin pitkän linjan ammattilainen ja se on vähän sama kun tulee ikälisä monissa hommissa, niin kyllä minä laitan 20 % enemmän kuin aloittavat tai 30 %. H3.

Itseänsä ja omaa työtänsä arvostaen hän lisäsi vielä:

”Multa kysytään mitä maksaa, ja mä sanon hintani. Jos siitä rupaa tinkimään, mä sanon, että menkää tuonne, ottakaa sitten joku keltaisilta sivuilta. Mä tiedän työni arvon. Mä tiedän myös mitä tämä työnteko maksaa. Tiedän tämän yhtälön, miten vähän minulle jää kaikkien kulujen jälkeen. Tiedän myös sen, miten kauan minä olen tätä ammattia joutunut opiskelemaan eli sen täytyy näkyä. Elämän pituinen koulutus. Koska se arvopääoma, mikä minulla on, sitä ei saa mistään yliopistosta.” H3.

H1:llä liikevaihto muodostui lähes kokonaan kirjoittamisesta saaduista tuloista. H3 kertoi kaikista tuloistaan kaksi kolmasosaa tulevan kirjoittamisesta. H2:n tämän hetkisistä

tuloista vain muutama prosentti on peräisin kirjoittamisesta. Hän kertoi kehittämänsä konseptin ja siihen liittyvän tavaramerkin rekisteröintiä edeltävältä ajalta:

”Joskus aiemmin sain freelancetoimittajana ja kirjailijana (silloin kun myös kirja ilmestyi samana vuonna) n. 50 % liikevaihdosta”. H2.

Kirjoittamisella saaduista tuloista hän mainitsee, että

”En ansaitse riittävästi kirjoittamisella. Teen sekä muuta työtä (koska haluan) ja saan nyt myös työeläkettä. Mielelläni haluaisin ulkomaisille (englanninkielisille ensin) markkinoille, joissa ehkä enemmän ansaintalogiikkaakin). Toisaalta en ole tarjonnutkaan freelance palveluitani viime aikoinani.” H2.

H4 kertoi laskuttavansa tuntiperusteella. Vakioasiakkaiden kanssa hän on sopinut samantyyppisistä jutuista tietyn ”könttäsumman” jonka hän on laskenut keskimäärin kuluvan ajan perusteella.

5.2.3. Maksukäytännöt

Kaikilla haastatelluilla on siis oma yritys, mutta esimerkiksi kouluttajana toimimisesta maksettavan korvauksen suorittamisessa on paikkakunnittain vaihtelevia käytäntöjä. Saako kirjoittaja tulonsa sitten palkkatulona vai laskutustyönä yrityksen nimissä? Käytäntö näyttää olevan kirjava sen suhteen, kuinka korvaus työstä ja siitä suoritettavien verojen maksut ja muut velvoitteet hoidetaan.

”Ei tässä ole verottajallakaan yksiselitteistä vastausta, että sielläkin on vähän variaatioita.” H3.

H1 kertoi, että opettajan työstä maksetaan henkilökohtaisena palkkana, josta tehdään ennakonpidätys.

”Sitten minulla on ammattikorkeakoulussa joitakin tehtäviä, joissa toimin asiantuntijana toiminimellä.” H1.

H3 kertoo tekevänsä esimerkiksi lehtijuttuja toiminimellä, mutta tekijänoikeuden alaisia, kuten kirjoja ja näytelmiä sekä oppikirjamateriaaleja, hän tekee verokortilla. H3 kertoo järjestäneensä toimintansa niin, että kustantajat sekä muut asiakkaat maksavat hänen yritykselleen sopimuksen mukaisesti. Hän lisää vielä:

”Sekin on muuten aikamoinen taiteilu, että tietää minkä voi tehdä toiminimellä ja minkä ei.” H3.

H4:lle ei ole tullut vastaan edellisten kaltaista. Hän vastaa jämäkästi kysymykseen, onko joku asiakkaista vaatinut, että suoritus maksetaan palkkana:

”Ei ole. Minä en oikeastaan ota sellaisia, minulla on vara valita. Olen tullut siihen tulokseen, että saan ottaa sellaisia asiakkaita kuin haluan. Hoidan kaikki työt yrityksen kautta.” H4.

”Kustantaja maksaa yritykselleni sopimuksemme mukaisesti. Samoin asiakkaat.” H2.

5.2.4. Eläkevakuutusmaksut

Kuten aiemmin on selvinnyt, yrittäjillä on velvollisuus ottaa itselleen yrittäjäeläkevakuutusmaksu YEL, vastaavasti kirjailijoilla on velvollisuus hoitaa omat eläkemaksunsa. Ellei kirjailija tai ammattikirjoittaja täytä varsinaisesti yrittäjän tunnusmerkkejä, hän on velvollinen ottamaan itselleen MYEL-vakuutuksen. Molemmissa maksun suuruus määräytyy itse määritellyn työtulon mukaisesti, jonka mukaisesti määritellään useat KE-LAN maksamat korvaukset kuten sairauspäivärahat ja vanhempainrahat. Jos työtulo on määritelty minimin mukaisesti, jäävät myös nuo mahdolliset korvaukset pieniksi. Toisaalta, kuten H1 mainitsi:

”Kela asumistukea arvioidessaan käyttää pohjana tätä YEL-työtuloa. Eli koska minä olen ilmoittanut sinne eri summan kuin minä tienaan, niin minä saan asumistukea. (--) Jos minä ilmoittaisin oikeasti sen summan sinne, minä saisin asumistukea noin 100 euroa. Nyt minä saan sitä enemmän. Sen turvin minä pystyn pitämään talouden kasassa. Jos minä ilmoittaisin sen oikean summan sinne YEL:iin, minä joutuisin maksamaan enemmän sitä YEL:iä plus sitten pitäisi maksaa enemmän vuokraa. Nämä yhteenlaskettuna en tulisi toimeen.” H1.

H1:n kertomus osoittaa sen, että turvatakseen perheensä tämän hetkisen toimeentulon, hänen on täytynyt mitoittaa YEL-vakuutuksensa ja sen maksujen suuruuden määrittävä työtulo alimpaan mahdolliseen. Sen seurauksena hänen tuleva eläkkeensä ja mahdollinen sairauspäiväraha jäävät alhaisemmiksi kuin ne olisivat, jos eläkevakuutus olisi todellisten ansioiden mukainen.

5.2.5. Työajat

Haastattelemieni kirjailija- ja ammattikirjoittajayrittäjien työajat ovat muodostuneet kunkin elämäkokonaisuuteen sopiviksi. H1:llä ja H4:llä, jotka tekevät pääasiassa toimittajan työtä, on säännöllinen rytmi eli he aloittavat päivittäin työt noin 8:30. H1 työskentelee noin 15:30 saakka ja pitää noin 15 minuutin lounastauon välillä. H4 sen sijaan työskentelee kahdessa jaksossa eli aamusta puoleenpäivään ja illalla ”vielä toisen mokoman kuudesta eteenpäin”. Editointitöitä tehdessään H4 saattaa työskennellä ”täysiä päiviä”, joka tarkoittaa klo 8–20 ja jopa neljänneljän tunnin päiviä. H4 pitää lomaa useita viikkoja vuodessa, viikon mittaisina jaksoina. H1:llä työpäivän säännöllisyys on tarpeen alaikäisten lasten vuoksi.

”Jossain vaiheessa tein iltaisin ja viikonloppuisin vähän aikaa, mutta nyt olen jättänyt ne kokonaan, ellei ole ihan pakko.” H1

”Pääasiassa pidän viikonloput vapaata, mutta en aina. Varsinkin käännöstöitä tulee tehtyä viikonloppuna, koska se vaatii sen verran keskittymistä. Viikonloppuna ei sähköpostit pompi tuossa, kun avaan koneen.” H4.

H2:n työajat ovat aina olleet joustavia. Nykyisin hän työskentelee 2–3 tuntia päivässä, mutta aktiivisena kautena, ennen eläkkeelle jäämistään, hän saattoi tehdä 12 tunnin työpäiviä. Hän on myös omat vuorokausirytmensä huomioiden rauhoittanut aamupäivät vapaa-ajakseen, ja ajoittanut työt iltapäiviksi, ellei työmatkojen vuoksi ole ollut välttämätöntä toimia toisin.

”Kun inspiraatio kirjoittamiseen on, silloin voi kirjoittaa kirjan yhtämittaa vaikka parissa viikossa. (--) Olen ollut hyvä huokoistamaan ts. ottamaan pitkiäkin aikalisä työrupeamien väliin. (--) Viime aikoina minulla on jälleen ollut ’laiska jakso’, vaikka lähellä olevat ihmiset saattavatkin ihmetellä, miten paljon saan aikaan.” H2.

Valmennuksia hän tekee mieluiten vain yhden viikossa, enintään kolme. Yrittäjän vapaus ja sopeutuminen markkinatilanteeseen nousee esiin:

”Vapaa-aikaa ja lomaa voi pitää silloin kun siihen on tarve, tai hommat ei suju / ei ole tilauksia.” H2.

H3 kertoo olevansa lähes koko ajan työssä:

”Nukkuessani mä olen vapaalla.” H3.

Hänellä on ollut paljon 100 tunnin työviikkoja, alimmillaankin 50 tuntia. Haastattelun aikoihin hänellä teki 12–14 tunnin päiviä. Työajakseen hän laskee – niin kuin kuuluukin – muun muassa sen, että *”menee kässärin kanssa lueskelemaan sohvalle”*. Hän kertoo työskentelevänsä myös matkoillaan. Ne liittyvät hänen toiseen suureen mielenkiinnon kohteeseensa, joka on osa yritystoimintaa ja liittyy kiinteästi kirjoittamiseen, koska hän kirjoittaa kyseisestä aihealueesta tietokirjoja.

”En mä ymmärrä milloin minulla olisi vapaa-aikaa. (--) En mä pidä lomiamia. Kaikki mun matkat ovat vain työmatkoja.” H3.

Kirjoittajuuden ja yrittäjyyden yhdistelmää kaikki haastateltavat pitivät toimivana.

5.2.6. Johtajuus ja suunnittelu

Pientäkin yritystä on osattava johtaa. Eräs johtamisen osa-alue, vaikeimmaksi todettu, on itsensä johtaminen. Pienessä yrityksessä yrittäjän ja yrityksen välillä on lähes yhtäläisyysmerkki. Yrittäjän hyvinvoinnilla on suuri vaikutus yritystoimintaan, jopa sen olemassaoloon. Sipilän mukaan usein ”strategia on vain yrittäjän päässä”, koska sen laatiminen kirjallisena voi tuntua turhalta pienessä yrityksessä (Sipilä 2006, 117). Haastattelemani yrittäjätäkään eivät mieltäneet yrityksen asioiden järjestelyä, suunnittelua ja päätöksentekoa johtamiseksi.

”Kaksi kuukautta kerrallaan ehkä. Minulla on hyvä olo, jos joulukuussa näen, että tammikuun kalenteri on täynnä ja sitten vähän helmikuuta.” H1.

Suunnittelusta hän totesi:

”minusta ei vaan ole siihen ja minusta se ei myöskään sovi tähän.” H1.

Luovan työn tekijänä hän kokee, että liiallinen suunnitelmallisuus ”niin kuin tappaa jotain”. Tosin hän lisäsi, että ”Ehkä minä vain laiskuuttani ajattelen niin.” H1.

Johtamisesta H3 toteaa vain, että jos asiakkaat ja toimeksiantajat ovat tyytyväisiä, silloin hän on onnistunut. Näin toiminnalla on jatkuvuutta.

H4 naurahti kysyessäni johtajuudesta, mutta sitten vastasi jämäkästi:

*”Pidän aika-ajoin itselleni palaverin, missä suunnittelen mitä teen. (--)
Varsinkin talous ja sellaiset asiat minä aika tiukasti suunnittelen ja pidän
paperit hallussa.” H4.*

Hän viettää pari kertaa vuodessa viikon ideoiden mitä haluaa tehdä ja katsoo

*”mitkä ne mahdollisuudet on tästä eteenpäin ja suunnittelen millä tavoin
sen teen.” H4.*

Näin hän osoittaa Sipilänkin korostamaa ammattimaista otetta johtamiseen, vaikka kyseessä on yhden ihmisen yritys (Sipilä 2006, 117).

5.2.7. Taloushallinto ja verotus

Kaikki haastatellut teettävät kirjanpitoinsa tilitoimistolla, mutta H 3 totesi:

”mä pystyn itse asiassa hoitamaan ne asiat kun mä otin selvää.” H3.

Hän oli aiemmin ollut alv:n kuukausimenettelyn piirissä, mutta vaihtanut sen vuosimenettelyyn, jolloin yksi ilmoitus vuodessa riittää. Haastattelua edeltäneenä tilikautena H3 oli rakentanut toimitilat, jonka vuoksi veroilmoituksen tekeminen on ollut poikkeuksellista.

”Mä otan sen verran oppia, että voin kollegoille kertoa kokemuksia ja rohkaista heitä.” H3.

Hänen mukaansa moni kollega ei ole perillä edes siitä, mitä kirjaan liittyvää voi vähentää verotuksessa.

Kirjanpidon ulkoistamisesta H1 perusteli:

”olen niin tumpelo, että minä mieluummin maksan siitä, että joku muu hoitaa ne.” H1.

H2 on ajoittain hankkinut myös muuta apua.

”Minulla on ollut myös kolme hallinnollista assistenttia, jotka ovat olleet työharjoittelussa yrityksessäni. Tämä on tuntunut luksukselta.” H2.

”Verotus on se mikä on, siihen on varauduttava ja asiat on hoidettava ilman energian haaskaamista valittamiseen. Ongelmatilanteissa verottaja on ollut pitkämielinen ja auttavainen.” H2.

H4 on tarkasti perillä taloushallinnollisista asioista, hän teettää ne tilitoimistolla, koska se vapauttaa häneltä itseltään energiaa tuottavaan työhön. Myös verotusasioista hän on selvillä.

”Minulla on osakeyhtiö, niin silloinhan palkkaverotuksessa ei tule mitään yllätyksiä, että se menee ihan verokortin mukaan, koska maksan itselleni palkkaa ihan niin kuin kelle tahansa palkansaajalle.” H4.

Ainoa verotukseen ja verottajaan liittyvä yllätys H 4:n kohdalla on ollut positiivinen:

”Kun oli yksi huonompi vuosi välissä, niin sain veronpalautuksia jo etukäteen, ei tarvinnut odottaa palautukseen, vaan pystyi hakemaan, kun olin maksanut ennakkoa edellisen oikein hyvän vuoden perusteella. (--) Tilitoimisto se osasi kertoa, että voi hakea jo aikaisemmin.” H4.

5.2.8. Epävarmuus ja muita heikkouksia

Sipilä mainitsee, että yrittäjältä vaaditaan epävarmuuden sietokykyä erityisesti sen suhteen, että säännöllinen palkka ei ole itsestänselvyys (Sipilä 2006, 73). Tulojen epävarmuuden yrittäjyyden kielteisenä puolena nosti esiin myös kolmen lapsen yksinhuoltaja H1.

”Taloudellinen puoli nousee huonona puolena, koska olen freelancetoimittaja. Freelancerilla, vaikka sillä on se vapaus, niin joudun tekemään töitä kauheasti silloin kun niitä on. Ja sitten kun niitä ei ole, niinä kausina minulle tulee kauhea huoli ja hätä siitä että jatkuuko tämä työ vai loppuko tämä nyt tähän.” H1.

Hän kertoi, ettei pysty nauttimaan vapaudesta niin paljon kuin haluaisi, koska epävarmuus töiden jatkumisesta painaa mieltä.

”Jos saisi luottaa siihen, että ne jatkuvat, pystyisi myös nauttimaan siitä kun ei ole niin kiireistä.” H1.

Muiden haastateltavien elämäntilanne on sellainen, ettei heillä enää ole huollettavia, joten he eivät kokeneet yrittäjyyden mukanaan tuomia epävarmuustekijöitä huonoina tai haittaavina tekijöinä.

”Kestän hyvin epävarmuutta, stressitilanteita kestäen aika hyvin ja kestäen epäsäännöllistä elämää, mutta osaan taas rauhoittaa itseni täydellisesti, silloin kun ei tarvitse olla jossain.” H3.

”Tulo on tietysti vähän epävarmempaa. Kyllä minä taloudellisesti siinä vähän hävisin. Minulla oli niin pitkä työkokemus, että olin palkkataulukon yläpäässä. Kun lähdin yrittäjäksi, tulot putosivat. Sekin on valinta. En ole halunnut haalia niin paljon hommia enää, että päivät on ihan täysiä.” H4.

Yrittäjyyden huonona puolena H 1 mainitsi myös sen, että freelancer on kauhean yksin. Hän kaipaa työyhteisöä, ja hän mieltää paikallisen sanomalehtimiesyhdistyksen työyhteisöksi. Sen vuoksi hän ei ole vaihtanut tuon yhdistyksen jäsenyyttä esimerkiksi Journalistiliiton freelancer-osastoon.

5.2.9. Yrittäjän vapaus

Sipilä (2006, 48) toteaa, että elämäntyyliyrittäjät nostavat työnsä parhaina puolina muun muassa tunteen vapaudesta, itsenäisyydestä ja itsensä ohjaamisesta. Kysyin haastateltavilta, millaisia hyviä puolia he olivat havainneet yrittäjyydessä olevan. Jokainen vastasi: ”vapaus”. He kuvailivat kokemaansa yrittäjän vapautta hieman eri tavoin, kuitenkin jokainen mainitsi juuri tuon vapaus-sanan useaan kertaan. H1 kertoi ensin vapaudestaan kirjoittajana, mutta oivalsi pian, että

”se vapaus – tuleehan se juuri siitä yrittäjyydestä”. H1.

Hän yhdisti osuvasti ammattikirjoittajana kokemansa vapauden yrittäjän vapauteen lausessaan:

”Minä olen itseni esimies, kukaan ei minua määräile. Minä saan tehdä just niin kuin haluan.” H1.

Hän kertoi voivansa kirjoittaa juuri sellaisista aiheista, mitkä häntä itseään kiinnostavat. Työsuhteisena toimittajana hänen täytyisi lähteä tekemään juttua kaikenlaisista tapahtumista ja asioista, riippumatta kiinnostaako asia häntä itseään tai sopiiko kyseinen ajankohta hänelle.

”Nyt minä voin keskittyä nimenomaan niihin aiheisiin, mitkä minua itseä kiinnostaa. Se on sitä yrittäjyyden vapautta. Muuta hyvää – onhan siinä se – se kasvattaa itsetuntoa kun huomaa, että minä pärjään, minä selviän. Se kasvattaa itsetuntoa ja sitä voi vähän niin kuin röyhittää rintaa. Varsinkin kun minä olen maakunnassa voin tehdä täältä käsin töitä ihan valtakunnallisiin lehtiin. Ja tietysti kirjoittamisessa sinänsä on valtavan paljon hyviä puolia.” H1.

H4 tiivistä yrittäjyyden hyvät puolet näin:

”Ihan paras on se, että työaika on omissa käsissä ja työn määrä.” H4.

H1. Vapaa kirjoittaja vs. yrittäjän vapaus:

”En minä osaa niitä eritellä silleen. Vapaa toimittaja – sitä sanaa minä mieluummin käytän, en osaa käyttää freelanceria. (--) Olen vapaa ihminen. En minä ajattele niitä silleen erilleen. Hirveän kivaa sanoa ihmisille, että nykyään olen vapaatoimittaja. Ja olen ylpeä siitä että pärjään. Että vaikka se on rankkaa, ja se vaatii enemmän kuin palkkatyössä.” H1.

H3 vastasi hetkeäkään miettimättä:

”Se on täydellisen vapaata. Ei kukaan pane suitsia.” H3.

Hän jatkoi kertomalla olevansa niin vapaudenjanoinen, ettei koe itselleen sopivaksi niin sanottua normaalia työaika, eikä hän ole sellaiseen työhön koskaan hakeutunutkaan. Hän on järjestänyt elämänsä ja työnsä tavalla, jota Sipilä kuvaa elämäntyyliyrittäjyydeksi (Sipilä 2006, 7,11, 13, 14, 15, 67).

”[S]e on minulle kuoleman synonyymi, että on yksi työpaikka ja kaheksasta neljään.(--) Erittäin hyvä, että saan tehdä just sitä mitä huvittaa.” H3.

H2 on myös onnistunut sopeuttamaan toimeentulonsa hankkimisen niin, että se on mahdollista toteuttaa hänelle itselleen mieluisimmissa paikoissa eri puolilla maailmaa ja hänen oman aikataulunsa mukaisesti. Hänen mielestään

”hyviä puolia yrittäjyydessä ovat vapaus luoda, vapaus tehdä työtä ajasta ja paikasta riippumatta, vapaus valita yhteistyökumppanit, asiakkaat, tuotteet ja palvelut.” H2.

Erityisesti kirjoittajayrittäjyyden hyväksi puoleksi hän mainitsi sen, että voi kehittää omaa ajatteluaan ja ideoitaan kirjoittamisen kautta. Kirjoittamalla hän on saanut julkisuutta ja tunnettuutta, jotka ovat lisänneet uskottavuutta ja auttaneet asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden löytämisessä. Hän lisää vielä:

”itselleni kirjoittaminen on elämäntapa, ei tunnu juuri työltä. Se sujuu helposti, olen kirjoittanut aina.” H2.

Myös H3 kertoi olevansa energinen ja idearikas. Hän voi hyvin kanavoida niitä toimimisyrittäjänsä kautta, koska luontevia väyliä ja yhteistyökumppaneita löytyy hyvin.

”Yhteistyökumppaneiden määrä on lisääntynyt yrittäjyyden aikana verrattuna pelkästään kirjailijana toimimisen aikoihin. H3.

Kunkin haastattelemani yrittäjän vastauksista peilautuu Collinsin Siilikonseptin mukainen toiminta. Kirjailija- ja ammattikirjoittajayrittäjänä hän voi tehdä elantonsa hankkimiseksi sitä, mistä hän on innostunut, missä hän on parhaimmillaan ja mikä tuo taloudellista hyvinvointia ja ammatillista vapautta. Ne yhdistyvät elämäntyyliyrittäjämäisesti ehjäksi kokonaisuudeksi, joka liittyy hyvin hänen elämäntyyliinsä. Haastatelluista ja haastatelluista välittyi kuva, että he ovat löytäneet oman ”hyvän elämän tasapainon”.

6. Päätäntö

Olen selvittänyt tutkielmassani kirjoittamisen ammattilaisten toimeentulon muodostumista sekä kirjailijana toimimisen ja yrittäjänä olemisen toisiinsa limittäviä tekijöitä. Jo ensimmäisiin selvityksiin ja raportteihin perehtyminen osoitti sen, että pelkästään kirjoja kirjoittamalla ei Suomessa tule toimeen – harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta. On tehtävä muutakin: kirjoittamista tai muuta kunkin osaamisalueisiin liittyvää. Aineistosta kävi ilmi myös se, että kirjailijoiden työmarkkina-asema ja toimeentulon taso sekä sosiaaliturva ovat harvoja onnekkaita poikkeuksia lukuun ottamatta selvästi heikommalla tasolla kuin työ- tai virkasuhteessa olevilla kansalaisilla. Se on toisaalta ymmärrettävää, toisaalta käsittämätöntä. Yhteiskunnan kannalta sekä kirjailija että yrittäjä ovat siis itse vastuussa itsestään ja toiminnastaan. Taiteilijoiden työmarkkina-, tulo- ja sosiaaliturvatilanne on tiedostettu, lukuisia selvityksiä tehty ja toimenpide-ehdotukset on kirjattu hallitusohjelmaan. Odotamme siis hallituksen ja eduskunnan päätöksiä taiteilijoiden aseman paremmalle tolalle saamisesta. Edellä mainituista päätellen kirjailijan on syytä tuntea itsensä ja keskittyä siihen, mikä kaikkein omimmalta tuntuu - ja oltava siinä erinomainen. Aivan kuten Tuula-Liina Varis kirjoittaa Haavikon sanoneen Hannu Salamalle: ”Jos aikoo elää kirjoittamalla, on sitten kirjoitettava niin, että elää sillä”. Variksen mukaan tämä on yksi käytännöllisimmistä neuvoista, mitä kirjailijan ammattia harjoitavalle tai sellaiseksi aikovalle voi antaa. (Varis 2007, 242–243.)

Tausta-aineistoon perehtyessäni yllätyin siitä, kuinka useat kirjailijat ovat riippuvaisia apurahoja myöntävistä tahoista. Näitä kirjailijan työhön ja elämään vaikuttavia perustavaa laatua olevia ratkaisuja tehdään ainakin jossain määrin sattumanvaraisesti, henkilökohtaisten ja muiden vastaavien seikkojen perusteella. Kirjailija voi tasoittaa kausi- ja tilannevaihteluita rakentamalla toimintansa useamman ”tukijalan” varaan, jolloin apurahatta jääminen ei ole taloudellinen katastrofi. Kuten on käynyt selväksi, kirjailijan on Suomessa tehtävä muuta työtä tullakseen toimeen. Yrittäjänä hän voi suunnitella yrityksensä toimialat oman osaamisensa ja kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti toimivaksi kokonaisuudeksi. Hän voi painottaa ajankäyttöään tarpeen ja kysynnän mukaan eri toimintoihin oman yrityksensä puitteissa.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli: löytyykö kirjoittamisen ammattilaisen ja elämäntyyliyrittäjän arjesta samankaltaisuuksia eli kuinka kirjailijuus ja yrittäjäyys sopivat yhteen? Hypoteesinani oli se, että kirjoittamisella toimeentulonsa hankkivien arjessa on jo valmiiksi olemassa yrittäjämäisiä piirteitä. Tämä oletus vahvistui tutkielmani edetessä, kun löysin teoria-aineistosta merkittäviä kirjailijan työhön liittyviä osa-alueita ja ominaisuuksia. Haastattelemieni kirjoittamisen ammattilaisten kertomukset tukivat hypoteesiani. Yhteneväisyyksiä löytyi enemmän kuin olin odottanut.

Sisäinen yrittäjäyys eli yrittäjämäinen toiminta on monen kirjailijan ominaisuus. Kirjailija työllistyy omassa työssään, koska hän toimii ilman työnantajan johtoa ja valvontaa. Näin ollen hän on kuin yrittäjä ja hänet voidaan jopa joillakin yhteiskunnan tahoilla luokitella yrittäjäksi. Kirjailijan on sovitettava ammatillisuus, vapaa luova työ sekä mahdollisesti kirjoittamisen mahdollistava muu työ yhteen, omaan elämäkokonaisuutensa parhaiten sopivalla tavalla. Projektimainen työskentely on myös ominaista kirjailijan sekä yrittäjän arjessa. Kirjailijantyön ohella tehtävä muu työ voi olla myös eduksi kirjoittamista ajatellen. Kirjoittamisen ohella muuta työtä tehneet julkaisevat jonkin verran nopeampaan tahtiin kuin pelkästään kirjoittamiseen keskittyvät kollegansa. Muu työ voi siten olla myös hyväksi, koska se voi sopia kirjailijan elämänrytmiin ja voi myös ruokkia kirjoittamistyötä. Yrittäjäyteen ja kirjailijuuteen kuuluu sisäänrakennettuna vapaus päättää omasta työstään: mitä, missä ja milloin tekee.

Kirjailijan tulot muodostuvat eritahoilta tulevista eristä, joiden suuruus ja ajankohdat ovat varsin vaihtelevia ja epävarmoja. Kirjailijoille merkittävien apurahojen voidaan ajatella olevan kirjailijan palkkaa pätkätyöstä. Ne mahdollistavat päätoimisen kirjoittamisen eli niin sanotusti vapaana kirjailijana toimimisen apurahakauden aikana. Sirpaleinen tulojen muodostuminen on ominaista yrittäjällekin.

Kirjailijan on oltava julkisuudessa, osallistuttava teoksensa markkinointiin ja sitä kautta myös myyntiin, oli kustantava taho mikä tahansa. Messuilla oleminen ja erilaisiin tapahtumiin osallistuminen kuuluvat kirjailijan toimenkuvaan nykyisin jopa siinä määrin, että se haittaa varsinaista kirjoitustyötä. Kirjailija siis markkinoi oman työnsä tuloksia kuin yrittäjä, olematta kuitenkaan yrittäjä. Kirja-ala on muutoksen kourissa ja kirjailija voi

laajentaa toimintaansa kustannustoiminnan puolelle. Hän voi päätyä tuottamaan käsikirjoitustaan pidemmälle – valmiiksi tuotteeksi käyttäen apuna muita alan yrittäjiä kuten painotaloja ja agenteja.

Selkeimmäksi yhteiseksi nimittäjäksi, perustavaa laatua olevaksi seikaksi, kirjailijana toimimiselle ja yrittäjänä olemiselle kiteytyi vapaus. Työni edetessä sana ”vapaus” esiintyi toistuvasti. Kirjailijalle sekä yrittäjälle se voi olla arvo sinänsä. Sen merkitys valintoihin, työhön sekä kirjailijan tai yrittäjän hyvinvointiin olisi mielenkiintoinen asia pohdittavaksi. Käsite ”vapaa” on kuitenkin kirjailijantyöstä puhuttaessa paradoksaalinen. Vapaa mistä? Vapaa mihin? Jos kirjailija ei ole riippuvainen palkkatyöstä, mesenaatista tai peritystä varallisuudesta, on hän sidoksissa apurahan myöntävään tahoon sekä velvollinen tekemään selvityksen toiminnastaan. Näin ollen vapaus vaikuttaa näennäiseltä vapaudelta. Tutkielmani lähdeaineistosta kävi selväksi, että kirjailijan toimeentulo ja työmarkkina-asema ovat epävakaita. Siitä huolimatta – vai sen vuoksiko kirjailijan työ ja yrittäjänä toimiminen mielletään usein vapaaksi? Taloudellinen vapaus mahdollistaa myös taiteellisen vapauden. Taiteellista vapautta korostava on kuitenkin riippuvainen taloudellisista seikoista eli rahasta. Jollei itse ansaitse työllään toimeentuloa, on riippuvainen sosiaaliturvan kautta myönnettyistä rahoista. Vapaus on myös vahvasti arvomaailmaan liittyvä käsite, jonka elämäntyyliyrittäjä asettaa arvoissaan kärkisijoille ja järjestää toimintansa sen mukaisesti. Kirjailijan työ on luovaa ja vapaata. Monet kirjailijat toimivat yrittäjämäisesti, vaikkeivät juridisesti olekaan yrittäjiä, vaan ovat työmarkkinoilla työsuhteisuuden ja yrittäjyyden väliinpuotoajan asemassa.

Toinen tutkimuskysymyksistäni kuului: onko yritystoiminta (yrittäjästatus) ammattikirjoittajalle käytännössä toimiva tapa organisoida tulonhankinta elämän kokonaisuuteen sopivalla tavalla? Vastaus siihen on myönteinen, tosin yrittäjyys, niin kuin ei mikään muukaan, sovi kaikille. Tutkielmani mukaan kirjoittajat, jotka ovat yrittäjyyden valinneet, ovat tyytyväisiä valintaansa. ”Valittamisen” sijaan kirjailijoiden ja ammattikirjoittajien on hyvä lisätä omaa tietoisuuttaan esillä olleista asioista. Vasta tunnistamalla heikon kohdan siihen voi saada korjausta. Uudesta näkökulmasta tarkastellessa voi saada kokonaiskuvan tilanteestaan. Toisessa valossa tarkasteltuna voi löytyä ennen havaitsemattomia mahdollisuuksia käyttää laajaa osaamistaan yhdistelemällä asioita yllättävillä

tavoilla elämäntyyliyrittäjyydeksi – hyvän elämän tasapainoksi. Tässä maan- ja maailmantilanteessa yrittäjäksi ryhtymistä on syytä kuitenkin harkita monesta eri näkökulmasta. Vaikka yrittäjäksi ryhtyminen ei olisikaan lähitulevaisuuden suunnitelmissa, ei kirjoittamisen ammattilaiselle ainakaan haittaa olisi osaamisen eri alueiden yllättävästään yhdistämisestä elannon hankkimiseksi. Sopivan tilaisuuden tullen yritystoiminta olisi helposti käynnistettävissä. Myös osuuskuntayrittäjyys voi olla varteenotettava mahdollisuus, ja voi toimia ”kasvualustana” yrittäjyyteen.

Haastattelemiani pitkän linjan kirjoittaja-ammattilaiset olivat tyytyväisiä elämäntilanteisiinsa – valintaansa toimia elämäntyyliyrittäjänä. Jotkut heistä olivat jopa tyytyväisiä tulotasoonsa, johon toki vaikuttivat myös muut tulot. He eivät siis olleet haastattelun tekohetkellä ainoastaan kirjoista saamiensa tulojen varassa. Haastattelemiani henkilöt ovat järjestäneet työnsä ja toimeentulonsa siten, että se vastaa parhaiten kunkin omaa käsitystä ”hyvän elämän tasapainosta”. Tämä vastaa pitkälti sitä, mitä Sipilä kuvaa elämäntyyliyrittäjyydeksi.

Kirjoittamisen ammattilaisten työmarkkina-aseman selkiyttämisessä, tulotason sekä sosiaaliturvan kohottamisessa muuta työtä tekevien kansalaisten vastaaville tasoille on siis vielä paljon tekemistä. Kuten aiemmin on käynyt selville, myöskään yrittäjän sosiaaliturva ei yllä työ- tai virkasuhteissa toimivien tasolle. Näin ollen kirjailijan sosiaaliturva tuskin huonontuisi yrittäjyyden myötä. Sen sijaan työmarkkina-aseman selkiytyminen voisi jäməkittää kirjoittajan tai kirjailijan toimintaa, kuten alussa mainitsin. Suunnitelmallinen toiminta, jota yritysmaailmassa kutsutaan liiketoiminnan suunnitte-luksi ja liiketoimintasuunnitelman toteuttamiseksi, voisi olla työväline, joka mahdollis-taisi oikeasti vapaamman työskentelyn kirjoittamisen ammattilaiselle.

Yleispätevää ratkaisua kirjailijoiden ja ammattikirjoittajien tulotason ja työmarkkina-aseman parantamiseksi ei liene olemassa. Kirjoittaminen on lähenemässä muita ammatteja siinä mielessä, että yrittäjyydestä alkaa tulla yhä houkuttelevampi, tai kuten monen muunkin alansa ammattilaisen kohdalla on jo pitkään ollut, välttämätön ja ainoa tapansaaita elantonsa sillä minkä osaa ja kokee jopa elämäntehtäväkseen. ”Kun palkkatyön houkuttelevuus heikkenee, yrittäjyyden kilpailukyky työllistymisvaihtoehtona paranee,

yrittäjyyden edellytyksiä ei parannettaisikaan” (Sipilä, 32). Jos kirjailijalla tai kirjoittajalla olisi yrittäjästatus, hänen asiointinsa viranomaisten kanssa sekä asiakkaiden, siis työntuloksista maksavien tahojen, kanssa voisi helpottua. Elämme murrosvaiheessa edellä mainittujen asioiden suhteen. Yhteiskunnassamme ollaan kehittämässä järjestelmää, joka vastaa muuttuneiden olosuhteiden vaateisiin. Suunta on oikea, ja ala odottaa päättäjien taholta myönteisiä päätöksiä. Päätöksentekoprosessit ovat kuitenkin hitaita nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Tarja Cronberg toteaaakin, että hänen ministerinä ollessaan teettämässä taiteilijoiden toimeentulospelvityksessä esitettyjä parannuksia kirjailijan asemaan työmarkkinoilla ei ole viety eteenpäin (Cronberg 2013).

Liiallinen ulkoisiin ja epävarmoihin tekijöihin tukeutuminen voi tuottaa luovan alan ihmiselle turvattoman olon, joka on omiaan verottamaan työskentelyyn tarvittavaa energiaa. Oman elämän järjestäminen itselle parhaiten sopivaksi on siis pitkälti ihmisestä itsestään kiinni. Oman itsensä ”herrana” oleminen on voimauttavaa, vaikka siihen sisältyy epävarmuustekijöitä. Ohjauspiste on kuitenkin ihmisessä itsessään, ei hänen ulkopuolellaan. Haastattelemistani kirjoittamisen ammattilaisista suorastaan huokui sisäinen voima ja tyytyväisyys siihen, että saa itse päättää omasta työstään kokonaisvaltaisesti. Se näkyi myös tuotteliaisuutena ja tuottavuutena sekä elämänmyönteisyytenä.

Alussa mainitsin Richard Bachin teoksessaan *Silta yli ikuisuuden* esiintuoman toiveen ”harmaasta raskaasta kirjasta”. Ehkä edelleenkin on olemassa tarve tuohon ajatukseen sisältyvästä yhteen paikkaan tai teokseen kootulle aiemmin mainitsemalleni kirjailijoille kohdennetusta yrittäjä- ja taloustoimijatietoudesta. Tutkielmaani liittyikin henkilökohtaisia intressejä: tutkielman sivutuotteena olen tuotteistanut eteenpäin aloittaville yrittäjille suunnattua koulutuspakettia ja siihen sisältyvää materiaalia kirjailijayrittäjänä toimimisesta.

Minulle oli muodostunut mielikuva, että kirjallisuuden- ja kirjoittamisen piireissä raha-asioista puhuminen olisi ”moukkamaista”, ettei se olisi sopivaa humanistisessa ympäristössä. Kuitenkin käytännöllisyyteni ja yrittäjätaustani myötä ymmärsin, että ne ovat väistämättä kosketuksissa keskenään, puhuttiin siitä tai ei. Kirjailijayrittäjyys ei ole uusi asia. Kirjailijoiden joukossa on ollut aina heitä, joilla on myös taloudellisia tavoitteita ja

osaamista. Tutkielmani loppuvaiheessa oli selvästi nähtävissä, että näennäisesti ja keinotekoisesti toisistaan erillään pidetyt taide ja talous eivät olekaan kovin kaukana toisistaan. Yrittäjän ja kirjailijan arjessa on paljon elementtejä, jotka täydentävät toisiaan. Niistä kirjoittamisen ammattilainen voi rakentaa itselle toimivat käytännössä toimivan mallin, joka on osa hyvän elämän tasapainoa. Myös toimeentulon merkitys kirjoittamistyöhön auttaisi ymmärtämään näiden näennäisesti toisilleen vieraiden alueiden keskinäisiä yhteyksiä. Elämäntyyliyrittäjyys näyttää olevan ominaista kirjoittamisen ammattilaisten yritystoiminnassa yritysmuodosta riippumatta.

Kirjoittamisen ammattilaisen – humanistin – työ ei ole siinä määrin arvostettua, että siitä oltaisiin valmiita maksamaan sen todellisen arvon mukaista hintaa. Tämä tuli esiin haastatteluissa sekä se on esillä myös sosiaalisessa mediassa käytävissä keskusteluissa. Muun muassa tekstien lukemiseen, kommentoimiseen, haastatteluihin on kysyntää, mutta oletuksena valitettavan usein on se, että niistä ei tarvitsisi maksaa. Jos kyse olisi putkimiehen tai juristin asiantuntemuksen tarvitsemisesta, siitä maksamista ei kyseenallistettaisi. Jos oletuksena on se, että työllään kirjoittamisen ammattilaisenkin on tultava toimeen, tarvitaan muutosta. Oman työn arvostaminen, myös rahallisesti mitattuna, on ensiaskel parempaan suuntaan. Tähän jokainen alalla toimiva voi vaikuttaa ja siten nostaa koko alan arvostusta. Kirjoittajan ammatti on ammatti muiden joukossa, vaikka sen luoteeseen liitettäisiin boheemiutta ja mystisyyttä, ja vaikka sitä yritettäisiin pitää erillään raadollisesta rahan maailmasta. Taloudellisten asioiden arvostaminen, tunteminen ja niistä kirjoittaminen ei näytä vähentäneen kirjailijoiden taiteellista kykyä, ennemmin päinvastoin. Tästä on useita esimerkkejä kirjallisuuden historiassa, kuten aiemmin mainitut kirjailijat Haavikko, Joenpelto ja Mann, joka on palkittu jopa Nobelin kirjallisuudenpalkinnolla. Uudenlaisten, luovien ja luontevien keinojen löytäminen kirjailijan työn tuottavuuden parantamiseksi ovat siis tarpeen.

”Kirjoittaminen ei onnistu, ellei hallitse arkeaan.”

”Raakaa yrittäjyyttä tämä taiteen tekeminen.”

Mari Mörö. (Mörö 2010.)

Tutkielmani perusteella voin todeta, että yritys luo tukirangan tai raamit, joka auttaa luovan työn tekijää pitämään ammatin harjoittamiseen liittyvät välttämättömät käytännön asiat hallinnassa. Se on kirjailijalle väline hyödyntää omaa osaamis- ja luovuuspääomaansa vapaasti. Nuo selkeät raamit voivat vapauttaa hänen kapasiteettiaan luovuuden käyttöön perusteellisemmin ja vapaammin, kuin jos työmarkkina-asema olisi epäselvä ja tulkinnanvarainen. Yrittäjänä hän ei joutuisi jokaisen uuden työtilaisuuden tai inspiroivan idean tullen miettimään, kuinka kyseinen mahdollisuus asettuu apurahaa myöntävien tai esimerkiksi työvoimaviranomaistahojen edellyttämiin ehtoihin. On kuitenkin muistettava se, että yrittäjyys ei ole este apurahojen hakemiselle eikä niiden saamiselle. Yrittäjyys näyttää siis mahdollistavan vapaaksi kirjailijaksi itsensä kokevalle ammattilaiselle vapauden toteuttaa itseään elämäntilanteeseensa sopivalla tavalla.

Loogisena jatkumona tutkielmalleni voisi olla ammattikirjoittajien ja kirjailijoiden yrittäjiksi ryhtymisen esteiden ja haasteiden sekä vetävien ja työntävien tekijöiden selvittäminen, psykologiset ja taloudelliset näkökulmat huomioiden. Myös taloudellisen tasa-painon merkitys luovaan työhön olisi tärkeä ja ajankohtainen tutkittavaksi.

”Jos se ei jostakin syystä ole mahdollista, pitää ainakin pyrkiä siihen.”

Paavo Haavikko. (Haavikko 1973, 39.)

7. Lähteet

Painetut

Bach, Richard (1999) *Silta yli ikuisuuden*. 6. painos. Jyväskylä. Gummerus.

Collins, Jim (2003) *Hyvästä paras. Miksi jotkut yritykset menestyvät ja toiset eivät?* Helsinki. Talentum.

Cronberg, Tarja (selvittäjä) (2010) *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:6

Cronberg, Tarja (selvittäjä) (2011) *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo*. Raportti selvitystoimenpiteistä ja selvittäjä Tarja Cronbergin esitys hallitusohjelmatavoitteiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:19

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.

Grönlund, Mikko (2006) *Kirjailijoiden taloudellinen asema Suomessa 2005*. Turun kauppakorkeakoulu / Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus/Mediaryhmä.

Grönlund, Mikko (2011) *Kirjailijoiden taloudellinen asema Suomessa 2010*. BID Innovaatiot ja yrityskehitys / Turun yliopisto.

Haavikko, Paavo (1973) *Puhua, vastata, opettaa*. Helsinki. Toinen, lisätty painos. Otava.

Haavikko, Ritva (toim.) (2000) *Miten kirjani ovat syntyneet 4*. Helsinki. WSOY.

Haavikko, Ritva (toim.) (1991) *Miten kirjani ovat syntyneet 3*. Helsinki. WSOY.

Helleman, Jarl (2003) *Kirjalliset liikemiehet*. Kustantajakuvia. Helsinki. Otava.

Hirvisaari, Laila (2007) *Kirjoittamisen vuodenaajat*. Teoksessa Levola, Kari (toim.) (2007) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jokinen, Elina (2010) *Vallan kirjailijat – Valtion apurahoituksen merkitys kirjailijoille vuosituhaten vaihteen Suomessa*. Helsinki. BJT Finland Oy.

Kansikas, Juha (2007) *Kasva yrittäjyyteen*. Helsinki. Talentum.

Katajavuori, Riina (2007) *Minä, raha ja nakit*. Teoksessa Levola, Kari (toim.) (2007) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Koivulaakso, Dan, Kontula, Anna, Peltokoski, Jukka, Saukkonen, Miika & Toivanen, Tero (2010) *Radiikaaleinta on arki*. Helsinki. Like.

Kulovesi, Anja. (2012) *Työtä rakkaudella. Ikkunoita työn tulevaisuuteen*. Helsinki. Sun Innovations Oy.

Kulovesi, Anja & Virkkunen, Kirsi (2013) *Tuumasta toimeen. Muutospeli*. Helsinki. Sun Innovations Oy.

Käkelä-Puumala, Tiina (2012) *Kirjastoapurahajärjestelmä*. Yhteenvedo nykytilanteesta ja kehittämisehdotuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:14.

Levola, Kari (2007) *Elämän kokoinen ja makuinen työ, esipuhe*. Teoksessa Levola, Kari (toim.) (2007) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Mörö, Mari (2007) *Ketjussa*. Teoksessa Levola, Kari (toim.) (2007) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Niemi, Juhani (1991) *Kirjallisuus instituutiona*. Johdatus sosiologiseen kirjallisuuden tutkimukseen. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Opetusministeriö (2003) *TAISTO II-seurantaryhmän muistio*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:19

Opetusministeriö (2009) *Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen*. Opetusministeriön ja Työ- ja elinkeinoministeriön korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisen yhteistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:10.

Opetusministeriö (2009) *Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen*. Opetusministeriön ja Työ- ja elinkeinoministeriön korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisen yhteistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:10.

Opetusministeriö (2000) *Taiteilijoiden työllistämisedellytyksiä ja sosiaaliturvaa selvittävän toimikunnan (TAISTO II) muistio*. Opetusministeriön työryhmien muistio 22:2000.

Raittila, Hannu (2004) *Liikkumaton liikuttaja*. Helsinki. WSOY.

Raittila, Hannu (2006). *Kirjailijaelämää*. Helsinki. WSOY.

Raittila, Hannu (2009). *Ulkona*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Rensujeff, Kaija (2003) *Taiteilijan asema - Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisu no 27. Helsinki. Nykypaino Oy.

Saari, Mauno (2009) *Haavikko-niminen mies*. Helsinki. Otava.

- Salokannel, Juhani (1993) *Linnasta Saarikoskeen, suomalaisia kirjailijakuvia*. Helsinki. WSOY.
- Sarasvuo, Jari (1996) *Sisäinen sankari – Uljaan Elämän Käsikirjoitus*. Kolmas painos. Helsinki. WSOY.
- Sinervo, Helena (2007) *Kirjailijaelämää murrosten keskellä*. Teoksessa Levola, Kari (toim.) (2007) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Sipilä, Jorma (2006) *Osaajasta elämäntyölyrittäjäksi*. Juva. WSOYpro.
- STM/VAO (2012) *Luovilla aloilla työskentelevien ja muiden itsensä työllistävien sosiaaliturvan kehittäminen*. Muistio 28.8.2012
- Suosalmi, Kerttu-Kaarina. (1982) *Onnen metsämies*. Jyväskylä. Gummerus.
- Tapio, Marko (1963) *Enkeli lensi ohi*. 3. painos. Helsinki. WSOY.
- Tarkka, Pekka (2013) *Hopeataalerin ja kultamarkan kirjailijat*. Parnasso 4/2013. Helsinki. Otavamedia.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2010) *Luova talous ja työn uudet muodot – Kolmas tie*. Muistio 24.5.2010. TEM274: 00/2008
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2013) *Itsensä työllistäjät -vertailuselvitys*. Sosiaaliturvan, kilpailulainsäädännön ja työsopimuslainsäädännön soveltaminen Tanskassa, Ruotsissa, Saksassa, Iso-Britanniassa ja Virossa. TEM raportteja. 8/2013. Työelämä- ja markkinaosasto. Loppuraportti. 6.2.2013
- Waltari, Mika (2005) *Aiotko kirjailijaksi?* Neljäs painos. Ensimmäinen painos 1935. Helsinki. WSOY.
- Varis, Tuula-Liina (2007) *Yksin ja yhdessä, syrjässä ja seassa*. Teoksessa Levola, Kari (toim.) (2007) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vimma, Tuomas (2011) *Raksa*. Helsinki. Gummerus Kustannus Oy.

Lehtiartikkelit:

- Cronberg, Tarja (2013) *Sosiaaliturva kuuluu myös taiteilijoille*. Helsingin Sanomat. MieliPide. 27.11.2013.
- Haapavaara, Heikki (2013) *Peloton Oksanen*. Kauppalehti Optio.12/20113, sivut 22–33.
- Helsingin Sanomat (2013) *Liian kilttejä, sanoo Sirnö*. Helsingin Sanomat. 9.3.2013.

- Hämäläinen, Karo (2013) *Sinä olet mesenaatti*. Aamulehti. 28.12.2013.
- Kaarto, Antti (2012) *Tuppisuista tuli tv-tähtiä*. Etelä-Saimaa. 23.3.2012.
- Kangas, Jarkko (2012) *Apuraharumbassa pärjää rehellinen realisti*. Etelä-Saimaa. 19.1.2012.
- Karila, Juhani (2013a) *Kuinka vientituote rakennetaan*. Elina Ahlbäck: *Pää edellä tarinaan*. Helsingin Sanomat 5.6.2013.
- Karila, Juhani (2013a) *Kuinka vientituote rakennetaan*. Tiina Kristoffersson: *Maine on agentin pääoma*. Helsingin Sanomat 5.6.2013.
- Kuusela, Matti (2013a) *Nöyryytetyt ja tyhjätaskuiset kirjailijat väläyttelivät jo lakkoa*. Aamulehti 15.3.2013.
- Kuusela, Matti (2013b) *Anteeksipyyntö ja uusi systeemi*. Aamulehti 15.3.2013.
- Lehtinen, Vilma-Lotta (2013) ”*Kirja on paikka keskustelulle ja ennen kaikkea silta lukijaan*”. Aamulehti 24.3.2013.
- Majander, Antti (2012a) *Kirjakohtaiset sopimukset tulivat jäädäkseen*. Helsingin Sanomat. 15.1.2012.
- Majander, Antti (2012b) *Kuolema synnytti kirjailijan*. Helsingin Sanomat. 16.11.2012.
- Mattila, Noora (2011) *Freelancerit vaativat reilua peliä*. Helsingin sanomat. 9.9.2011.
- Mäkelin, Henna (2011) *Perustettu uudenlainen lastenkustantamo*. Etelä-Saimaa 8.11.2011.
- Posio, Matti (2013) *Puhu karskisti kirjallisuudesta*. Aamulehti 24.3.2013.
- Räikkä, Jyrki (2012) *Agentit ja managerit rynnivät kulttuuriin*. Huutokaupataan kirjailija. Helsingin Sanomat. 6.3.2012.
- Virkkula, Simopekka (2013) *Uusi tulenkantaja avaa ikkuna Bronxiin*. Aamulehti. 24.3.2013.

Painamattomat

Henkilökohtaiset tiedonannot, sähköpostit, tv-ohjelmat yms.

- Ali-Sisto, Tiina. (2011) *Viestin sävyn vaikutus yrittäjyydestä muodostuviin mielikuviin*. Psykologian tutkimusmenetelmäkurssin kvalitatiivinen tutkimus.

Hammar, Mia. (2010) sähköposti. 12.11.2010.

Häkkinen, Kaisa.(2013) Suomen kielen professori, Turun yliopisto. Sähköposti 10.10.2013.

Mörö Mari. (2010) Kirjailijavierailu Jyväskylän yliopistossa, kirjoittaminen ammattina kurssilla. 12.11.2010.

Oksanen, Sofi. (2013) *Sofi Oksanen - syntynyt kirjailijaksi*. Dokumentti. 29.3.2013. Yle Areena.
<http://areena.yle.fi/tv/1839999>

Tennilä, Olli-Pekka. (2014) sähköposti. 15.1.2014.

Internet-lähteet

Akava. Yhtiömuodon valinta ja verotus.

http://www.akavanerityisalat.fi/edunvalvonta/ammattinharjoittaja_yrittaja/aloittavan_ammattinharjoittajan_yrittajan_muistilista/yhtiomuodon_valinta_ja_verotus Viitattu 2.11.2013.

Crime Time. <http://www.crime.fi/2011/11/dekkariosuuskunnassamme-jo-14-kirjailijaa/> Viitattu 5.1.2014.

Diktaattori. <http://www.diktaattori.fi/kustantamo/> Viitattu 12.11.2013

Eckstein Kristen. *Are You an Author or an Authorpreneur?* <http://thefutureofink.com/author-or-authorpreneur/> Viitattu 29.10.2013.

Hirvisaari, Laila. Otava. Kirjailijat. http://www.otava.fi/kirjailijat/laila_hirvisaari/ Viitattu 30.12.2013

Kannisto, Päivi. 2009. *Sivutilaa myytävänä. Kirjallisuus ja tuotesijoittelu.*

<http://kirjatohtori.blogspot.fi/2009/02/tuotesijoittelu-sivutilaa-myytavana.html?max-results=30>. Viitattu 3.1.2014.

Kela. *Ansiotulot.* http://www.kela.fi/maara_peruspaivaraha-omat-tulot-vaikuttavat Viitattu 31.7.2013.

Kordelin. *Alfred Kordelinin yleinen edistys- ja sivistysrahasto.* Apurahat.

<http://www.kordelin.fi/apurahat.php>. Viitattu 22.1.2014.

Mela. *MYEL-vakuutusmaksun määrä.* <http://www.mela.fi/fi/apurahansaajat/vakuutusmaksut-ja-laskutus/myel-vakuutusmaksun-maara>. Viitattu 24.7.2013.

Pellervo. *Osuuskunta.* Yhteinen yritys saa ideasi toimimaan. Osuuskunnan jäsen - yrittäjä vai ei?

http://www.pellervo.fi/osuuskunta/per_opas49.html. Viitattu 31.7.2013.

Poesia. <http://www.poesia.fi/mika-on-poesia/> Viitattu 5.1.2014.

Sampo Pankin tutkimus kertoo: *Yrittäjä arvostaa vapautta*. 13.9.2007. <http://www.sampopankki.fi/fi-fi/TietoaSampoPankista/media/Tiedotteet/Tiedotearkisto/Pages/20070913.aspx>. Viitattu 1.5.2011

Sanasto. *Lainauskorvaus*. <https://lainauskorvaus.sanasto.fi/show/common/faqs> Viitattu 29.9.2013.

Silberfeldt. *Silberfeldt Oy*. <http://sofioksanen.nettisivu.org/ura/silberfeldt-oy/> Viitattu 12.11.2013.

Sorjonen. *Kauko Sorjosen säätiö*. Kiinteistöt. <http://www.kordelin.fi/apurahat.php>. Viitattu 22.1.2014.

Substral. Mörö, Mari. *Vapaasti versoo*. http://www.substral.fi/tilaa_vapaasti_versoo_-blogi Viitattu 30.10.2013.

Suomen Kirjailijaliitto. *Kirjailijoiden taloudellinen asema yhä heikentynyt*. <http://www.kirjailijaliitto.fi/artikkelit/?x30032=2278322.9.2011> Viitattu 4.10.2011.

Suomen Kirjailijaliitto. *Liiton säännöt*. <http://www.kirjailijaliitto.fi/liitto/liiton-saannot/> Viitattu 31.7.2013.

Taiteen edistämiskeskus. *Taiteilija-apurahan suuruus*. <http://www.taike.fi/web/taike/taiteilija-apurahan-suuruus>. Viitattu 24.7.2013.

TE-palvelut. *Yrittäjä ja työttömyysturva*. http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/07_tyottomyys/01_tyottomyysturva/01_edellytykset/04_yrittaja/index.jsp Viitattu 3.11.2013.

Tilastokeskus. *Yrittäjä*. Määritelmä 2. <http://www.stat.fi/meta/kas/yritlkm.html>. 6 Viitattu.7.2011.

Työeläkelaitos. *Kuka on yrittäjä?* <http://www.tyoelake.fi/Page.aspx?Section=43971> Viitattu 6.7.2011.

Työministeriö. 2010. *Työllisyyspoliittinen avustus tukee työllistymistä ja työttömille järjestettäviä palveluja*. TEM 8.010s 2/2010
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_esitteet/tme8010s_tyollisyyspolavustus.pdf. Viitattu 31.7.2013.

Wikipedia (2014a) The Bulgari Connection. 24.5.2013.
http://en.wikipedia.org/wiki/The_Bulgari_Connection . Viitattu 4.1.2014.

Wikipedia (2014b) Maila Talvio. http://fi.wikipedia.org/wiki/Maila_Talvio Viitattu 4.1.2014.

Wikipedia (2014c) Richard Bach. http://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Bach Viitattu 4.1.2014.